

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
REGIONŲ PLĖTROS INSTITUTAS**

Ingrida FRANKIENĖ

**MOTERŲ POLITINIS DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE
LIETUVOJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2019

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
REGIONŲ PLĖTROS INSTITUTAS

Ingrida FRANKIENĖ

Viešojo valdymo studijų programos studentė

MOTERŲ POLITINIS DALYVAVIMAS VIETOS SAVIVALDOJE
LIETUVOJE

Magistro darbas

Mokslo sritis, kryptis: Socialiniai mokslai, Vadyba (S 003)

Studijų kryptis: Viešasis administravimas (L07)

Darbo vadovė:

doc. dr. Vita JUKNEVIČIENĖ

Teigiu, kad baigiamasis darbas, kurį teikiu Viešojo administravimo magistro laipsniui įgyti, yra originalus autorinis darbas.

(Studento parašas)

Ingrida Frankienė. (2019). *Moteryų politinis dalyvavimas vietos savivaldoje Lietuvoje*. Magistro darbas. Mokslinė vadovė – doc. dr. Vita Juknevičienė. Šiaulių universitetas, Regionų plėtros institutas. Šiauliai. 74 p. (78 p.).

SANTRAUKA

Magistro darbe nagrinėjama moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse situacija ir stiprinimo galimybės, remiantis mero pavyzdžiu. Tyrimą sudaro trys dalys.

Pirmojoje dalyje išdėstyta mokslinių teorinių šaltinių analizė, kurioje konceptualizuota moterų ir vyrų lygių galimybių samprata ir lygių galimybių teorijos. Apibrėžtos moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės sampratos ir jų bruožai. Konceptualizuota vietos savivaldos raiška ir politinio dalyvavimo bruožai vietos lygmeniu. Pristatytas lygių galimybių reglamentavimas ir moterų vaidmuo politinio dalyvavimo kontekste Europos Sąjungoje.

Antroji darbo dalis skirta pristatyti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje tyrimo metodologiją. Joje pagrįsti tyrimo metodai ir instrumentai, charakterizuota tyrimo imtis, supažindinta su tyrimo organizavimu ir eiga.

Trečiojoje darbo dalyje išnagrinėti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tyrimo rezultatai. Norint atskleisti priežastis, lemiančias moterų pasirinkimą dalyvauti politikoje, politinio dalyvavimo kliūtis, veiksnius, lemiančius moterų-merių politinio dalyvavimo sėkmę ir moterų politinės socializacijos gerinimo priemones, buvo atlikti kokybiniai interviu su išrinktomis moterimis-merėmis. Atsižvelgiant į gautus tyrimo rezultatus, pateiktos moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tobulinimo kryptys.

Pagal tyrimo rezultatus, naujam 2019–2023 m. valdymo laikotarpiui buvo išrinktos 5 (8,33 proc.) moterys-merės iš 60 savivaldybių. Galima teigti, kad moterų-merių skaičius po paskutinių rinkimų sumažėjo, nes 2015–2019 m. valdymo laikotarpiu dirbo 6 moterys.

Atlikus interviu su moterimis-merėmis, galima identifikuoti, kad sėkmingą politinę karjerą lemia pačios moters noras dalyvauti politikoje, pasiryžimas, apsisprendimas ir drąsa. Mero rinkimuose dalyvaujančios moterys turi stiprią ir motyvuojančią komandą, artimųjų palaikymą ir rinkėjų pasitikėjimą. Galima identifikuoti, kad merėmis tampa aktyvios, veiklios moterys, jau turinčios politinės patirties.

Reikšminiai žodžiai: moterų politinis dalyvavimas, lyčių lygybė, meras, vietos savivalda, savivaldybė.

Ingrida Frankienė. (2019). *Women's political participation in local self-government in Lithuania*. Master Thesis. Scientific supervisor – assoc. prof. Vita Juknevičienė. Šiauliai University, Institute of Regional Development. Šiauliai. 74 p. (78 p.).

SUMMARY

The master's thesis examines the situation of women's political participation and opportunities for strengthening it in Lithuanian municipalities based on the mayor's example. The study consists of three parts.

The first part presents the analysis of scientific theoretical sources, which conceptualizes the concept of equal opportunities for women and men and theories of equal opportunities. Concepts and characteristics of women's political participation and leadership are defined. The expression of local self-government and the characteristics of political participation at the local level are conceptualized. Equality regulation and the role of women in the context of political participation in the European Union are presented.

The second part of the thesis presents the methodology of research on women's political participation in local self-government in Lithuania. The research methods and instruments are validated, the research sample is characterized, the organization of the research and the progress of the research are introduced.

The results of the political participation of women in Lithuanian municipalities are analyzed in the third part. Qualitative interviews with elected women mayors were performed in order to reveal the reasons behind the choice of women to participate in politics, the barriers to political participation, the factors determining the success of female mayors' political participation and the measures to improve women's political socialization. Considering to the results of the research, the trends of women's political participation in Lithuanian municipalities were presented.

According to research results, 5 women-mayors were elected, which constitutes 8.33 percent of all 60 mayors engaged in the new tenure of governance (2019–2023). It can be said that the number of women mayors has fallen since the last election, as 6 women worked in 2015–2019 tenure.

It can be identified that a successful woman's political career depends on her own determination, readiness, willingness, and courage. Women participating in mayoral elections have a strong and motivating team, support for their relatives and voter confidence. It can be identified that active, energetic women who already have political experience become mayors.

Keywords: women's political participation, gender equality, mayor, local self-government, municipality.

TURINYS

ĮVADAS	8
I. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE KONCEPTUALIZACIJA	13
1.1. Moterų ir vyrų lygių galimybių samprata ir lygių galimybių teorijos.....	13
1.2. Moterų politinio dalyvavimo samprata, bruožai ir politinės lyderystės apibrėžtis	15
1.3. Moteris politinėje lyderystėje.....	19
1.4. Vietos savivaldos raiškos koncepcija.....	21
1.5. Politinio dalyvavimo bruožai vietos lygmeniu	24
1.6. Lygių galimybių reglamentavimas Europos Sąjungoje	27
1.7. Moterų vaidmuo politinio dalyvavimo kontekste Europos Sąjungoje	28
II. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE LIETUVOJE TYRIMO METODOLOGIJA	33
2.1. Tyrimo teorinis pagrindimas	33
2.2. Tyrimo metodai ir instrumentai.....	36
2.3. Tyrimo imties charakteristika.....	39
2.4. Tyrimo organizavimas ir eiga	39
III. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE LIETUVOJE TYRIMO REZULTATAI	42
3.1. Moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tyrimo rezultatų analizė	42
3.2. Moterų-Lietuvos savivaldybių merių interviu rezultatų analizė	46
3.3. Moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje tobulinimo galimybės.....	62
IŠVADOS	64
REKOMENDACIJOS	66
LITERATŪRA	67
PRIEDAI	75
1 priedas. Magistro darbo tyrimo dizaino schema	76
2 priedas. Iš dalies struktūruoto interviu su moterimis-merėmis klausimyno gairės	77
3 priedas. Laisvos formos sutikimas dalyvauti moksliniame tyrime	78

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1.1 lentelė. Moterys ir aukščiausioji valdžia Baltijos valstybėse	31
2.1 lentelė. Tyrimo metodų ir probleminių klausimų sąsajos.....	37
2.2 lentelė. Moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje klausimyno gairės	38
3.1 lentelė. 2019 m. kandidatų į merus skaičius pagal politines partijas.....	44
3.2 lentelė. Moterų kandidačių į mero poziciją profilis 2019 m.....	45
3.3 lentelė. Veiksniai, turėję įtakos informančių pasirinkimui kandidatuoti mero rinkimuose.....	47
3.4 lentelė. Veiksniai, kėlę abejonių informančių pasirinkimui kandidatuoti mero rinkimuose.....	48
3.5 lentelė. Pasiruošimas merės kandidatūrai	49
3.6 lentelė. Asmeninės savybės, galinčios padėti laimėti rinkimuose, informančių požiūriu.....	51
3.7 lentelė. Lyties klausimų aktualumas sprendžiant apie dalyvavimą rinkimuose	52
3.8 lentelė. Meras vyras ir merė moteris: lytiškumas ir jo nulemta patirtis mero veikloje	53
3.9 lentelė. Kritikos apraiškos dėl lytiškumo keliant kandidatūrą.....	55
3.10 lentelė. Merės komanda ir jos kūrimas.....	56
3.11 lentelė. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas ir lyčių lygybės prievolė savivaldybei.....	58
3.12 lentelė. Moterų politinė socializacija Lietuvoje	59

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1.1 pav. Lyčių lygybės pažanga Europos Sąjungoje ir Lietuvoje 2005–2015 m.	29
1.2 pav. Galios indeksas Lietuvoje	30
1.3 pav. Pažanga užtikrinant lyčių pusiausvyrą politinėje valdžioje 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse 2003–2015 m.	31
2.1 pav. Tyrimo loginė schema	36
3.1 pav. Vyrų ir moterų kandidatai į mero poziciją pagal Lietuvos savivaldybę 2019 m.	43
3.2 pav. Kandidatų į merus pasiskirstymas pagal lytį ir politinę partiją 2019 m., procentais	45

IVADAS

Lygios moterų ir vyrų galimybės yra laikomos ne tik viena iš svarbiausių šiuolaikinės demokratijos vertybių, bet ir yra apibrėžiamos kaip pagrindinė Europos Sąjungos sutartyse įtvirtinta siekiamybė. Lyčių lygybė sprendimų priėmimo procese priskiriama prie prioritetinių veiklos sričių (Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba, 2015).

Tyrimo aktualumas. Nežiūrint į tai, jog lyčių lygybės temoje yra oficialiai pripažįstama padaryta pažanga (Europos savivaldybių ir regionų taryba, 2006), kasdieniniame gyvenime moterų ir vyrų lygybė visgi nėra reali, kadangi vis dar pastebima socialinė, kultūrinė, ekonominė ir politinė nelygybė, visuomenėje moteris ir toliau nepakankamai užima su sprendimų priėmimu susijusias pareigas. Taigi, lyčių tyrėjai ir lyčių politikos formuotojai skiria nemažai dėmesio lyčių pusiausvyros klausimams. Kaip pagrindinis ir svarbiausias lyčių lygybės tikslas yra įvardijamas moterų ir vyrų visaverčio ir aktyvaus dalyvavimo visuomenės gyvenime skatinimas (Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2011).

Visapusiškai įtraukiant moteris į vietos ir regioninės valdžios politikos vystymą ir įgyvendinimą, galima sėkmingai panaudoti jų turimas gyvenimiškas patirtis, kūrybiškumą, gebėjimus ir talentus. Moterų lygiavertis dalyvavimas politikoje ir sprendimų priėmime reikalingas dėl to, kad būtų geriau atspindima visuomenės sudėtis, tvarus ir visapusiškas visuomenės vystymasis, o kartu stiprinama demokratija ir skatinamas tinkamas jos veikimas (Europos Vadovų..., 2015). Norint pasiekti teisingumo, pagarbos žmogaus teisėms ir gero valdymo, būtina moterų ir vyrų lygybė. Realus moterų įsitraukimas į valdymą yra labai svarbus ir naudingas ekonomikos augimui ir konkurencingumui bei socialinei sėkmei ne tik Europos Sąjungos ar nacionaliniu mastu, bet ir regionuose, miestuose ir vietos bendruomenėse.

Be to, moterų politinis dalyvavimas yra glaudžiai susijęs su politinės lyderystės koncepcija. Pastaraisiais dešimtmečiais moterų politinis dalyvavimas gerokai išaugo, tačiau niekur pasaulyje nėra lygaus moterų dalyvavimo politinėse institucijose (Gilardi, 2015). Nepaisant augančios Šiaurės Amerikos, Jungtinės Karalystės ir Europos Sąjungos vyriausybių intervencijos, skirtos padidinti vadovaujamų pareigybių skaičius, moteris lyderių pozicijose yra nepakankamai atstovaujamos (Mavin, Grandy, 2016). Be rekomendacijų ar gairių Europos lygmeniu nėra nuostatų, skatinančių šalis įvesti kvotas ar kitas teigiamas priemones, siekiant užtikrinti lyčių pusiausvyrą rinkimų sąrašuose (European Parliament, 2015). Politinė lyderystė priklauso nuo to, kaip išrinktos moteris gali panaudoti savo oficialiąsias pozicijas politiniam vadovavimui: kartu su savo vietos tarybomis ir vietos gyventojais bei suinteresuotaisiais subjektais sutelkti jėgas, bendrai bandant apibrėžti ir spręsti politikos problemas, pasitelkiant svarbiausius turimus vidinius ir išorinius išteklius (Torfing, Sørensen, Røiseland, 2016). Taigi, moteris turi įveikti visas lyčių lygybės kliūtis ir įtikinti rinkėjus

apie savo gebėjimą būti tinkama vietos savivaldos lydere ir tapti mere. Tuo tarpu šalys vis dar turi atlikti svarbų vaidmenį, skatinant moteris tapti kandidatėmis (European Parliament, 2015).

Temos iširtumas. Gilinantis į moterų politinio dalyvavimo temą, galima rasti nemažai mokslininkų straipsnių, analizuojančių lygių moterų ir vyrų galimybių problematiką. Daugiausiai dėmesio skirta lyčių demokratijos (Matonytė, 2014), demokratizacijos procesams lyčių lygybės atžvilgiu tirti (Kublickienė, Žvinklienė, 2013). Taip pat analizuota moterų padėtis lyčių lygybės aspektu (Mikėnė, 2012), jo poveikis ekonominei politikai (Krinickienė, 2014). Domėtasi ir feministinėmis lyčių lygybės teorijomis (Mejerė, 2010). Nemažai dėmesio skirta diskriminacijos apraiškų lyties pagrindu ir nesėkmingos lygybės politikos vertinimui (Ulickaitė, 2017), lygybės ir jos pažeidimo suvokimui aiškinti (Žvinklienė, 2013). Gilintasi ir į lyčių lygybės pokyčius (Novelskaitė, 2016), lyčių atotrūkį ir lygybės naudą (Žvinklienė, 2009). Vertintas lyčių lygybės indeksas (Andriekienė, Vaičiūnienė, 2016), lyčių lygybės politika Baltijos šalyse (Žvinklienė, 2016) ir jos užtikrinimo valdysena (Kraujutaitytė, Jurkevičiūtė, 2016). Mokslininkams įdomus ir lyčių dalyvavimo darbo rinkoje įvertinimas (Kiaušienė, 2011; Šidlauskienė, 2010), taip pat lyčių lygybės nuostatos moksle (Šidlauskienė, 2012; Šidlauskienė, Jazdauskas, Pépin, Collin, Pontois, Drew, Marshall, 2015). Pakankamai aktuali tyrimų sritis yra ir pats moterų dalyvavimas politikoje (Mickevičienė, 2015), atkreipiant dėmesį ir į tai, koks yra gyventojų požiūris į moterų dalyvavimą politikoje (Ališauskaitė, Purvaneckienė, 2009). Mokslininkų susidomėjimo sulaukusi sritis yra lyčių kvotos kaip politikos įrankis (Mejerė, 2012). Išvalgų apie politinę lyderystę savivaldybėse, nagrinėjant merų (įskaitant moteris) politinės karjeros bruožus, pateikė ir Lazauskienė (2016). Yra vertinta ir šio baigiamojo darbo tyrimui ypač aktuali moterų-tarybos narių bei moterų-parlamentarių politinė patirtis (Šidlauskienė, 2009; Butkuvienė, 2010; Matonytė, 2010).

Apie lygaus politinio dalyvavimo svarbą tarptautiniu mastu diskutuoja ir užsienio šalių mokslininkai. Domimasi lyčių aspekto integravimu kaip lyčių lygybės skatinimo strategija (Caglar, 2013; Allwood, 2013). Aktualios ir institucinių pokyčių bei lyčių lygybės sąsajos (Waylen, 2014), lyčių lygybės ir ekonominio vystymosi sąsajos (Milazzo, Goldstein, 2017). Nagrinėjamas moterų dalyvavimas visuomeniniame gyvenime ir kliūtys, trukdančios dalyvauti politikoje (Todorova, 2018). Kalbama apie didesnę lyčių lygybės poreikį politikoje ir iššūkius jo siekiant (Bellamy et al., 2018). Taip pat analizuojama lyčių galios dinamika politinėse partijose po kvotų priėmimo (Verge, De la Fuente, 2014), kvotų poveikis rinkimų rezultatams ir kompetencija politikoje (Besley, Folke, Persson, Rickne, 2017). Gilinamasi ir į tai, kokią įtaką patyrusio lyderio kompetencijos turi savivaldybės vadovo darbui (Haveri, Paananen, Airaksinen, 2018). Be to, nagrinėtas ir lyderio lyties, jo vadovavimo stiliaus ir pavaldumo jam santykis (Polston-Murdoch, 2013). Pabrėžiama, kad labai trūksta lyginamųjų tyrimų apie moteris lyderes, jų organizacinę elgesį ir darbo organizavimą valstybinėse įstaigose (Koprić, Hlynsdóttir, Džinić, Borghetto, 2018). Apžvelgiama ir šio darbo

tyrimui svarbi moterų dalyvavimo savivaldybių rinkimuose ir administracinėse struktūrose tematika (Buckley, Hofman, 2015).

Nepaisant įvairių lyčių lygybės skatinimo rekomendacijų, moterų lyderių gretos vis dar yra retos, o jų patirtis nėra plačiai iširta. Pastebimai trūksta naujesnių duomenų ir tyrimų, kurie leistų identifikuoti šiandienines aktualijas. Tuo tarpu esamų rezultatų taip pat nepakanka, kad būtų galima objektyviai įvertinti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje problematiką.

Tyrimo problematika. Lietuvoje, vienoje iš Europos šalių, moterys vis dar yra nepakankamai atstovaujamos priimant sprendimus, todėl moterų politinės socializacijos klausimams skiriama daug dėmesio. 2018 m. pradžioje moterys Lietuvoje sudarė 53,81 proc. nuolatinių gyventojų (Lietuvos statistikos departamentas, 2019). Atrodytų, kad visuomenėje, kur vyrauja laisvė ir demokratija, moterys turėtų vis aktyviau įsitraukti į svarbių sprendimų priėmimo, planavimo bei visuomeninio gyvenimo valdymo sritis. Tačiau, remiantis 2015 m. kovo 1 ir 15 d. savivaldybių tarybų rinkimų rezultatais (Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija, 2015), į tarybų sudėtį įėjo tik 24,6 proc. moterų (tik 8,33 proc. merių), kai vyrai sudarė 75,4 proc. (merai 91,67 proc.), o pagal 2019 m. kovo 3 ir 17 d. savivaldybių tarybų rinkimų rezultatus (Lietuvos Respublikos Vyriausioji rinkimų komisija, 2019) – 29,23 proc. moterų (8,33 proc. merių) ir 70,77 proc. vyrų (91,67 proc. merų). Šie skaičiai rodo, kad moterų išrinkimo į savivaldybių tarybas procentas auga labai lėtai. Atotrūkis tarp moterų ir vyrų politinės pozicijos išlieka labai didelis. Akivaizdu, kad supratimas, jog politika, valdymas, įtakos darymas yra vyrų sritis, toliau sėkmingai egzistuoja. Tai reiškia, kad moterų ir vyrų lygių galimybių klausimas vis dar nėra iki galo išspręstas. Moterys nepanaudoja savo profesinio ir intelektualio potencialo prisidedant ne tik prie konkrečios savivaldybės, bet ir prie visos valstybės valdymo. Moterų trūkumas politikoje, jų įsijungimas į sprendimų priėmimą šiandien tebėra viena iš aktualiausių ne tik Lietuvos, bet ir visos Europos Sąjungos mokslininkų lyčių lygių galimybių tyrinėjimų sričių (Šidlauskienė, 2009). Todėl tyrime siekiama atsakyti į šiuos **probleminius klausimus**:

1. Kokie yra moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės bruožai vietos savivaldoje?
2. Kokią moterų politinio dalyvavimo situaciją atskleidžia Lietuvos vietos savivaldos 2015–2019 m. rinkimų rezultatai?
3. Kokie veiksniai lemia moterų-merių sėkmingumą politinės lyderystės srityje?
4. Kokios yra moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje stiprinimo galimybės?

Tyrimo tikslas – atskleisti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse situaciją ir stiprinimo galimybes, remiantis mero pavyzdžiu.

Tyrimo objektas – moterų politinis dalyvavimas 2015–2019 m. savivaldybės mero rinkimuose.

Tyrimo uždaviniai:

1. Pateikti moterų politinio dalyvavimo ir politinės lyderystės vietos savivaldoje koncepciją, identifikuojant būdingus bruožus.
2. Išnagrinėjus Lietuvos vietos savivaldos rinkimų rezultatus, atskleisti moterų politinio dalyvavimo situaciją 2015–2019 m.
3. Atlikus interviu su moterimis-merėmis, identifikuoti veiksnius, lemiančius jų sėkmingumą politinės lyderystės srityje.
4. Identifikuoti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje stiprinimo galimybes.

Hipotezės:

1. Moterų sėkmingą dalyvavimą ir lyderiavimą politikoje lemia:
 - 1) Skatinanti, palaikanti ir motyvuojanti aplinka,
 - 2) Asmeninio gyvenimo ir šeiminės aplinkybės,
 - 3) Patirtis ir aktyvumas.
2. Visuomenėje vis dar vyrauja lytiškumo akcentavimas ir stereotipų galia.

Tyrimo metu taikyti šie **metodai**:

- 1) **Literatūros analizė.** Siekiant atskleisti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje sampratą, buvo remiamasi įvairiais moksliniais užsienio ir lietuvių literatūros šaltiniais. Jie buvo analizuojami naudojant analizės, sisteminimo, lyginimo metodus.
- 2) **Statistinių duomenų analizė.** Siekiant nustatyti į Lietuvos savivaldybių mero postus kandidatavusių ir išrinktų narių sudėtis, analizuoti Vyriausiosios rinkimų komisijos statistiniai duomenys. Jie pateikti naudojant analizės, grupavimo, sisteminimo, lyginimo ir grafinio vaizdavimo metodus.
- 3) **Iš dalies struktūruotas kokybinis interviu.** Norint atskleisti priežastis, lemiančias moterų pasirinkimą dalyvauti politikoje, politinio dalyvavimo kliūtis, veiksnius, kurie lemia moterų-merių politinio dalyvavimo sėkmę ir moterų politinės socializacijos gerinimo priemones, buvo atliekami kokybiniai interviu su išrinktomis moterimis-merėmis.
- 4) **Kokybinė turinio analizė.** Siekiant išanalizuoti ir interpretuoti duomenis, gautus atlikus iš dalies struktūruotus kokybinius interviu, dirbta su tyrimo dalyvių pateiktais duomenimis, kurie yra pagrindinė analizės medžiaga, atskleidžianti veiksnius, lemiančius moterų-merių politinio dalyvavimo sėkmingumą ir jo stiprinimo galimybes vietos savivaldoje.

Tyrimo rezultatų sklaida. Remiantis tyrimo rezultatais, kartu su Šiaulių universiteto tyrėjų grupe 2019 m. balandžio mėn. parengta mokslinė publikacija moksliniam žurnalui JEEMS (Journal of East European Management Studies) Vokietijoje.

Tyrimo teorinis naujumas. Atliktas tyrimas padėjo įvertinti šių dienų aktualiausias lyčių lygybės ir moterų politinio dalyvavimo problemas Lietuvos vietos savivaldoje. Be to, interviu su

moterimis-merėmis rezultatai padėjo atskleisti tapimo mere reiškinių, kuris dar nėra mokslininkų plačiai analizuotas.

Tyrimo praktinis reikšmingumas. Atliktas tyrimas yra labai svarbus ir aktualus žinių plėtojimui apie lyčių lygybę ir moterų politinę lyderystę Lietuvoje. Jo rezultatai padėjo nustatyti pagrindinius veiksnius, lemiančius moterų politinio dalyvavimo ir vadovavimo sėkmingumą, ir priemones, kuriomis būtų galima stiprinti moterų politinį dalyvavimą Lietuvoje.

Darbo struktūra. Magistro darbą sudaro įvadas, trys dalys (teorinė, metodologinė ir empirinė), išvados, rekomendacijos, literatūros sąrašas ir priedai. Pirmojoje dalyje teoriškai pagrindžiamas moterų politinis dalyvavimas vietos savivaldoje. Šioje dalyje išanalizuotos lygių galimybių teorijos ir samprata, politinio dalyvavimo, politinės lyderystės samprata ir bruožai, vietos savivaldos raiškos koncepcija, politinio dalyvavimo bruožai vietos lygmeniu, lygių galimybių reglamentavimas ir moterų vaidmuo politinio dalyvavimo kontekste Europos Sąjungoje. Antrojoje darbo dalyje pagrįsta moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje tyrimo metodologija. Joje išskiriami tyrimo metu taikyti metodai ir instrumentai, pristatomas tyrimo organizavimas ir eiga. Trečiojoje darbo dalyje pateikiami moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje tyrimo rezultatai. Joje pristatyta moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tyrimo bei moterų-Lietuvos savivaldybių merių interviu rezultatų analizė, moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje tobulinimo galimybės.

I. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE KONCEPTUALIZACIJA

Lygios moterų ir vyrų teisės, įskaitant ir teisę visapusiškai dalyvauti visose gyvenimo srityse, yra plačiai pripažįstamos tiek nacionaliniuose, tiek tarptautiniuose teisės aktuose. Vis dėlto, moterys visame pasaulyje susiduria su iššūkiais pasinaudoti savo teisėmis. Todorova (2018) pažymi, kad daugiausiai kliūčių moterims iškyla siekiant gauti išsilavinimą arba pasinaudoti savo teise balsuoti arba būti išrinktai, taip pat vis dar egzistuoja ir lyčių darbo užmokesčio skirtumai. Net tose šalyse, kuriose moterys turi vienodas teises, politika ir vadovaujamos pozicijos nėra subalansuotos. Norint pasiekti lygybę tarp moterų ir vyrų, yra būtinas subalansuotas dalyvavimas priimant sprendimus politikoje ir visuomeniniame gyvenime. Tai iškeltų naujų politinės darbotvarkės klausimų, paskatintų geresnę politiką ir sustiprintų demokratiją. Lyčių lygybė ir vienodas moterų ir vyrų dalyvavimas politikoje šiandien yra ne tik demokratijos pagrindas, bet ir viena iš ryškiausių tarptautinio masto vertybių ir siekiamybių.

Norint aiškiai suprasti moterų politinio dalyvavimo reikšmę, būtina įsigilinti į moterų ir vyrų lygių galimybių sampratą, teorines prieigas ir reglamentavimą. Be to, svarbu išanalizuoti moterų politinio dalyvavimo bei lyderystės sampratą ir bruožus ir išskirti politinio dalyvavimo ypatumus vietos savivaldoje. Tai toliau šiame skyriuje ir nagrinėjama.

1.1. Moterų ir vyrų lygių galimybių samprata ir lygių galimybių teorijos

Analizuojant moterų ir vyrų lygių galimybių, lyčių lygybės ir lyčių skirtumų klausimus visuomenėje, labai svarbu pažymėti, jog darbe kalbama **ne apie biologinę** (*angl. sex*), bet apie **socialinę lytį** (*angl. gender; liet. giminė*). Purvaneckienė (2014) socialinę (kultūrinę) lytį apibūdina kaip socialinį biologinių skirtumų tarp moterų ir vyrų įprasminimą bei socialiai sukonstruotus moterų ir vyrų santykius. Anot mokslininkės, lyčių lygybės terminas yra labai platus, nes apima ne tik lygias teises, kurios yra prigimtinės, bet ir lygias galimybes, kurios suprantamos kaip tų teisių įgyvendinimas.

Pačia bendriausia prasme lyčių lygybę galima suvokti kaip diskriminacijos nebuvimą lyties atžvilgiu, vienodą moterų ir vyrų galimybių vertinimą. Tai vienodas abiejų lyčių priimtinumas, nepaisant esamų skirtumų ir skirtingų vaidmenų visuomenėje (Kiaušienė, 2011). Andriekienė ir Vaičiūnienė (2016) pažymi, kad lyčių lygybė tampa tarsi natūraliu, tačiau kartu ir privalomu modernėjančios visuomenės komponentu. Ji yra glaudžiai susijusi su pagarba žmogaus teisėms ir pačiai žmonijai (Ulickaitė, 2017). Lyčių lygybė reiškia ne tik tai, kad yra gerbiama moterų ir vyrų teisė į įvairovę ir skirtingumą, bet kartu nustatoma, jog moterys ir vyrai yra laisvi individai (Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2011).

Pastebima, kad mokslininkai dažnai akcentuoja socialinį požiūrį į moterų ir vyrų lygybę. Lygybė yra apibūdinama kaip socialinio teisingumo pagrindas, siekiant galių pusiausvyros sprendimų priėmimo, o taip pat ji lemia ne tik visuomenės vertybes ir normas, bet ir gyvenimo sąlygas. Anot Kraujutaitytės ir Jurkevičiūtės (2016), bendruomenėje, organizacijoje ar visuomenėje socialiai teisinga situacija susiklosto tada, kai visos socialinės grupės sąžiningai atstovaudamos ne tik išnaudoja galimybes, bet ir įveikia kliūtis. Lyčių lygybė paprastai siejama su lygių galimybių užtikrinimu abiem lytims veikti visose viešojo ir privataus gyvenimo sferose. Ji grindžiama vienodu apmokamo darbo, pinigų, galios priimti sprendimus, žinių ir laiko pasidalijimu (Šidlauskienė, 2010). Šiai minčiai antrina ir Kublickienė, Žvinklienė (2013), teigdamos, kad moterys ir vyrai turi vienodas pamatines teises dalyvauti bet kurioje socialinėje veikloje ir visiškai lygiai naudotis tiek politinėmis, tiek ekonominėmis, tiek kultūrinėmis teisėmis bei atsakomybėmis. Įprastai socialinės lyčių lygybės siekis siejamas su bandymu didinti ryšį tarp moterų ir vyrų galimybių dalyvauti valdžios, verslo ir nevyriausybinėse organizacijose. Tradiciškai norima turėti lygias galimybes gauti išsilavinimą, darbą, vienodą atlygį, naudotis viešosiomis paslaugomis ir vienodai pasiskirstyti gėrybėmis (Kraujutaitytė, Jurkevičiūtė, 2016). Šidlauskienė (2012) teigia, kad lyčių nelygybės atveju yra neišnaudojami turimi gebėjimai ir tai itin neigiamai veikia net ekonomiką. Apibendrinant, moterų ir vyrų vienodų rezultatų pasiekimui būtina sudaryti galimybes vienodai, teisingai, nešališkai ir prieinamai naudotis ištekliais ir paslaugomis.

Moterų ir vyrų lygybė taip pat yra glaudžiai susijusi su demokratija. Mokslinėje literatūroje ji apibrėžiama kaip demokratinės ir teisinės valstybės principas. Kitaip tariant, lyčių lygybė – tai *„teisė plėtoti savo individualius gebėjimus, išsivaduojant iš įsišaknijusių tradicinių socialinių lyčių vaidmenų suvaržymų, o tai reiškia vienodas lyčių teises, pareigas, statusą, privilegijas ir galimybes dalyvauti visose viešojo ir privataus gyvenimo sferose“* (Ulickaitė, 2017, p. 76). Panašiai rašo ir Šidlauskienė (2012), pabrėždama, kad lyčių lygybė yra viena iš pagrindinių Europos Sąjungos vertybių, taip pat visos politikos svarbus prioritetas ir Lietuvos demokratinės visuomenės pagrindas. Tai demokratijos principas, grindžiamas lyčių lygiomis teisėmis, atsakomybe ir vienoda elgsena su abiem lytimis (Mikėnė, 2012). Lygybė šiuolaikiniame pasaulyje – ne tik visų žmonių lygios teisės ir galybės, bet ir reikšminis demokratijos suvokimo elementas (Žvinklienė, 2013), papildomas modernumo požymis (Žvinklienė, 2016). Matonytė (2014) netgi išskiria „lyčių demokratijos“ terminą, pagal kurį demokratija suvokiama būtent kaip teisė veikti su kitos lyties asmenimis kaip lygus su lygiu ir užtikrinti viešosios politikos kontrolę. Tuo tarpu Mejerė (2012) lyčių lygybės požiūrį ir demokratiją susieja su gero valdymo konceptu. Anot mokslininkės, siekiant užtikrinti demokratiją bei tvarią socialinę, ekonominę ir politinę plėtrą, būtina reaguoti į lytis ir atsižvelgti į skirtingus tiek moters, tiek vyro prioritetus. Be to, yra būtinas teisingas institucinis pasidalijimas našta ir nauda (Kraujutaitytė, Jurkevičiūtė, 2016).

Vienas iš oficialių apibrėžimų Lietuvoje, nusakančių, kas yra moterų ir vyrų lygios galimybės, yra teisiškai reglamentuotas Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme: tai „*tarptautiniuose žmogaus ir piliečių teisių dokumentuose ir Lietuvos Respublikos įstatymuose įtvirtintų žmogaus teisių įgyvendinimas*“ (TAR, 2016, Nr. XII-2767). Tačiau jis nėra toks išsamus, jog būtų galima aiškiai suprasti lyčių lygių galimybių esmę. Įvairiose užsienio ir lietuvių mokslininkų publikacijose bandoma į moterų ir vyrų lygybės sampratą pažvelgti plačiau ir ją detalizuoti smulkiau.

*Apibrėžti lyčių lygybę nėra lengva dėl pačios sąvokos sudėtingumo. Skirtingi mokslininkai moterų ir vyrų lygybę mato iš skirtingų perspektyvų, be to, ir pati visuomenė yra įvairialypė. Vis dėlto, atlikus mokslinių šaltinių analizę, galima teigti, kad **pagrindiniai lygių galimybių bruožai yra: diskriminacijos nebuvimas, vienodas galimybių vertinimas, priimtinum, veikimas visuomenėje ir vienodų rezultatų pasiekimas. Lygios galimybės – tai pagarba individualumui ir kitoniškumui, vienoda elgsena su abiem lytimis ir vienodas jų galimybių užtikrinimas. Kartu tai neatsiejama šiandieninės politikos ir modernios demokratinės visuomenės dalis, užtikrinanti galių ir sprendimų priėmimo pusiausvyrą, politinių, kultūrinių ir ekonominių teisių įgyvendinimą.***

1.2. Moterų politinio dalyvavimo samprata, bruožai ir politinės lyderystės apibrėžtis

Piliečių dalyvavimas politiniame gyvenime jau yra tarsi neatsiejama šiuolaikinės demokratijos funkcija ir sąlyga. Tokiu būdu galima sužinoti apie piliečių interesus ir poreikius. Subalansuotas vyrų ir moterų dalyvavimas galėtų padėti atskleisti abiejų lyčių siekius ir nuomonę. Norint išskirti moterų politinio dalyvavimo bruožus, teisingai suvokti šio reiškinių sampratą, pirmiausia būtina išsiaiškinti, kaip mokslininkai apibrėžia politinį dalyvavimą apskritai, kaip apibūdina moterų vaidmenį politinio dalyvavimo kontekste.

Analizuojant politinio dalyvavimo sąvoką pastebima, kad mokslinėje literatūroje išsiskiria du ryškūs požiūriai: siauresnis ir platesnis. Taigi, dalyvavimo konceptas gali būti suprantamas pradedant veikla, susijusia su tam tikra viena sritimi, ar tiesiog piliečių nuomonės išklusymu, baigiant koncentravimusi į savanorišką bendruomenės veiklą, bet ne į įtakos darymą teikiant paslaugas, priimant sprendimus ir panašiai (Tijūnaitienė, Damkuvienė, 2010). Kitaip tariant, dalyvavimas gali būti suvokiamas tiesiog kaip platus piliečių ir bendruomenės pagalbos vienu kitiems laukas. Riekašius (2011) pastebi, kad politinio dalyvavimo svarbiausia funkcija yra piliečiams suteikta galimybė daryti tiesioginę įtaką valdžios priimamiems sprendimams. Taigi, tam tikra prasme politinis dalyvavimas gali būti apibūdinamas kaip tarpinė komunikacinė dalis tarp sprendimus priimančių žmonių ir visuomenės. Vadinas, dalyvavimas siaurąja prasme yra neatsiejamas nuo visuomenės narių **dalyvavimo** priimant sprendimus. Tai savanoriška piliečių

veikla, kuriai politinės sistemos dalyviai daro įtaką sprendimų priėmimo ir politinio proceso srityse (Skirmantienė, Jurgelionytė, 2011).

Politinis dalyvavimas, anot Riekašiaus (2011), yra vienas iš svarbiausių demokratijos atributų. Politinis dalyvavimas gali būti apibrėžiamas kaip **esminis demokratijos principas** – išnaudojant savo turimus gebėjimus, galimybė kiekvienam piliečiui daryti įtaką sprendimų priėmimui.

Būtina atskleisti tai, kad atsižvelgiant į politinio įsitraukimo lygį, Skirmantienė ir Jurgelionytė (2011) pastebi tokias skirtingas demokratinių valstybių piliečių grupes:

- 1) Gladiatoriai – tai aktyviausi piliečiai, politines pareigas užimantys lyderiai ir kiti aktyvūs veikėjai, vadovaujantys politinėms organizacijoms, partijoms ir panašiai;
- 2) Stebėtojai, prie kurių priskiriama didžioji piliečių dalis, neįsitraukusi į aktyvią politiką, išskyrus dalyvavimą rinkimuose. Jie domisi žiniasklaidos priemonių pateikiama informacija, dalyvauja kai kuriose politinėse diskusijose;
- 3) Abejingieji – tai politiškai pasyvūs piliečiai, nesidomintys politika ir nebalsuojantys rinkimuose.

Ši klasifikacija atspindi skirtingus visuomenės narių politinius interesus, kai vieni labai aktyviai domisi politika, kiti – tik atlieka pilietinę pareigą rinkimuose, o tretieji – visiškai niekur nedalyvauja ir politika apskritai nesidomi. Taip pat šis skirstymas parodo ir skirtingą piliečių įsitraukimą į politiką, kai vieni gyvena politika, dažnai tai būna netgi pagrindinis žmogaus užsiėmimas, o kiti politinį dalyvavimą stebi pasyviai iš šalies.

Visockaitė (2015) įžvelgia tam tikrą dalyvavimo priešpriešą. Nors demokratija yra grindžiama visų piliečių lygybės idėja, tačiau nei vienoje demokratinėje valstybėje nėra visiškos dalyvavimo lygybės. Viena vertus, dalis piliečių yra pakankamai aktyvūs, nes jie aktyviai dalyvauja savo bendruomenių veiklose, ne tik politinėse, bet ir visuomeninėse organizacijose, jie visada balsuoja tiek nacionaliniuose, tiek vietos rinkimuose. Kita vertus, yra ir kita piliečių dalis, kurių politinis dalyvavimas apsiriboja vien tik balsavimu rinkimuose. Dėl šios priežasties politinis dalyvavimas siauresne prasme irgi labai dažnai tapatinamas vien tik su balsavimu rinkimuose.

Platesniu požiūriu, politinis dalyvavimas išplečiamas iki pilietinio dalyvavimo, kuris apjungia dalyvavimą politinėje, bendruomeninėje ir socialinėje sferose (Tijūnaitienė, Damkuvienė, 2010). Yra netgi skiriama sąvoka „*socialinis-politinis*“ dalyvavimas, kuris apima tiek politinio dalyvavimo, tiek dalyvavimo socialiniame gyvenime aspektą (Walczak-Duraj, 2010). Taigi, platesnė politinio dalyvavimo reikšmė pastebimai skiriasi nuo vien tik balsavimo rinkimuose iki dalyvavimo ne tik vietos, regioninėse, nacionalinėse, bet ir tarptautinėse organizacijose. Politinis dalyvavimas šiuo atveju apima paprastų piliečių veiksmus ar veiklą, tam tikru mastu nukreiptą daryti įtaką politiniams visuomenės padariniams (Ekman, Amnå, 2012). Kartu tai ir bandymai daryti įtaką galingesniems visuomenės veikėjams ar jų grupėms ir jų sprendimams, susijusiems su

visuomenės problemomis. Visockaitė (2015) pažymi, kad būtent aktyviai dalyvaujantys piliečiai gali rinkimais daryti įtaką visam politiniam procesui ir taip kontroliuoti politinės valdžios veiklą. Tuo tarpu pilietinis aktyvumas ir kyla iš pilietinio suinteresuotumo veikti politinius procesus (Bielskienė, 2016). Taigi, politinis dalyvavimas šiuo atveju apima ne vien tik domėjimąsi politika, priklausymą politinėms partijoms ar dalyvavimą rinkimuose. Jis gali būti suprantamas kaip **reguliari**, netgi kasdieninė piliečių **veikla** – darbas partijose, organizacijose, kontaktavimas ar net protesto veiksmai (Imbrasaitė, 2011).

Quaranta (2012) teigia, kad politinis dalyvavimas gali būti laisvai apibrėžtas kaip veikla, kuria siekiama pakeisti esamą padėtį. Politinį dalyvavimą dar siūloma apibrėžti pagal penkių aspektų tipologiją. Taigi, politinis dalyvavimas turėtų apimti šias sritis (Teorell, Torcal, Montero, 2007):

- 1) Dalyvavimą rinkimuose;
- 2) Piliečių, kaip kritiškų vartotojų, vaidmenį;
- 3) Veiklą partijoje – būti jos nariu, aktyviai dalyvauti, savanoriškai dirbti partijoje ar aukoti jai pinigus;
- 4) Protesto veiklą, apimančią tokius veiksmus kaip dalyvavimas demonstracijose ir kitose protesto akcijose;
- 5) Kontaktinę veiklą, apimančią ryšius su organizacijomis, politikais ar valstybės tarnautojais.

Teigiama, kad politinis dalyvavimas per pilietines visuomenines organizacijas gali padėti įtvirtinti demokratines arba pilietines tolerancijos normas, pasitikėjimą, nuosaikumą, kompromisą ir įgyvendinimą (Kadioğlu, 2009). O'Rourke (2014) kalba būtent apie lygų politinį moterų ir vyrų dalyvavimą, kuris gali būti tiek socialinių, tiek politinių permainų pasekmė, o kartu ir nauja prielaida, kad **lygus politinis moterų dalyvavimas iš tikrųjų galėtų tapti priemone moterų lygybei pasiekti**.

*Šiame darbe vadovaujamasi samprata, kad politinis dalyvavimas neapsiriboja vien tik domėjimusi politika ar dalyvavimu rinkimuose. **Laikomasi nuomonės, kad politinis dalyvavimas yra reguliari ir aktyvi politinė veikla, darbas partijose, visuomeninėse organizacijose, siekis keisti esamą padėtį, vadovaujantis savo asmeninėmis ir politinėmis vertybėmis, bei įtakos darymas kitiems. Iš tokios sampratos iškyla ir politinės lyderystės sąvoka, kuri, neabejotinai, glaudžiai siejasi ir yra labai svarbi ne tik politiniam dalyvavimui bendrai, bet ir konkrečiai mero institucijai.***

Politinę lyderystę, visų pirma, galima apibrėžti kaip gebėjimą sujungti viziją ir suderinti išteklius, kurie gali būti bendrai naudojami bendruomenėje (Røiseland, Vabo, 2015). Kuo geriau išpildomi grupės poreikiai, tuo pats lyderis sukaupia daugiau politinio kapitalo (Kjaer, 2013). Lyderiai pasižymi galios pusiausvyra prieš kitus. Jų pranašumas dažniausiai atsiranda kaip sunkaus darbo rezultatas, arba jie tiesiog turi stiprų asmeninį poveikį, pajėgia įtikinti ar yra charizmatiški.

Tačiau bet kuriam lyderiui labai svarbūs jo pasekėjai, antraip lyderio vardas neturi jokios prasmės (Ahlquist, Levi, 2011). Lyderystė yra neatsiejama nuo organizacijos ir piliečių, kurie reaguoja į lyderio sprendimus. Be to, lyderiai gali būti apibūdinami kaip asmenys, tiesiog sugebantys aiškiai bendrauti, valdyti tarpasmeninius santykius ir suteikti stimulo bendruomenės problemoms spręsti. Taip pat lyderiais gali būti ir tie, kurie turi aiškią galią ir įtaką, tačiau priima keblius ar nepopuliarius sprendimus (Ahlquist, Levi, 2011). Pasitaiko ir taip, jog lyderiu vadinamas tiesiog tam tikros hierarchinės sistemos vadovas.

Moterų lyderystė dažniausiai ir siejama su oficialiomis vadovaujamosiomis pareigomis, tačiau **visuomenėje yra per mažai žinoma, kaip moterys tampa lyderėmis** (Domingo, et al., 2015). Teigiama, kad moterų įtraukimas į aukšto rango pareigas skatina lyčių lygybę ir rodo aiškius pokyčius politinėse „normose“ (O'Brien, Rickne, 2014). Mokslininkė, moterų teisių ekspertė, de Silva de Alwis (2013) papildo, jog moterų lyderystė – tai ne vien tik moterų pažangos užtikrinimas, bet ir daugiau galimybių moterims ir vyrams pasaulį suvokti skirtingai ir visapusiškai. Sėkmingų moterų politikų, moterų lyderių pavyzdžiai ir kitoms moterims parodo, kad galima sėkmingai dalyvauti politikoje ir siekti karjeros. Tik labai svarbu turėti ir nepritrūkti politinių ambicijų. Liu ir Banaszak (2016) formuoja nuomonę, kad moterys mažiau savimi pasitiki ir atitinkamai mažiau siekia politinių pareigų. Tačiau lyderių moterų patirtis ir pavyzdys gali padėti išvelgti sėkmės politikoje galimybes. Pastebima, kad moterų lyderių trūkumas labiausiai siejamas su neproporcingai didele atsakomybe, nes dvigubos pareigos viešojoje erdvėje ir šeimos gyvenime yra viena iš kliūčių daryti pažangą visuomenėje (de Silva de Alwis, 2013).

Apskritai būsimą lyderį ir jo kompetencijas, anot Lazauskienės (2016), formuoja praeityje jo sukaupta patirtis, taip pat jo veiklos ir valdymo būdas. Mokslininkė pastebi, kad lyderis dažniausiai turi labai stiprų savo vietinės politinės partijos palaikymą, o tai stipriai prisideda prie žinomumo ir profesionalaus politiko reputacijos įgijimo. Politinė lyderystė vietos lygmeniu suprantama kaip vietos lygmens politinių ir socialinių išteklių paskirstymo ir kontrolės procesas (Lazauskienė, Bučaitė-Vilkė, 2018). Partijų lyderiai kartu yra centrinės politinės figūros ir svarbiausi sprendimų priėmėjai (Cross, Blaiss, 2012), nes jų darbotvarkė apima:

- 1) Situacijos apibrėžimą ir galimų sprendimų pagrindinėms bendruomenės problemoms ir iššūkiams pasiūlymą;
- 2) Grupinių veiksmų plano numatymą ir politikos, kuri atitiktų situaciją ir nurodytų kryptį naujiems sprendimams kurti, formavimą;
- 3) Paramos naujų politikos kryptių ir programų įgyvendinimui suteikimą (Sørensen, Waldorff, 2014).

Vietos savivaldos kontekste politinės lyderystės simboliu gali būti laikomas **meras** (Lazauskienė, Bučaitė-Vilkė, 2018), nes jam ne tik priskiriami formalūs sprendimų priėmimo

įsipareigojimai, bet ir suteikiama atstovavimo rinkėjams galimybė. Lazauskienė (2016) merą apibūdina kaip **savivaldybės politinį lyderį**, kaip asmenį, pasiekusį aukščiausią vietos politinės karjeros laiptelį.

Ir šiame magistro darbe moterimis lyderėmis vietos savivaldoje laikomos būtent merės, nes konkrečiai merus visuomenėje priimta laikyti aukščiausia savivaldybės valdžia. Kartu tai ir aukščiausias karjeros laiptelis vietos politikos lygmenyje.

1.3. Moteris politinėje lyderystėje

Lyderystė dažniau laikoma tarpasmeniniu procesu, įkvepiančiu ir motyvuojančiu pasekėjus ilgalaikiams instituciniams siekiams ir pokyčiams (Taylor, Machado, 2006). Naujausi tyrimai rodo, kad lyderystės kilmė nėra vyriška (Hill et al., 2016). Diskusijos dėl moterų politinės lyderystės taip pat yra linkusios prisidėti prie tų mokyklų minčių, kurios pirmenybę teikia asmeniui prieš institucinę agentūrą. Jų mintys siejasi su tam tikra Weberio vadovavimo samprata (Lassman, Speirs, 2002), kurioje asmenybės savitumas suteikia jai unikalią vadovavimo galią. Galima sakyti, kad iš dalies išskirtinumas Dalios Grybauskaitės (Lietuvos Prezidentė nuo 2009 m.), Angelos Merkel (Vokietijos kanclerė nuo 2005 m.), Therosos May (Jungtinės Karalystės ministrė pirmininkė nuo 2016 m.) ir kitų moterų lyderių atvejais yra būtent jų moteriškumas. Žinoma, moterų patirtis skiriasi nuo vyrų. Moterų skaičiaus didėjimas politinės valdžios pozicijose didina politinių požiūrių įvairovę. Tačiau paini moterų vadovavimo istorija rodo, kad to nepakanka. Kaip ir kolegų vyrų, moterų politiniai veiksmai yra instituciškai riboti. Šie apribojimai yra formalūs – taisyklės, įstatymai, procedūros, taip pat ir neformalūs – institucinė kultūra ir normos.

Politinė lyderystė priklauso nuo išrinktų moterų galimybių pasinaudoti savo oficialiomis politinio vadovavimo pozicijomis: kartu su savo vietos tarybomis ir vietos gyventojais bei suinteresuotosiomis šalimis sutelkti jėgas, bendrai bandant apibrėžti ir spręsti politikos problemas, įtraukiant visus svarbius, turimus ir galimus vidaus ir išorės išteklius (Røiseland, Vabo, 2016). Taigi, moteris turi įveikti visas lyčių lygybės kliūtis, taip pat įtikinti rinkėjus apie jos gebėjimą būti tinkama vietos savivaldos lydere ir tapti mere. Todėl realus moterų dalyvavimas valdyme yra labai svarbus ir naudingas ekonomikos augimui ir konkurencingumui, socialinei sėkmei ne tik Europos Sąjungos ar nacionaliniu lygmeniu, bet ir regionuose, miestuose ir vietos bendruomenėse.

Kalbant apie konkrečius veiksmus, darančius įtaką moterų pasirinkimui dalyvauti rinkimuose, kartais yra teigiama, kad mažiau moterų nei vyrų įsitraukia į rinkimus, nes jos turi mažiau reikiamo pasitikėjimo ar politinių siekių (McCracken et al., 2015). Moterų pasitikėjimo lygis ir jų ambicijų formos nėra nekintančios, o jas formuoja jų socializacija, patirtis ir galimybės pasaulyje, kuriame vyrauja lyčių nelygybė. Dažnai kai kurios iš šių galimybių, pavyzdžiui, mokymasis ir politinių įgūdžių lavinimas, finansinė parama, yra politinių partijų dovana, o tai gali turėti didelės įtakos

moterų pasitikėjimui ir ambicijoms (Šidlauskienė, 2009). Vietinė savivalda laikoma patrauklesne moterų politiniam dalyvavimui, nes ji yra arčiau namų, lengviau prieinama, reikalauja mažiau laiko ir išteklių (Funk, 2017).

Kitas svarbus veiksnys, darantis įtaką moterų pasirinkimui dalyvauti atstovaujamojoje politikoje, yra jų ekonominė padėtis. Atsižvelgiant į santykinai nepalankią ekonominę padėtį, su kuria susiduria moterys, palyginus su vyrais, moterims yra sunkiau įveikti finansines kliūtis rinkimuose. Be to, atliktais tyrimais (McCracken et al., 2015) nustatyta, kad moterys dažniausiai turi mažiau pinigų nei vyrai, kad galėtų finansuoti kampanijas, kurios yra būtinos norint patekti į atstovaujамąją politiką. Svarbiausias argumentas yra lyčių lygybės trūkumas, susijęs su atstovaujamosios politikos ir lyderystės ekonominėmis sąnaudomis, kurios yra nepalankios moterims.

Daugelis mokslinių darbų atskleidžia lyčių lygybės pobūdį politinėje ir vadovavimo kultūroje bei jos egalitarines pasekmes. Eagly ir Karau (2002) tiria, kaip tam tikri bruožai yra stipriai susiję su vadovavimu ir suvokiami kaip „vyriški“, ir kaip dėl to moterys, kurios vadovaujasi šiomis savybėmis, gali būti suvokiamos neigiamai. Ryan ir Haslam (2005) pabrėžė prielaidų, kad moterys paprastai turi mažiau pajėgumų ir galimybių būti lyderėmis nei vyrai, paplitimą. Kitas moterų galimybių apribojimas yra susijęs su nusistovėjusiu žiniasklaidos švietimu apie moteris kandidates ir politikas, kuris yra neproporcingai neigiamas; tikėtina, kad tas nepagrįstas žiniasklaidos priešiškas atgraso moteris nuo dalyvavimo rinkimuose. Haraldsson ir Wängnerud (2018) pasaulinis tyrimas apie santykius tarp žiniasklaidos seksizmo ir moterų politikoje atskleidė, kad aukštas žiniasklaidos seksizmo lygis priveda prie mažesnės moterų kandidačių dalies.

Moterų politines galimybes taip pat dažnai lemia neproporcingai didelis krūvis namų ūkio ir globos darbams, kartu su nepakankamomis vaikų priežiūros paslaugomis, atsižvelgiant į itin sunkius ir nenusipėjamus politikų darbo modelius (EIGE, 2015). Dalyvavimas atstovaujamojoje politikoje šiuo metu reikalauja labai svarbių įsipareigojimų šeimos, laiko ir energijos srityse, todėl daugelis moterų aukojasi arba susiduria su darbo ir asmeninio gyvenimo pusiausvyros disbalansu ir gali tiesiog nebenorėti arba nesugebėti užsiimti kitomis pareigomis. Moterims kandidatėms pakanka visuomenės rinkėjų ir partijų rinkimų sistemų, politinių partijų ideologijos ir lyčių lygybės skatinimo strategijos, taip pat komunikacijos strategijos.

Moterų dalyvavimas yra labai svarbus priimant sprendimus vietos savivaldos klausimais, nes moterys jaučiasi diskriminuojamos, kai jos nėra laikomos lygiomis su vyrais diskusijose, posėdžiuose ar tarybose. Vyrai priima sprendimus dėl bendruomenės ir atskirų savivaldybės gyventojų interesų ir vykdo vietos valdžios, viešojo administravimo ir viešųjų paslaugų teikimo funkcijas. Savivaldybių institucijų priimti sprendimai, susiję su bendruomenės interesais, neturėtų pažeisti įstatymais garantuojamų individualių gyventojų teisių; savivaldybių institucijų priimti

sprendimai neturi pažeisti žmogaus orumo, žmogaus teisių ir laisvių, taip pat lygių galimybių (TAR, 2018, Nr. XIII-1655). Ekstremalios šių struktūrų pasekmės yra diskriminacija, o visuomenė diktuoja, kad viena grupė (vyrai) turi daugiau galios nei kita (moterys). Šis nevienodas galios paskirstymas turi būti sprendžiamas skubiai.

1.4. Vietos savivaldos raiškos koncepcija

Tam, kad remiantis merų pavyzdžiais, būtų galima identifikuoti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldybėse galimybes, visų pirma, būtina išanalizuoti pačios vietos savivaldos ypatumus. Todėl toliau darbe aiškinamasi, kaip suprantama vietos savivalda.

Anot Kondratienės (2008), pasaulyje šiuo metu labiausiai paplitusi vietos savivaldos dualizmo teorija, kuri iš vienos pusės tarsi pripažįsta vietos savivaldos prigimtines teises, tačiau iš kitos pusės – išlaiko tų teisių priklausomybę nuo centrinės valdžios institucijų. Reikia pažymėti, kad bet kurios valstybės vietos valdžios savarankiškumą riboja įstatymai, kurie apibrėžia ir nustato savivaldos organų kompetenciją. Be to, vietos savivaldos subjektus gali kontroliuoti centrinė valdžia. Taigi, vietos savivalda yra vietinių gyventojų savitvarka pagal įstatymų apibrėžtą kompetenciją valstybės nustatytame administraciniame teritoriniame vienetė (Astrauskas, 2014).

Vietos savivalda gali būti apibūdinama ir kaip valdžios institucija, išrinkta žmonių, turinti administracines, teisėkūros ir vykdomąsias funkcijas jos jurisdikcijai priklausančioje teritorijoje (Ndreu, 2016). Vietos valdžia reiškia, kad savivaldybės turi teisę priimti savo sprendimus paskirtose zonose, nereikalaujant centrinės valdžios leidimo. Tačiau, kad tokia teisė būtų prasminga, tai laisvės nuo intervencijos iš centrinės valdžios nepakanka. Norint naudotis visomis savivaldybės galimybėmis, reikia ir vietos valdymo (Erlingsson, Ödalen, 2017).

Savivaldybė pagal Hasluck (2010) – tai vyriausybės sritis, kurioje pagal įstatymus vietos valdžios institucijoms leidžiama priimti teisės aktus ar sprendimus koreguoti valdymo būdą. Sidgwick (2014) laikosi panašaus požiūrio ir vietinę valdžią laiko kai kurių organų vyriausybėmis, turinčiomis ypatingų įgaliojimų priimti reglamentus ar taisykles toje srityje, kurią jie valdo. Taigi, Sidgwick (2014) sujungia savivaldą su jos teisiniu pobūdžiu. Tuo tarpu Foreman, Godwin (2014) vietos savivaldą apibūdina kaip socialiai apibrėžtą vietą ir jos piliečių reikalų tvarkymą.

Pagal Ndreu (2016), vietos valdžia turėtų turėti tokias savybes:

- 1) Turėti tam tikrą gyventojų skaičių;
- 2) Konkretų plotą;
- 3) Gebėtų pasirašyti sutartis arba užmegzti santykius su trečiosiomis šalimis, t. y. turėti teisinį statusą ir įgaliojimus;
- 4) Turėti nuolatinę struktūrą;
- 5) Ir realias finansines funkcijas, kad būtų pajėgi rinkti mokesčius ir nustatyti savo biudžetą.

Taigi, galima išskirti, kad svarbiausi savivaldybės bruožai yra tokie: pirma, ši valdžia turi įstatyminį statusą, todėl ji yra apibrėžta, pripažinta ir veikia pagal šalies įstatymus; antra, ši institucija turi teisę nuspręsti dėl savo vietinių mokesčių toje teritorijoje, kurioje yra išplėsta jurisdikcija; trečia, jai būdinga vietos bendruomenės teisė dalyvauti sprendimų priėmimo procese arba vietos reikalų valdyme; ketvirta, žinoma, kad gali veikti nepriklausomai nuo centrinės valdžios institucijų, neviršijant įstatymų nustatytų ribų, per decentralizacijos procesą arba vietos autonomijos principą; penkta, ši įstaiga tenkina bendrus piliečių interesus.

Ndreu (2016) dar išskiria, kad savivaldybė:

- 1) Visų pirma, yra tam tikra vietovė, kur kiekvienas savivaldybės vienetas turi aiškiai apibrėžtą teritoriją, kurioje jis veikia, o jos ribos yra nustatytos centrinės valdžios ar parlamento pagal specialius įstatymus;
- 2) Turi vietos valdžios instituciją, kurioje tam tikros vietovės valdymą atlieka organas, sudarytas iš asmenų, tiesiogiai išrinktų tos zonos gyventojų. Ši atstovaujanti institucija yra atsakinga už vietos reikalų administravimą toje srityje;
- 3) Teikia viešąsias paslaugas, kurios yra pagrindinis šios įstaigos tikslas, jos jurisdikcijai priklausančioje vietovėje;
- 4) Turi vietinius finansus, nes siekiant teikti paslaugas ir efektyviai atlikti funkcijas, būtina, kad vietos padalinys turėtų savo finansus, kuriuos galima surinkti iš vietinių mokesčių, taip pat iš valstybės subsidijų;
- 5) Turi vietinę autonomiją, kuri reiškia, kad vietos valdžia turi teisę steigti ir vykdyti įstatymų pripažintas veiklas ir funkcijas. Ji taip pat apima vietos gyventojų teisę pasirinkti atstovus, kurie vadovaus teritorijai pagal nustatytus įstatymus;
- 6) Yra susijusi su vietos dalyvavimu, nes teritorijos plėtros planų sėkmė ar nesėkmė priklauso nuo to, kiek yra aktyvus vietos gyventojų dalyvavimas. Per savivaldybę siekiama pritraukti daugiau žmonių, kuriems būtų suteikta galimybė dalyvauti sprendimų priėmimo procese;
- 7) Skatina vietos lyderystę, kad žmonėms, dirbantiems su vietos valdžios institucijomis, ypač kaimo vietovėse, būtų suteikiami vadovavimo įgūdžiai, siekiant plėtoti įvairius projektus;
- 8) Neatsiejama nuo vietinės atskaitomybės, kuri reiškia, kad vietiniai žmonės išrinko atstovus, kad būtų pasiektas galutinis tikslas – kuo veiksmingiau teikti paslaugas. Priešingu atveju, žmonės balsuos taip, kad ateinančių rinkimų metu jie nebūtų perrinkti;
- 9) Neatsiejama nuo vietos plėtros, kuri yra pagrindinis vietos valdžios tikslas.

Taigi, viena iš svarbiausių savivaldybės funkcijų, visų pirma, yra demokratijos palaikymas. Dalyvavimas laisvuose, lygiuose ir slaptuose demokratiniuose rinkimuose yra svarbiausia politinės

veiklos forma demokratinėje valstybėje (Krupavičius, Isoda, Vaišnoras, 2013). Be to, vietos valdžia gali pasitarnauti būsimiems lyderiams, nes dalyvavimas vietos valdyje yra pakankamai efektyvus mokymosi, patirties ir žinių įgijimo laikotarpis apie politikos formavimą ne tik vietos savivaldoje, bet ir visoje šalyje. Trečia, jos svarba slypi ir tame, kad vietos valdžia reikalus valdo daug geriau ir efektyviau, nes ji yra arčiau piliečių poreikių. Galiausiai, savivaldybė yra komunikacijos priemonė ir tarpininkė tarp centrinės valdžios ir žmonių ar bendruomenės. Tokiu būdu vietos valdžios institucijos perduoda piliečių reikalavimus centrinei valdžiai ir, kita vertus, centrinės valdžios politika viešai skelbiama per vietos valdžios institucijas.

Lietuvos vietos savivaldos samprata yra identiška koncepcijai, aprašytai Europos vietos savivaldos chartijoje (Žin., 1999, Nr. 82-2418). Pagal ją, „*vietos savivalda reiškia, kad vietinės valdžios organai įstatymų nustatytose ribose turi teisę ir gebėjimą tvarkyti ir valdyti pagrindinę viešųjų reikalų dalį, už tai prisiimdamos pilną atsakomybę ir vadovaudamosi vietos gyventojų interesais*“. Kondratienė (2008) išskiria pagrindinius sąlyginius bendruosius vietos savivaldos sistemų bruožus: Konstitucija ir / arba teisės aktai numato teritorinę ir administracinę vietos savivaldos teisę ir įgaliojimus bei jos subjektus – vietos bendruomenes ir / arba dirbančias jų vardu vietos savivaldos institucijas. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją, „*savivaldos teisė laiduojama įstatymo numatytiems valstybės teritorijos administraciniam vienetais. Ji įgyvendinama per atitinkamas savivaldybių tarybas*“ (TAR, 2014, Nr. KT2-N1/2014).

Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas (TAR, 2018, Nr. XIII-1655) vietos savivaldą apibrėžia *kaip Lietuvos Respublikos teritorijos administracinio vieneto gyventojų išrinktos vietos valdžios institucijų teisę ir realią galią pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir įstatymus laisvai ir savarankiškai savo atsakomybe reguliuoti bei tvarkyti visuomenės reikalus ir tenkinti vietos gyventojų poreikius*. Remiantis Kondratienės (2008) išvalgomis, darbo autorė apibendrina, kad Lietuvos vietos savivaldos sistemai būdingi tokie bruožai:

- 1) Valstybės valdymo ir vietos savivaldos sistemos veikia viename administraciniame-teritoriniame vienete;
- 2) Savivaldybė, pagal Konstituciją, yra pripažįstama kaip teritorinė bendruomenė, kuri įgyvendina vietos savivaldos teisę per tiesiogiai renkamą savivaldybės tarybą, vykdančią Konstitucijos ir teisės aktų nustatytus įgaliojimus;
- 3) Merą nuo 2015 m. tiesiogiai išrenka kiekvienos savivaldybės gyventojai;
- 4) Savivaldybės taryba skiria savivaldybės administracijos direktorių – atskaitingą vykdomąjį organą;
- 5) Savivaldybės institucijos vykdo įstatymu joms paskirtas, bet turi ir savarankiškas funkcijas;
- 6) Savivaldybių sprendimų teisėtumą kontroliuoja apskričių Vyriausybės atstovai.

Šiame darbe toliau ir laikomasi sampratos, kad savivalda yra atskira teritorinė bendruomenė, per savo tiesiogiai renkamus atstovus vykdanči ir įstatymu numatytus įgaliojimus bei funkcijas, ir savo savarankiškas funkcijas.

1.5. Politinio dalyvavimo bruožai vietos lygmeniu

Norint suprasti moterų politinio dalyvavimo savivaldybių mero pozicijose galimybes, pirmiausia reikia išanalizuoti politinio dalyvavimo bruožus vietos lygmeniu.

Semantiniu požiūriu, savivalda Lietuvoje reiškia **vietinį valdymą**, kuris pasižymi piliečių galia ir gebėjimu savarankiškai valdyti bei spręsti vietinius klausimus (Rybnikova, 2012). Taigi, remiantis tokia reikšme, galima suprasti, kad Lietuvoje viešojo administravimo institucija atstovauja piliečių balsams, o piliečiai dalyvauja sprendžiant bendruomenės klausimus. Kondratienė (2008) pažymi, kad paprastai bendruomenės atsiranda dar prieš susikuriant valstybei, dėl to teisė tvarkytis savarankiškai turėtų būti pripažinta kaip prigimtinė. Ar reikalinga valstybės pagalba tvarkant vietos klausimus, turėtų būti palikta spręsti bendruomenei. Mokslininkė tai įvardija kaip subsidiarumo ir teritorinio bendrumo principais pagrįstą veikimą, kai į regioninį ar valstybinį valdymo lygį keliami tik tie klausimai, kurių pati vietos bendruomenė kartu su jos išrinkta valdžia savarankiškai neišsprendžia. Pakankamas kompetencijos lygis ir ištekliai, perkelti į vietos lygmenį, Vojinović, Próchniak ir Oplotnik (2015) teigimu, yra demokratinės visuomenės bruožas. Toks sprendimų priėmimo proceso priartinimas prie piliečių laikomas svarbiu klausimu ir visoms kitoms Europos Sąjungos šalims. Šiai nuomonei antrina ir Kondratienė (2008), tvirtindama, kad vietos savivalda valstybėje savotiškai simbolizuoja valdžios perdavimą žmonėms, kai vystant demokratiją ir vieningą bendruomenės ir vietos valdžios veikimą siekiama bendrų tikslų.

Ir Nefas (2012) pažymi, kad visuotinis dalyvavimas demokratijoje yra labai svarbus. Ją jis įvardina kaip procedūrinę demokratiją, grindžiamą tokiais principais: visuotiniu dalyvavimu, **politine lygybe**, daugumos principu ir valdžios jautrumu visuomeninei nuomonei. **Visuotinio dalyvavimo išraiška labiausiai galima ir matoma yra, visų pirma, savivaldoje.** Vietiniai savivaldos padaliniai yra pagrindinis valstybės organizavimo lygis. Anot, Breuer ir Halleux (2016), tokie subjektai Europoje aprėpia beveik visas nacionalines teritorijas. Tokia komunų, bendruomenių, savivaldybių ir rajonų struktūra yra pagrindinis valdžios ir demokratijos lygis. Nepaisant daugelio skirtumų, kuriuos galima rasti, vietos savivalda yra visų Europos Sąjungos valstybių bruožas. Europos šalys turi ilgą demokratizacijos tradiciją, nors jų sistemos įvairiose valstybėse ir skiriasi (Vojinović et al., 2015). Tačiau jos esmė – **siekti, kad sprendimų priėmimo procesas ir atsakomybė už savo gyvenamą aplinką būtų kuo artimesni žmonėms.**

Kaip pastebi Kondratienė (2008), gerai organizuojamoje savivaldoje yra svarbus kiekvienas bendruomenės narys. Tuo tarpu **savivaldos teisė jam kartu suteikia ir pilietinę teisę dalyvauti**

savo valstybės tvarkyme, ir teisę išsirinkti savo vietos valdžią, kuri vėliau tenkintų jo interesus ir poreikius. Be to, savivaldos teisė neturi būti vien įstatyminių pareigų visuma, savivaldos valdžia vietos lygmeniu turi dirbti taip, kad būtų patenkinti ne tik viešieji daugumos gyventojų, bet kartu ir pavienių asmenų specifiniai poreikiai (Kondratienė, 2008). Mokslininkai išskiria tris pagrindines vertybes, kurias turėtų atitikti optimali vietos savivaldos sistema (Vojinović et al., 2015):

- 1) **Autonomija**, kurios egzistavimas suteikia skirtingų politinių pasirinkimų laisvę įvairiose vietovėse ir kartu neleidžia susikaupti pernelyg didelei politinei galiai;
- 2) **Demokratija**, kuri skatina piliečių dalyvavimą savivaldoje;
- 3) **Efektyvumas**, nes savivalda yra veiksminga paslaugų teikimo struktūra, pritaikyta įvairiems vietovių poreikiams.

Taigi, kiekviena savivaldybė yra savarankiška ir pajėgi spręsti savo kompetenciją atitinkančius klausimus ir problemas. Tai yra arčiausiai piliečių esanti valdžia, todėl **piliečiai gali laisvai įsitraukti į savo teritorijos valdymą**, kartu ieškant efektyviausių ir geriausių sprendimų teikiamų paslaugų gerinimui, jų praplėtimui ir individualiam pritaikymui.

Savivaldos institucijos turi reikšmingą vaidmenį kasdieniniam piliečių gyvenimui, nes jų pagrindinės kompetencijos yra susijusios su svarbiausiais žmonių poreikiais, t. y. infrastruktūra, viešosiomis ir socialinėmis paslaugomis, švietimu, kultūra ir paveldu, miestų planavimu, vietos mokesčiais, transportu ir panašiai (Breuer ir Halleux, 2016). Kiurienė (2013) priduria, kad tam, jog būtų užtikrinti vis didėjantys visuomenės poreikiai, turi būti užtikrinta teisinė valstybė ir jos vietos savivaldos administracinė priežiūra. Tai reiškia, kad turi būti priimami ir įgyvendinami visuomenės reikalavimus atitinkantys sprendimai ir suteikiamos geros kokybės administracinės ir viešosios paslaugos. Kai vietos savivalda suderina savo politiką su vietomis sąlygomis ir poreikiais, tai skatina tiek objektyviai, tiek subjektyviai veiksmingą, arčiau rinkėjų pageidavimų esančią sprendimų įvairovę ir teigiamų pavyzdžių sklaidą (Vojinović et al., 2015).

Kalbant apie politinį dalyvavimą siekiant konkrečiai mero pozicijos, visų pirma, reikia apsibrėžti, kokie asmenys gali būti renkami į savivaldybės merus. Remiantis Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymu (TAR, 2014, Nr. XII-966), savivaldybės meras turi būti nuolatinis toje savivaldybėje gyvenantis Lietuvos Respublikos pilietis, rinkimų dieną turintis 18 metų. Pažymima, kad gyvenamoji vieta toje savivaldybėje turi būti oficialiai deklaruota likus ne mažiau kaip 90 dienų iki rinkimų dienos. Kandidatuojantis asmuo turi būti veiksnus, neturintis apribotos pasyviosios rinkimų teisės. Jei norintis dalyvauti rinkimuose asmuo atlieka bausmę pagal teismo nuosprendį ar atlieka karo, krašto ar kitą įstatyme numatytą tarnybą, tai toji tarnyba ar bausmė turi būti pasibaigusi likus 65 dienoms iki rinkimų.

Visi kandidatai į savivaldybės merus yra lygūs, nepaisant to, ar savo kandidatūrą išsikelia patys, ar yra iškelti. Iš vieno rinkėjo merai gali gauti tik vieną mandato balsą. Rinkėjų valios

kontrolė yra griežtai draudžiama. Taip pat draudžiamas įtakos darymas rinkėjų pasirinkimui. Kandidatas į merus gali būti įrašytas tik į vieną kandidatų sąrašą, jis gali būti iškeltas tiek partijos ar rinkimų komiteto, tiek išsikelti pats. Tačiau visi kandidatai turi būti įregistruoti kaip politinės kampanijos dalyviai likus 65 dienoms iki rinkimų.

Kandidatai į merus turi teisę pasisakyti rinkėjų ir panašiuose susirinkimuose, pasitarimuose, visuomenės informavimo priemonėse, o taip pat skelbti savo ar partijos rinkimų programą. Be to, kiekvienas individas gali naudotis rinkimų agitacija, neprieštaraujančia moralei, teisingumui ar visuomenės darnai bei atitinkančia sąžiningus ir garbingus rinkimus.

Išrinktu meru laikomas tas kandidatas, kuris balsuojant pirmą kartą gavo daugiau kaip pusę rinkėjų balsų, jei rinkimuose jų dalyvavo ne mažiau kaip 40 proc. Kai dalyvauja mažiau kaip 40 proc. rinkėjų, tada išrinktu laikomas tas kandidatas, kuris gavo daugiausiai balsų, bet ne mažiau kaip 1/5 visų rinkėjų balsų. Tuo atveju, jei pirmo balsavimo metu nebuvo surinktas būtinas balsų skaičius, tada skelbiamas pakartotinis balsavimas, kurį laimi kandidatas, surinkęs daugiausiai balsų.

Taigi, apibendrinama aptartas įžvalgas, darbo autorė jas sieja konkrečiai su moterų dalyvavimu ir išskiria, kad moteris, siekianti politinės karjeros vietos lygmeniu, turi atsižvelgti į šiuos politinio dalyvavimo bruožus:

- 1) Rinkimuose yra taikomas **amžiaus** cenzas, taigi moteris turi būti sulaukusi 18 metų;
- 2) Rinkimuose taikomas **gyvenamosios vietos** cenzas, todėl savo gyvenamąją vietą kandidatė turi būti deklaravusi konkrečioje savivaldybėje;
- 3) Mero rinkimams yra taikomas ir **pilietybės** reikalavimas, taigi būsima merė turi būti Lietuvos Respublikos pilietė;
- 4) Kandidatė turi būti **laisva** (bausmės ar karinės ir kitos tarnybos atlikimo atžvilgiu), **veiksni** ir galinti naudotis savo **pasvyviaja rinkimų teise**;
- 5) Rinkimuose visi kandidatai dalyvauja **lygiomis teisėmis su kitais kandidatais**;
- 6) Moteris savo kandidatūrą gali arba kelti **pati**, arba ją kelia **komitetas** ar **partija**, kuriai kandidatė priklauso;
- 7) Kandidatuojanti moteris turi teisę **aktyviai** skelbti savo rinkimų programą ir **reikštis** viešojo informavimo priemonėse, nepažeidžiant sąžiningų ir garbingų rinkimų principų.

Taigi, politinio dalyvavimo garantijos yra užtikrinamos **visiems piliečiams vienodai**, atsižvelgiant į šiuos išskirtus kriterijus. Tačiau pabrėžiama, kad aptarti politinio dalyvavimo bruožai niekaip **neiškiria kandidatuojančio į savivaldybės mero poziciją asmens pagal lytį**. Rinkimuose visi pageidaujantys asmenys gali dalyvauti **nepriklausomai nuo savo lyties**.

Toliau darbe kalbama apie lygių galimybių reglamentavimą ir konkrečius politinio dalyvavimo skaičius Europos Sąjungoje.

1.6. Lygių galimybių reglamentavimas Europos Sąjungoje

Moterų ir vyrų lygybės klausimus Europos Sąjungoje reglamentuoja įvairios Europos Sąjungos direktyvos, Europos Sąjungos Tarybos išvados bei kiti dokumentai. Norint atlikti išsamesnę lygių galimybių analizę, būtina išnagrinėti Europos Sąjungos dokumentus, svarbius moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje reiškiniui.

*Visų pirma, reikia paminėti, jog nelygybę dėl lyties draudžia ir **Visuotinė žmogaus teisių deklaracija (1948)**, kuria remiasi ne tik nacionaliniai vidaus teisės aktai, bet ir visi svarbiausi tarptautiniai privalomojo pobūdžio aktai.* Pabrėžiama, kad visi žmonės turi teisę į lygią apsaugą nuo bet kokios diskriminacijos ir jos kurstymo, kas pažeidžia šios Deklaracijos nuostatas. Be to, **kiekvienam suteikiama teisė tiesiogiai arba per išrinktus atstovus dalyvauti valdant savo šalį** bei stoti į savo šalies valstybės tarnybą. Savo valią kiekvienas žmogus gali išreikšti rinkimuose. Visi žmonės turi teisę į darbą, tinkamas jo sąlygas ir vienodą užmokestį už vienodą darbą. Taip pat suteikiama laisvė **laisvai dalyvauti bendruomenės ir viešajame gyvenime.**

*Vienas iš svarbiausių **Europos Sąjungos dokumentų, susijusių su moterų politiniu dalyvavimu vietos savivaldoje, yra 2016–2019 m. strateginiai išipareigojimai siekiant lyčių lygybės*** (European Commission, 2016). Lyčių lygybės didinimas yra viena iš pagrindinių Europos Sąjungos veiklos sričių. Moterų ir vyrų lygybė yra viena iš svarbiausių Europos Sąjungos vertybių ir tikslų. Europos Sąjunga siekia didinti vyrų ir moterų lygybę visose srityse, nes tai yra ekonomikos augimo varomoji jėga. Europos Komisija (2016) išskiria penkias temines prioritetines sritis:

- 1) Moterų dalyvavimo darbo rinkoje didinimo ir vienodos ekonominės moterų ir vyrų nepriklausomybės užtikrinimo;
- 2) Vyrų ir moterų darbo užmokesčio, pajamų ir pensijų skirtumų mažinimo, taip kovojant su moterų skurdu;
- 3) Moterų ir vyrų lygybės sprendimų priėmimo srityje skatinimo;
- 4) Kovos su smurtu dėl lyties ir aukų apsaugos ir rėmimo;
- 5) Lyčių lygybės ir moterų teisių skatinimo visame pasaulyje.

Šios prioritetinės sritys labai reikšmingos ir šiame magistro darbe analizuojamai temai, nes politinis dalyvavimas glaudžiai siejasi su moterų lygybės skatinimu ir didinimu, užtikrinant moterų laisvą ir nepriklausomą dalyvavimą darbo rinkoje, sprendimų priėmime ir įgyvendinime.

*Pastebėta, kad **Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programa** (Lietuvos Respublikos Vyriausybė, 2015) yra paremta Europos Sąjungos rekomendacijomis. Taigi, prioritetinės abiejų programų sritys beveik sutampa, nes yra orientuotos į panašius tikslus. Be to, abi programos skatina ir lyčių aspekto integravimą – įvairių sričių politikos, teisinių priemonių ir lėšų naudojimo programų rengimą, kūrimą, įgyvendinimą, stebėseną ir vertinimą. Europos Sąjunga siekia ir toliau bendradarbiauti su valstybėmis narėmis bei keistis gerąja patirtimi.*

*Ne mažiau reikšmingas yra ir **Europos lyčių lygybės paktas (2011–2020 m.)** (Europos Sąjungos Taryba, 2011). Jame pakartotinai akcentuojama, jog moterų ir vyrų lygybė yra viena iš pagrindinių Europos Sąjungos vertybių. Taip pat, kad lyčių lygybės politika yra gyvybiškai svarbi ekonomikos augimui, klestėjimui ir konkurencingumui. Pakte išskiriami tokie plataus užmojo Europos Sąjungos tikslai lyčių lygybės srityje:*

- 1) Pašalinti lyčių nelygybę užimtumo ir socialinės apsaugos srityje, įskaitant vyrų ir moterų darbo užmokesčio skirtumą, kad kartu būtų pasiekti strategijos „**Europa 2020**“ (Europos Komisija, 2010) tikslai. Lyčių lygybės požiūriu itin svarbios sritys pastarojoje strategijoje yra: užimtumas, švietimas ir socialinės įtraukties skatinimas, prisidedant prie Europos darbo jėgos augimo potencialo;*
- 2) Skatinti geresnę moterų ir vyrų profesinio bei asmeninio gyvenimo pusiausvyrą, kad būtų didinama lyčių lygybė bei moterų dalyvavimas darbo rinkoje ir tuo pačiu prisidedama prie demografinių problemų sprendimo;*
- 3) Kovoti su visų formų smurtu prieš moteris, siekiant užtikrinti, kad moterys galėtų naudotis visomis žmogaus teisėmis ir pasiekti lyčių lygybę kartu siekiant ir integracinio augimo.*

*Taigi, pastebima, jog Europos Sąjungos strateginiai dokumentai labai glaudžiai tarpusavyje susiję, išplečiant, papildant, pabrėžiant tam tikras sritis, kurių visų tikslas bendras – **moterų ir vyrų lygybės didinimas**.*

*Apibendrinant minėtas strategijas, galima daryti išvadą, kad lyčių lygybės didinimas yra vienas iš svarbiausių Europos Sąjungos bei tarptautinių prioritetų. Visi dokumentai yra labai reikšmingi lyčių lygių galimybių politikos formavimui, nes **valstybės augimas, ekonominis kilimas nebeįsivaizduojamas be lygaus ir subalansuoto lyčių įsitraukimo į sprendimų priėmimą politikos ir viešojo gyvenimo srityse**. Visi minėti dokumentai tarpusavyje yra labai glaudžiai susiję, juose nurodomos gairės, kurių privalo laikytis kiekviena valstybė narė, norinti pasiekti potencialių pokyčių ir optimalių rezultatų. Lyčių lygių galimybių politika nėra nauja veiklos sritis. Nors rezultatai ir nėra iki galo įgyvendinti, tačiau išanalizavus strategijas, galima teigti, kad ši politikos sritis palaipsniui tobulėja.*

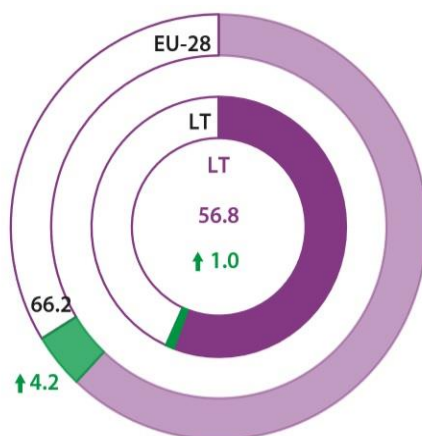
1.7. Moterų vaidmuo politinio dalyvavimo kontekste Europos Sąjungoje

Subalansuotas moterų ir vyrų dalyvavimas politikoje, neabejotinai, yra vienas iš svarbiausių prioritetų siekiant užtikrinti gerą valdymą ir veiksmingą demokratiją. Nepaisant to, kad moterys gali laisvai naudotis savo turima teise dalyvauti priimant politinius sprendimus, statistika ir skaičiai nedžiugina. Jie rodo, kad moterų vaidmuo tiek politikoje, tiek kitose viešojo gyvenimo srityse auga pakankamai lėtai. Moterų trūkumas svarbiausiose politinėse pozicijose vis dar yra labai aktuali problema.

Moterų vaidmenį politinio dalyvavimo kontekste Europos Sąjungos mastu padeda atskleisti **Lyčių lygybės indeksas** (*angl. Gender Equality Index*). Šis rodiklis prisideda prie faktais pagrįstos politikos kūrimo ir padeda nustatyti, kuriose srityse politinius prioritetus reikėtų pakeisti, kad Europa galėtų lyčių lygybės siekti sparčiau (EIGE, 2018). Lyčių lygybės indeksas leidžia įvertinti kiekvienos valstybės narės rezultatus ir Europos Sąjungos vidurkį. Gauti skaičiai padeda suprasti, kiek pastangų Europos Sąjungai ir valstybėms narėms dar reikia įdėti, kad lyčių lygybė būtų užtikrinta kiekvienoje svarbiausioje Europos Sąjungos politikos srityse.

2017 m. Lyčių lygybės indeksas nagrinėja pažangą ir iššūkius, siekiant lyčių lygybės visoje Europos Sąjungoje nuo 2005 iki 2015 m. (EIGE, 2018). Naudojant skalę nuo 1 (visiška nelygybė) iki 100 (visiška lygybė), juo vertinami moterų ir vyrų skirtumai pagrindinėse Europos Sąjungos politikos srityse – tai darbas, pinigai, žinios, laikas, galia ir sveikata. Lyčių lygybės indeksas išskiria kiekvienos valstybės narės rezultatus.

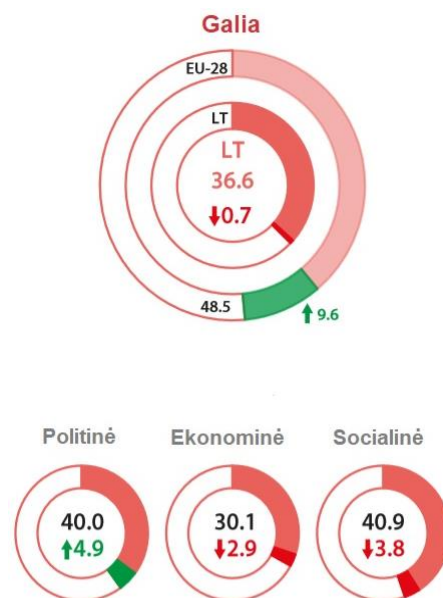
2017 m. Lyčių lygybės indeksas Lietuvoje siekė 56,8 balo iš 100. Tai yra mažiau už bendrą Europos Sąjungos vidurkį (žr. 1.1 pav.) ir rodo, kad pažanga vyksta lėtai.



1.1 pav. Lyčių lygybės pažanga Europos Sąjungoje ir Lietuvoje 2005–2015 m.
Šaltinis: EIGE (2018)

Kaip matoma, Europos Sąjungos vidurkis siekė 66,2 balo, taigi, pagal Lyčių lygybės indekso reitingus, Lietuva tarp visų Europos Sąjungos valstybių užėmė 19 vietą. Tuo tarpu sąrašo penketuke išsirikiavo Švedija (82,6 balo), Danija (76,8 balo), Suomija (73,0), Nyderlandai (72,9 balo) ir Prancūzija (72,6) (EIGE, 2018). Jų lygybės indekso balai gerokai viršijo ir Europos Sąjungos vidurkį.

Didžiausi iššūkiai liko galios srityje, nes balai iš visų prioritetinių Europos Sąjungos politikos sričių yra arčiausiai nelygybės. Sumažėjo moterų dalyvavimas priimant ekonominių ir socialinių sričių sprendimus (žr. 1.2 pav.).



1.2 pav. Galios indeksas Lietuvoje
Šaltinis: EIGE (2018)

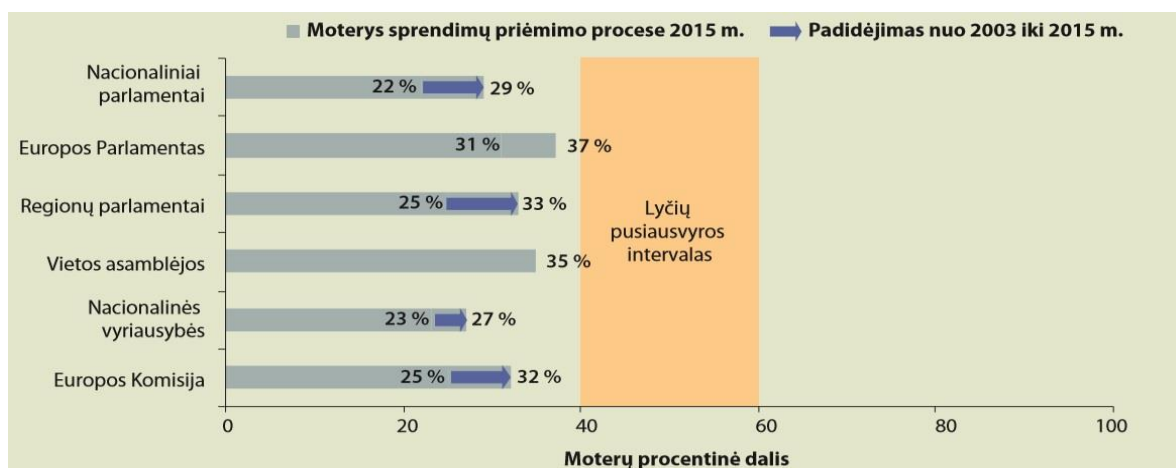
Kaip matoma, Europos Sąjungos vidurkis siekė 48,5 balo, o Lietuvos – tik 36,6 balo. Tuo tarpu pirmaujančiose valstybėse galios indeksas siekė net 93,9 balo (Švedija), 84,8 balo (Suomija), 77,1 balo (Prancūzija), 72,3 balo (Ispanija), 71,5 balo (Vokietija). Tačiau Lietuvos galios indekso balai kilo politinių sprendimų priėmimo srityje, nes moterys Vyriausybėje sudarė 21,4 proc., Parlamente – 21,28 proc., o vietinės savivaldos tarybose – 24,6 proc.

Vis dėlto, Švedijos Parlamente moterys vėl užėmė daugiau pozicijų – 46,7 proc., Suomijoje – 41,5 proc., Ispanijoje – 41,4 proc., Norvegijoje – 40,8 proc. Tuo tarpu vietinėse tarybose buvo išrinkta didelė dalis Švedijos gyventojų – 43,7 proc., Islandijos – 44,0 proc., Prancūzijos – 38,7 proc., Norvegijos – 38,2 proc., Suomijos – 36,2 proc. (EIGE, 2018).

Toks moterų vaidmuo labiausiai pažengusiose valstybėse gali būti sietinas ir su **lyčių kvotomis**, kai numatomas tam tikras skaičius ar procentas vietų, kurias turi užimti moterys. Beje, kvotos gali būti taikomos privalomai arba savanoriškai. Iš minėtų šalių teisės aktais nustatytos kvotos taikomos Ispanijoje ir Prancūzijoje, o kitų šalių politinės partijos kvotas taiko savanoriškai. Nors esama įvairių nuomonių, Mejerė (2012) pažymi, kad lyčių kvotos yra greita priemonė, kuri padeda skatinti moterų atstovavimą sprendimus priimančiuose organuose ir taip sudaryti sąlygas lyčių lygybei pasiekti. Remiantis Campa ir Bagues (2017), kvotos kandidatų sąrašuose turi keletą tikslų. Visų pirma, jomis siekiama pagerinti moterų dalyvavimą politinėse institucijose. Antra, kvotos gali padėti pakelti politikų kompetencijas. Jei moterų kandidačių trūksta dėl partijų lyderių diskriminacijos, kvotų įvedimas gali paskatinti šalis pakeisti vyresnius kandidatus į labiau kvalifikuotas kandidates moteris. Italijoje ir Švedijoje buvo nustatyta, kad kvotos pritraukia kandidates moteris, kurios yra labiau kvalifikuotos savo išsilavinimo ir profesinės patirties atžvilgiu nei kandidatai, kuriuos jos pakeičia (Besley et al., 2017). Trečia, kvotos gali pagreitinti moterų

galimybes patekti į vadovaujamas pareigas. Ir, ketvirta, tai gali padėti geriau atstovauti moterų interesams.

Vis dėlto, nežiūrint į konkrečios valstybės rodiklius, matomas lėtas, tačiau nuoseklus moterų skaičiaus didėjimas sprendimų priėmimo procese visos Europos Sąjungos mastu (žr. 1.3 pav.).



1.3 pav. Pažanga užtikrinant lyčių pusiausvyrą politinėje valdžioje 28 Europos Sąjungos valstybėse narėse 2003–2015 m.

Šaltinis: Europos Komisija (2016)

Moterų gretos aukščiausios valdžios pozicijose nėra plačios. Tai patvirtina įvairūs atlikti tyrimai. Galima sakyti, kad Lietuva, pagal moterų užimamas vietas, visų pirma, yra labai silpna tarp Baltijos valstybių (žr. 1.1 lent.).

1.1 lentelė

Moterys ir aukščiausioji valdžia Baltijos valstybėse

	I	II	III
Parlamento narės (2017 m.)	Estija 27 proc. (27)	Lietuva 21 proc. (30)	Latvija 16 proc. (16)
Ministrės (2017 m.)	Estija 27 proc. (4)	Latvija 21 proc. (3)	Lietuva 20 proc. (3)
Savivaldybių tarybos narės (2015 m.)	Latvija 31 proc. (507)	Estija 31 proc. (917)	Lietuva 25 proc. (363)
Diplomatinių atstovybių vadovės (2015 m.)	Latvija 32 proc. (19)	Estija 32 proc. (22)	Lietuva 26 proc. (15)
Policijos pareigūnės (2015 m.)	Latvija 37 proc. (3275)	Lietuva 36 proc. (3220)	Estija 34 proc. (1381)
Teisėjos (2015 m.)	Latvija 78 proc. (338)	Estija 63 proc. (148)	Lietuva 61 proc. (468)
Advokatės (2015 m.)	Latvija 50 proc. (672)	Estija 45 proc. (436)	Lietuva 38 proc. (813)
Notarės (2015 m.)	Latvija 88 proc. (95)	Lietuva 87 proc. (228)	Estija 77 proc. (71)
Prokurorės (2015 m.)	Estija 71 proc. (121)	Latvija 62 proc. (282)	Lietuva 50 proc. (357)
Vadovės (2015 m.)	Latvija 44 proc. (39,7 tūkst.)	Lietuva 40 proc. (46,8 tūkst.)	Estija 31 proc. (23,9 tūkst.)

Šaltinis: sudaryta darbo autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis.

Kaip matoma 1.1 lentelėje, Lietuva lenkia Latviją tik parlamento narių skaičiumi. Taip pat ji turi pranašumą prieš Estiją policijos pareigūnių, notarių ir vadovių (teisės aktų leidėjų, vyresnių valstybės pareigūnių, įmonių, įstaigų, organizacijų ir kitų vadovių) skaičiumi. Tačiau nei vienoje iš sričių Lietuva neužima pirmaujančios pozicijos. Taigi, Baltijos valstybių kontekste Lietuvos moterų vaidmuo yra sąlyginai nedidelis.

Rezultatai rodo, kad Lietuvos lyčių lygybės rodikliai yra mažesni ne tik už Europos Sąjungos, bet ir kaimyninių Baltijos valstybių vidurkius, taigi, Lietuvai dar yra kur tobulėti. Norint pasiekti visišką lyčių lygybę, reikalingas tikslingesnis požiūris, jog aktyvesnis dalyvavimas politinių sprendimų priėmimo procese stiprina ne tik pačių moterų vaidmenį, bet ir visą demokratinę sistemą. Tai turi teigiamos įtakos įvairiems visuomenės gyvenimo aspektams ir prisideda prie moterų ir vyrų gyvenimo kokybės gerinimo. Taigi, nauda yra įvairiapusiška – subalansuotas moterų ir vyrų politinis dalyvavimas skatina teisingesnės visuomenės ir įtraukiančio valdymo kūrimąsi, aukštesnį gyvenimo lygį, teigiamus pokyčius švietimo, sveikatos ir infrastruktūros srityse, mažina politinę korupciją.

II. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE LIETUVOJE TYRIMO METODOLOGIJA

Šioje dalyje pagrindžiami tyrimo metu taikyti metodai, pristatoma tyrimo eiga ir organizavimas. Siekiama identifikuoti tyrimo problemą, įgyvendinti užsibrėžtą tyrimo tikslą bei išskeltus uždavinius.

2.1. Tyrimo teorinis pagrindimas

Norint atskleisti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje esmę, buvo analizuoti Lietuvos ir užsienio autorių moksliniai šaltiniai, įvairūs Lietuvos Respublikos ir Europos Sąjungos teisės aktai, direktyvos, strateginiai dokumentai. Empiriniam tyrimui parinkti **kiekybinio** ir **kokybinio** tyrimo metodai – antrinių duomenų analizė ir individualus pusiau struktūruotas informantų interviu. Šie metodai leido atskleisti mažai tirtą ir analizuotą požiūrį į moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse galimybes.

Empirinio tyrimo koncepcija parengta remiantis Gaižauskaitės, Valavičienės (2016), Kardelio (2002), Rupšienės (2007), Bitino, Rupšienės, Žydžiūnaitės (2008), Tidikio (2003) mokslinių tyrimų metodologinėmis nuostatomis.

Tyrimas remiamas lyčių, galios ir lyderystės teorijomis, savivaldos organizacinėmis struktūromis ir mero pozicijos klausimais lytiškumo aspektu.

Lyčių teorija. Lyčių tyrinėtojai jau seniai domisi lyčių socialinių, ekonominių ir politinių pokyčių pasiekimu, kartu sumažinant visų formų nelygybę. Per pastaruosius penkiasdešimt metų daugelyje pasaulio šalių įvyko didžiuliai moterų socialinės ir ekonominės padėties pokyčiai (Waylen, 2014). Nepaisant to, daugelyje institucijų, įskaitant ir politines sistemas, nevienodos galios santykiai ir vyrų dominavimas vis dar yra įprastas reiškinys, nors ir turimos tokios priemonės kaip lyčių kvotos ir lygių galimybių įstatymai. Moterys vis dar dažnai laikomos gailestingomis, sąžiningomis, geromis, švelniomis ir siekiančiomis kompromisų, o vyrai laikomi tvirtais, racionaliais, emociškai stabiliais ir priimančiais lemiamus sprendimus (Carreras, 2017). Ir *lyčių socializacijos teorijoje* teigiama, kad tradicinės socialinės normos apibrėžia vyrus kaip asmenis, atsakingus už viešąjį gyvenimą, kadangi moterys yra labiau linkusios rūpintis asmenine sritimi, nes jos labiau įsitraukia į vaiko auginimą ir šeimos gyvenimą (Fraile, 2014). Toks vyraujantis lyčių lygybės suvokimas prideda papildomų kliūčių moterims, kai jos konkuruoja rinkimuose. Be to, mokslininkų (Karpowitz, Monson, Preece, 2017) pastebėjimu, vienas iš didžiausių lyčių lygybę ribojančių veiksnių yra kandidatuojančių moterų trūkumas.

Lyčių aspekto integravimo teorija sutelkia dėmesį į tai, kaip institucijos pasiduoda pokyčiams, kaip idėjos ir normos tampa privalomos ir kaip kuriama lyčių ideologija ir praktika (Allwood,

2013). Lyčių aspekto integravimas skatina organizacinius ir procedūrinius pokyčius valstybinėse, nevyriausybinėse ir tarptautinėse organizacijose. Steigiami lyčių lygybės padaliniai, diegiamos naujos politikos priemonės ir kuriamos naujos procedūros. Mokslininkai (True, Parisi, 2013) pažymi, kad, nepaisant visų pokyčių, lyčių aspekto integravimas lyčių lygybės srityje nėra sėkmingas. Tačiau Funk (2017) pastebėjimu, lytis, įskaitant lyties tapatybę, normas, vaidmenis ir stereotipus, buvo sukurta visuomenės ir gali būti keičiama plėtojant visuomeninę praktiką. Tuo pat metu lyčių aspektas formuoja politiką ir politines institucijas, nes lytis ir politika yra glaudžiai susijusios. Moterų dalyvavimas valdymo institucijose tarsi sukuria simbolinę reikšmę ir gali prisidėti prie jaunesnių kartų socializacijos, formuojant lyčių vaidmenis visuomenėje ir politikoje, taip pat politinių institucijų suvokimą ir pasitikėjimą jomis.

Remiantis *galios teorijomis*, politinė galia siejama su vykdymu, dominavimu, subjektyviomis nuostatomis, laisve, įgaliojimais (Shokri, 2017). Kartu tai reiškia asmens ar politinės organizacijos, institucijos intuiciją ir valią savarankiškai veikti ir naudotis savo teisėmis. Taip pat politinė galia suprantama ir kaip teisė valdyti. Politinė galia yra pagrindinė ir esminė politinės tvarkos dalis ir pagrindinis valstybės tvarkos kūrimo, nustatymo, išlikimo ir vystymo veiksnys.

Vienoje iš *lyderystės teorijų* teigiama, jog lyderystės samprata buvo pagrįsta stereotipiškai vyriškomis savybėmis: agresija, ryžtingumu, noru įsitraukti į konfliktą, jėga ir panašiai. Tačiau nepaisant stereotipų apie *macho* lyderius, lyderystė iš esmės nėra vyriška (Hill, Miller, Benson, Handley, 2016). Hyde (2014) ištyrė esminius vadovavimo komponentus ir nerado lyčių skirtumų lyderystės efektyvumo srityje. Per visą istoriją moterys taip pat buvo lyderėmis, tačiau vyrų lyderių skaičius vis tiek gerokai viršija moterų lyderių skaičių. Nors šiandien moterys, dalyvaujančios politikoje, sulaukia nemažai dėmesio ir paramos, tačiau bet kuris politinis lyderis, tiek vyras, tiek moteris, turi konkuruoti dėl žmonių pripažinimo, grindžiamo balsų dauguma (Landis, Hill, Harvey, 2014). Stiprūs, net ir konservatyvių partijų, lyderiai yra laikomi veiksmingais svertais, galinčiais didinti moterų skaičių (Karpowitz, Monson, Preece, 2017). Manoma, kad vaidmenų pavyzdžiai taip pat padeda pritraukti daugiau moterų į rinkimų politiką (Lawless, Fox, 2010). Sėkmingų moterų politikų pavyzdžiai skatina kitas moteris pakeisti savo požiūrį į tinkamumą politinei karjerai ir geriau apsvarstyti galimybę dalyvauti rinkimuose.

Manoma, kad būtent *vietos savivalda* yra labiau palanki moterų dalyvavimui politikoje, nes ji yra arčiau namų, lengviau prieinama ir reikalauja mažiau laiko ir išteklių nei aukštesnio lygio valdžios pozicijos (Funk, 2017). Be to, vietos savivaldoje moterims atsiveria daugiau galimybių balansuoti tarp asmeninio ir politinio gyvenimo, todėl politinis dalyvavimas gali būti labiau suderinamas su tradiciniais moterų vaidmenimis visuomenėje.

Analizuojant *mero pozicijos* klausimus Kukovič ir Lazauskienė savo tyrime (2018) kelia klausimą, kodėl vieni žmonės tampa ir lieka politikais, o kiti ne. Wollmann (2014) teigia, kad merų

profesionalumą skatina vietos rinkėjai, nes jie yra linkę rinkti tuos kandidatus, kurie, jų manymu, yra paruošti ir apmokyti, kad galėtų gerai atlikti mero pareigas. Lazauskienė (2016) pirmiausia gilinaisi į Lietuvos vietos lyderių karjerą iki pasirengimo tapti meru, t. y. kokią vidinę ir kokią išorinę politinę patirtį jie sukaupe iki mero pozicijos, kaip vystėsi jų politinė karjera. Vidine politine patirtimi čia laikoma karjera metais savivaldybės taryboje iki rinkimų, o išorine politine karjera – kitų viešų pareigų turėjimas, kurios padėjo išmokti politinio manevravimo įgūdžių. Tyrime nagrinėjamos 2011 ir 2015 m. išrinktų savivaldybių merų biografijos, taip pat atlikta anketinė apklausa apie jų politinę patirtį. Be to, atlikta analizė apie vietinių lyderių karjerą, remiantis jų patirtimi, sukaupta iki užimant mero postą. Tyrimui taikomas lyginamasis metodas, nes straipsnyje pateikiama Lietuvos ir Slovėnijos savivaldybių konteksto apžvalga. Tačiau abiejuose tyrimuose (Lazauskienė, 2016; Kukovič, Lazauskienė, 2018) naudojami apibendrinti duomenys, neišskiriant merų-vyrų ir merių-moterų karjeros vystymo ypatumų.

Būtent moterų politinę socializaciją yra tyrusi Šidlauskienė (2009). Tyrime analizuoti ir kiekybiniai, ir kokybiniai duomenys: statistinės rinkimų suvestinės, palyginamieji duomenys, kandidatų reitingavimo sąrašai ir panašiai, atlikti giluminiai interviu su kandidatėmis į savivaldybių tarybas ar jau esamomis tarybų narėmis. Jais atskleista, kad kandidatuojančios moterys susiduria su daug kliūčių, apsunkinančių jų politinį dalyvavimą rinkimų kampanijos metu. Tačiau šiuo atveju nepaliestas moterų-merių politinio dalyvavimo klausimas.

Panašiai buvo nagrinėti 2014 m. Europos Parlamento rinkimų rezultatai, atsižvelgiant į išrinktų Europos Parlamento narių lyčių sudėtį (McCracken et al., 2015). Tyrimu, visų pirma, buvo siekta suprasti skirtingus kontekstus ir sąlygas, galinčias padėti ar trukdyti moterims būti išrinktoms į Europos Parlamentą. Tyrimas aprėpė atvejų analizes, kandidatų charakteristikų bei rinkimų rezultatų statistinę analizę. Taip pat buvo atliktos devynios išsamios atvejų analizės Belgijoje, Prancūzijoje, Vengrijoje, Lietuvoje, Maltoje, Lenkijoje, Ispanijoje, Švedijoje ir Jungtinėje Karalystėje. Jos apėmė interviu su įvairiais respondentais, įskaitant Europos Parlamento narius, politinių partijų pareigūnus, dalyvaujančius partijų atrankos procese, ir nevyriausybinį organizacijų, turinčių žinių apie rinkimų procesus ir lyčių pusiausvyrą, atstovus.

Teoriniai moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje pagrindai buvo analizuoti pirmojoje šio darbo dalyje. Tačiau pastebėtas naujesnių duomenų ir tyrimų, kurie leistų identifikuoti mero, savivaldos rinkimų klausimus lytiškumo aspektu, trūkumas. Todėl sudėtinga objektyviai įvertinti šių dienų aktualijas ir moterų-merių politinio dalyvavimo vietos savivaldoje problematiką.

Taigi, atliekant tyrimą, buvo siekiama rasti atsakymus į šiuos **probleminius klausimus**:

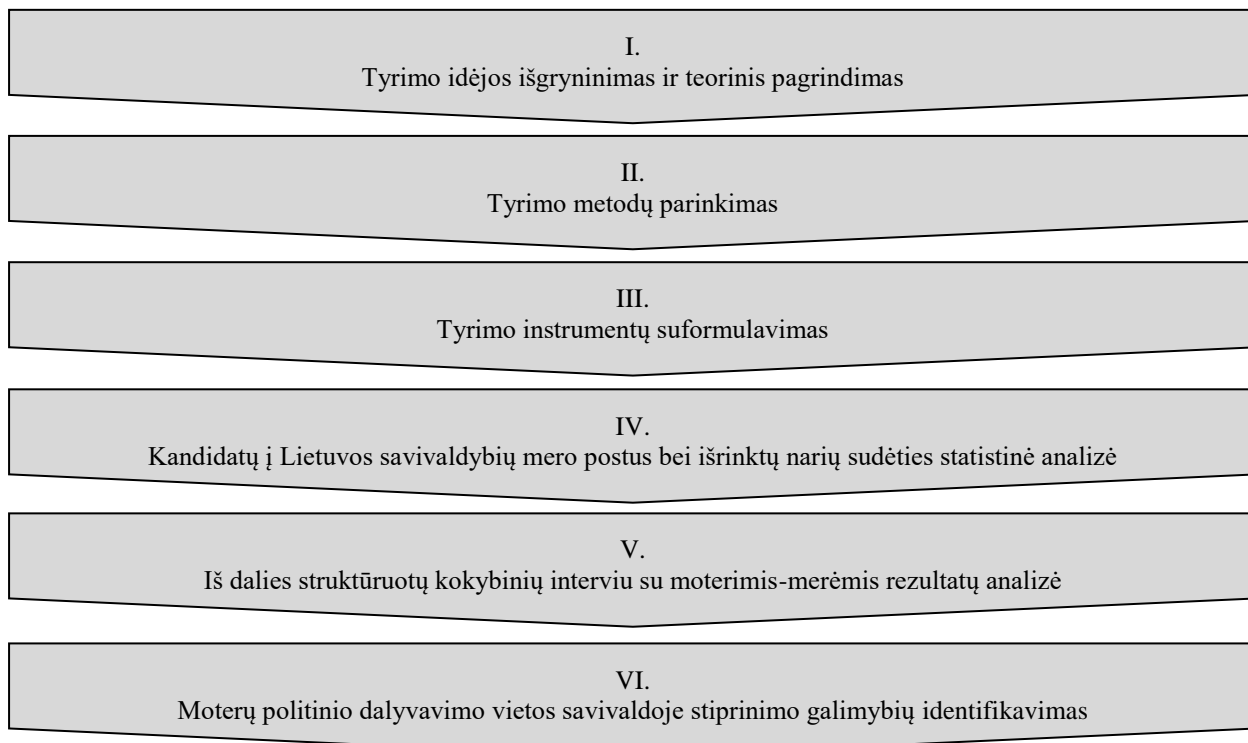
1. Kokie yra moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės bruožai vietos savivaldoje?
2. Kokią moterų politinio dalyvavimo situaciją atskleidžia Lietuvos vietos savivaldos 2015–2019 m. rinkimų rezultatai?

3. Kokie veiksniai lemia moterų-merių sėkmingumą politinės lyderystės srityje?

4. Kokios yra moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje stiprinimo galimybės?

Iš jų kyla ir šio **tyrimo tikslas** – atskleisti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse situaciją ir stiprinimo galimybes, remiantis mero pavyzdžiu..

Tyrimo tikslui pasiekti išskirti etapai ir eiga pateikiama paveiksle (žr. 2.1 pav.).



2.1 pav. Tyrimo loginė schema

Šaltinis: sudaryta darbo autorės

Šiame darbe pateikiama ir detalesnė tyrimo dizaino schema (žr. 1 priedą).

Kitame poskyryje pristatomi tyrimui taikyti metodai ir instrumentai bei jų pagrindimas.

2.2. Tyrimo metodai ir instrumentai

Siekiant atskleisti moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje situaciją, buvo naudojama ir kiekybinė, ir kokybinė prieiga. Visi tyrime naudoti metodai yra susiję su nagrinėjama problema problemineis aspektais (žr. 2.1 lent.).

Statistinių duomenų analizė. Nustatant kandidatavusius į savivaldybės mero postą bei išrinktųjų merų sudėtį, naudotasi Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenimis. Tyrime nagrinėjami 2015 m. kovo 1 ir kovo 15 d. ir 2019 m. kovo 3 ir kovo 17 d. vykusių Lietuvos savivaldybių tarybų rinkimų duomenys. Pagrindinis tyrimo šaltinis – Vyriausiosios rinkimų komisijos (www.vrk.lt) puslapyje skelbiami duomenys. Tyrimo duomenys pateikiami naudojant analizės, grupavimo, sisteminimo, lyginimo ir grafinio vaizdavimo metodus.

Tyrimo metodų ir probleminių klausimų sąsajos

Probleminiai klausimai	Tyrimo metodai
1. Kokie yra moterų politinio dalyvavimo ir lyderystės bruožai vietos savivaldoje?	Teorinių šaltinių analizė, lyginamoji analizė, lyginant Lietuvos ir Europos Sąjungos lygių galimybių, politinio dalyvavimo ir politinės lyderystės kontekstą.
2. Kokią moterų politinio dalyvavimo situaciją atskleidžia Lietuvos vietos savivaldos rinkimų rezultatai?	Kiekybinis tyrimo metodas – antrinė duomenų analizė.
3. Kokie veiksniai lemia moterų-merių sėkmingumą politinės lyderystės srityje?	Kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu su moterimis-merėmis, kokybinė turinio analizė.
4. Kokios yra moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje stiprinimo galimybės?	Kokybinis tyrimo metodas – pusiau struktūruotas interviu su moterimis-merėmis, kiekybinio ir kokybinio tyrimo apibendrinimas ir analizė.

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Iš dalies struktūruotas kokybinis interviu pasirinktas dėl tokių kertinių jo ypatybių (Bryman, 2012):

- 1) Atliekant kokybinį tyrimą, teorija yra kuriama iš surinktų tyrimo duomenų;
- 2) Kokybinio tyrimo metu siekiama analizuojamą sritį suprasti tiriant jos dalyvių interpretacijas;
- 3) Atliekant kokybinį tyrimą laikomasi požiūrio, kad tiriamą sritį yra rezultatas, gautas tarp individų sąveikų.

Taigi, kokybinio interviu metu siekiama suprasti reiškinį „iš vidaus“, t. y. iš tyrimo dalyvio perspektyvos (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Šis metodas naudotas siekiant gauti informantų nuomones apie priežastis, lemiančias moterų pasirinkimą dalyvauti politikoje, požiūrį į moterų politinį dalyvavimą, veiksnius, nuo kurių priklauso moterų-merių politinio dalyvavimo sėkmingumas.

Iš dalies struktūruoto kokybinio interviu *instrumentą – klausimyno gaires* – sudarė 30 klausimų, suskirstytų į 5 klausimų blokus. Jie apėmė tokias klausimų grupes: *politinio darbo prasmę ir patirtį; pasiruošimą merės kandidatūrai; požiūrį į moteris politikoje ir politinio dalyvavimo kliūtis; merės darbo aplinką; moterų politinės socializacijos gerinimo priemonės / rekomendacijas*. Kiekvienoje klausimų grupėje buvo pateikta nuo 3 iki 9 klausimų (žr. 2.2 lent.).

Esant poreikiui, klausimus dar buvo galima papildyti, patikslinti pokalbio eigoje kilusiais klausimais, paprašyti tyrimo dalyvių paaiškinti, detalizuoti atsakymus.

Be to, klausimyno gairėse buvo išskirtas ir atskiras blokas, kuriame žymima demografinė informacija apie informantą: vardas, pavardė, amžius, užimamos pareigos, darbo stažas institucijoje ir patirtis srityje (žr. 2 priedą). Taip pat sekė interviu atlikimo datos, vietos, pokalbio pradžios, pabaigos ir trukmės duomenys.

Moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje klausimyno gairės

Klausimų blokai	Klausimų gairės
Politinio darbo prasmė ir patirtis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaip seniai dalyvaujate aktyvioje politikoje? 2. Kokia yra Jūsų dalyvavimo politikoje prasmė? 3. Kas paskatino / lėmė Jus pasirinkti politikės karjerą?
Pasiruošimas merės kandidatūrai	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kas paskatino Jus kandidatuoti mero rinkimuose? 5. Kas kėlė abejonių? 6. Kas, siekiant mero posto, labiausiai Jus motyvavo? 7. Ar turėjote komandą? Kas Jums padėjo labiausiai? 8. Kaip ruošėtės kandidatavimui? Ar mero posto siekėte kryptingai ir tam ruošėtės iš anksto? 9. Kiek turėjote žinių kaip tai daryti? Ar mokėtės kaip tapti mere? 10. Kiek domėjotės savo, kaip būsimos merės, funkcijomis? 11. Kaip manote, kokios asmeninės savybės padėjo Jums laimėti? 12. Galbūt turite sėkmingos karjeros standartą ir juo sekate?
Požūris į moteris politikoje ir politinio dalyvavimo kliūtys	<ol style="list-style-type: none"> 13. Kiek lyties klausimai Jums buvo aktualūs sprendžiant apie dalyvavimą rinkimuose? 14. Kiek rinkimų metu buvo akcentuojama, kad Jūs esate moteris? 15. Kaip reaguoja šeima, kad jų duktė / žmona / mama yra merė? O kaip reaguoja pažįstami ir draugai? 16. Meras vyras ir merė moteris. Kokią reikšmę mero veiklai, Jūsų nuomone, turi lytiškumas, lytiškumo nulemta patirtis? Kodėl? 17. Ar teko pajusti diskriminacijos, kad ir švelnios, apraiškų dėl lytiškumo, kai kėlėte savo kandidatūrą? Kaip tai pasireiškė? Kas diskriminavo labiausiai? 18. Kaip Jūs reagavote į tai? Gal galite papasakoti?
Merės darbo aplinka	<ol style="list-style-type: none"> 19. Kaip Jūsų laimėjimą priėmė komanda? 20. Kaip Jus po laimėjimo priėmė Savivaldybės taryba? 21. Kaip į Jus, kaip į merę moterį, reaguoja gyventojai susitikimuose? 22. Kokia yra kolegų merų reakcija į Jus, kaip į miesto merę moterį? 23. Kaip formavote savo komandą? Kokius atrankos kriterijus taikėte? Kas lėmė tokį pasirinkimą? Ar labiau rinkotės moteris, ar vyrus? Kiek jų pasirinkote? 24. Ar savo programoje numatėte vykdyti lyčių lygybės prievolę, kuri apibrėžta Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme? 25. Kaip Jūs, kaip merė, prisidedate prie įstatymo įgyvendinimo? Kokias iniciatyvas vykdate? 26. Kaip matote save minėto įstatymo kontekste?
Moterų politinės socializacijos gerinimo priemonės / rekomendacijos	<ol style="list-style-type: none"> 27. Kaip manote, nuo ko priklauso sėkminga moters politinė karjera? 28. Kaip galvojate, kokias kliūtis tenka patirti moterims, kad jos patektų į rinkiminius sąrašus? Kas joms tada geriausiai padeda? 29. Jūsų nuomone, ką reiktų daryti, kad daugiau moterų dalyvautų politikoje? 30. Kaip įsivaizduojate moterų politinio dalyvavimo situaciją, tarkime, po 10 metų?

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Interviu metu gauti duomenys analizuoti taikant *kokybinį turinio analizės metodą*, kuris apibūdinamas kaip empirinių duomenų transformacija į tyrimo išvadas (Patton, 2002). Analizuojant kokybinius duomenis, gilnamasi į visapusišką duomenų ir jų visumos suvokimą. Duomenų analizės etapą sudaro duomenų sutvarkymas, sąsajų ir apibendrinimų analizė bei interpretacija (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). Analizuojant ir interpretuojant duomenis, dirbama su tyrimo dalyvių pateiktais duomenimis, kurie yra pagrindinė analizės medžiaga, atskleidžianti veiksnius, lemiančius moterų-merių sėkmingumą politinės lyderystės srityje ir jų politinio dalyvavimo stiprinimo galimybes vietos savivaldoje.

Kokybinis turinio analizės metodas remiasi *indukcine logika*, nes empiriniai duomenys yra naujų žinių pagrindas. Tyrimo metu duomenys aprašomi išlaikant jų autentiškumą, neiškraipant ir

nekeičiant informantų teiginių prasmės, išsaugant tyrimo dalyvių poziciją nagrinėjamaiais klausimais. Tačiau naudojama ir *deduktyvi tyrimo logika*, kai remiantis moksline literatūra arba pasirinkta teorine prieiga kuriami kodai (Hennink, Hutter, Bailey, 2011).

Kokybinis turinio analizės metodas šiame magistro darbe remiamas *grindžiamosios teorijos metodologija*, kai su interviu duomenimis dirbama neturint išankstinio teorinio konstrukto, o visa argumentacija kyla tik iš empirinių duomenų (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016). *Kodavimas* yra vienas iš svarbiausių procesų grindžiamojoje teorijoje. Tai apima transkripcijų peržiūrą ir etikečių kūrimą sudedamosioms dalims, kuriose išvengiama potenciali teorinė reikšmė arba kurios atrodo ypač svarbios tiriamųjų socialiniuose pasauliuose (Bryman, 2012). Kaip vienos iš svarbiausių kodavimo kryptų yra išskiriamos atviras ir ašinis kodavimas. *Atviram kodavimui* priskiriamos sąvokos, kurios vėliau grupuojamos ir paverčiamos kategorijomis. Tuo tarpu *ašinio kodavimo* proceso metu kodai siejami su kontekstu, pasekmėmis, sąveikos modeliais ir priežastimis (Tracy, 2013).

2.3. Tyrimo imties charakteristika

Statistinių duomenų analizės tyrimo laukas yra visos 60 Lietuvos savivaldybių bei jų kandidatus į mero poziciją bei išrinktų narių skaičių atspindintys duomenys.

Iš dalies struktūruoto kokybinio interviu informantus buvo nuspręsta pasirinkti tik iš tų savivaldybių, kuriose mero pareigas užima moterys. Iš viso buvo numatyta atlikti 6 giluminius interviu, kadangi Lietuvoje 2015–2019 m. kadencijai buvo išrinktos 6 moterys merės iš 60 Lietuvos savivaldybių – Birštono, Marijampolės, Širvintų rajono, Trakų rajono, Vilniaus rajono ir Visagino. Nepaisant to, kad tyrime buvo prašoma dalyvauti visų tikslinių informančių, viena iš šešių moterų merių tyrime dalyvauti nesutiko dėl artėjančių rinkimų ir labai intensyvios darbotvarkės. Taigi, kokybinio tyrimo imtis – 5 *informantės* iš 6 išrinktų moterų (83,33 proc. tiriamųjų). Tokį pasirinkimą lėmė tai, jog būtent merai visuomenės akyse įkūnija savivaldybių valdžios branduolį (Steyvers 2012). Kitaip tariant, mero postas savivaldos teisę įgyvendinančioje institucijoje – savivaldybės taryboje – yra aukščiausia galima užimti pozicija, o tuo pačiu ir aukščiausia karjeros pakopa šioje srityje.

2.4. Tyrimo organizavimas ir eiga

Atlikdama tyrimą, darbo autorė prisijungė prie prof. dr. Virginijos Šidlauskienės vadovaujamos Šiaulių universiteto tyrėjų grupės, kurioje taip pat dirbo doc. dr. Vita Juknevičienė, lekt. Sigitas Balčiūnas, lekt. Oksana Mejerė. Pagal gautus tyrimo rezultatus, tyrėjų grupė 2019 m. balandžio mėn. parengė mokslinę publikaciją, kuri buvo įteikta vokiečių moksliniam žurnalui JEEMS (Journal of East European Management Studies).

Atliekant *statistinių duomenų analizę*, analizuoti paskutinių savivaldybių tarybų rinkimų rezultatai, palyginant juos su 2015 m. rinkimų rezultatais. 2019 m. kovo-balandžio mėnesiais nagrinėti Vyriausiosios rinkimų komisijos puslapyje pateikti duomenys apie kandidatės į mero postą moteris savivaldybėse, jų priklausymas politinėms partijoms ir visuomeniniams rinkimų komitetams, o taip pat ir viešai pateikiama asmeninė informacija. Taip pat nagrinėti kandidatų į merus skaičiai lyties požiūriu.

Prieš atliekant *iš dalies struktūruotus kokybinius interviu*, tyrėjų grupė diskusijos metu aptarė svarbiausius akcentus ir temas, kurias svarbiausia paliesti pokalbių su moterimis-merėmis metu. Pagal tai darbo autorė parengė interviu instrumentą – klausimyno gaires, išskirdama klausimų blokus ir gaires.

Vykdam iš dalies struktūruotą interviu privaloma laikytis svarbiausių tyrimo etikos principų (Gaižauskaitė, Valavičienė, 2016):

- 1) Pripažinti ir gerbti asmens nepriklausomybę, jo laisvę dalyvauti arba atsisakyti dalyvauti tyrime;
- 2) Suteikti (potencialiam) tyrimo dalyviui pakankamai informacijos apie tyrimą;
- 3) Saugoti tyrimo dalyvio konfidencialumą ir privatumą;
- 4) Rūpintis tyrimo dalyvių saugumu, apsaugoti nuo moralinės žalos arba kiek įmanoma jos vengti.

Informantės telefonu ir elektroniniu laišku buvo išsamiai supažindintos su jų vaidmeniu atliekamame tyrime, koku tikslu atliekamas tyrimas, kas yra tiriama ir kaip bus naudojami tyrimo metu surinkti duomenys. Tyrimo dalyvės tyrime dalyvauti sutiko savanoriškai, nenaudojant jokio spaudimo ar prievartos.

Interviu laikas ir vieta buvo suderinti iš anksto, atsižvelgiant į informančių galimybes. Tyrimo dalyvių pasirinkimu, visi interviu buvo vykdomi joms natūralioje aplinkoje, t. y. darbo vietoje.

Tyrimą darbo autorė atliko 2019 m. vasario-kovo mėnesiais, komunikuojant su informantėmis tiesiogiai. Prieš pradėdant interviu, tyrimo dalyvės kartu su darbo autore, atstovaujančia tyrėjui grupei, pasirašė laisvos formos sutikimą dalyvauti moksliniame tyrime (žr. 3 priedą). Informantės sutiko dalyvauti *Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto tyrėjų grupės atliekamame moksliniame tyrime, kurio tikslas – atskleisti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje situaciją ir stiprinimo galimybes*. Taip pat buvo gautas sutikimas, kad *tyrimo metu gauti duomenys būtų naudojami plėtojant žinias apie moterų politinę lyderystę Lietuvoje, o rezultatai būtų viešunami Lietuvoje ir tarptautiniu mastu*. Be to, susitarta, kad *interviu metu būtų daromas garso įrašas*.

Pokalbio metu darbo autorė leido informantėms dominuoti, atsižvelgiant į jų poreikius atsakyti į svarbius telefono skambučius. Įrašymui naudotas įrenginys diktofonas buvo po kelis

kartus trumpam stabdomas. Kiekvieno interviu trukmė truko nuo 33 min. iki 1 valandos ir 28 min. Dalis tyrimo dalyvių buvo linkusios labiau detalizuoti atsakymus į klausimus, pateikiant įvairių gyvenimiškų ir darbinėse situacijose pasitaikančių pavyzdžių, laisvai dalinosi asmeninio gyvenimo detalėmis, o kitos – konkretesnės, santūresnės ir mažiau linkusios į detales.

Tyrėjų grupė įsipareigojo, *kad apibendrinti duomenys būtų skelbiami tik mokslo tikslais*. Tyrimo metu buvo *laikomasi svarbiausių tyrimo etikos principų, užtikrinamas tyrimo dalyvių konfidencialumas ir privatumas*. Tuo tikslu kokybinio interviu duomenų analizėje tyrimo dalyvių atsakymai koduojami naudojant trumpinius nuo I1 iki I5, juos informantėms priskiriant atsitiktine tvarka, žinoma tik darbo autorei, neatsižvelgiant į interviu atlikimo laiką, eiliškumą ir vietą. Tyrimo dalyvės turėjo teisę neatsakyti į kai kuriuos klausimus.

Tyrimo metu surinkti duomenys buvo transkribuojami, kategorizuojami, lyginami ir interpretuojami.

Po viešos tyrimo publikacijos paskelbimo, tyrimo dalyvės bus supažindintos su tyrimo rezultatais joms priimtiniu būdu.

Kitoje darbo dalyje pristatomi gauti tyrimo rezultatai.

III. MOTERŲ POLITINIO DALYVAVIMO VIETOS SAVIVALDOJE LIETUVOJE TYRIMO REZULTATAI

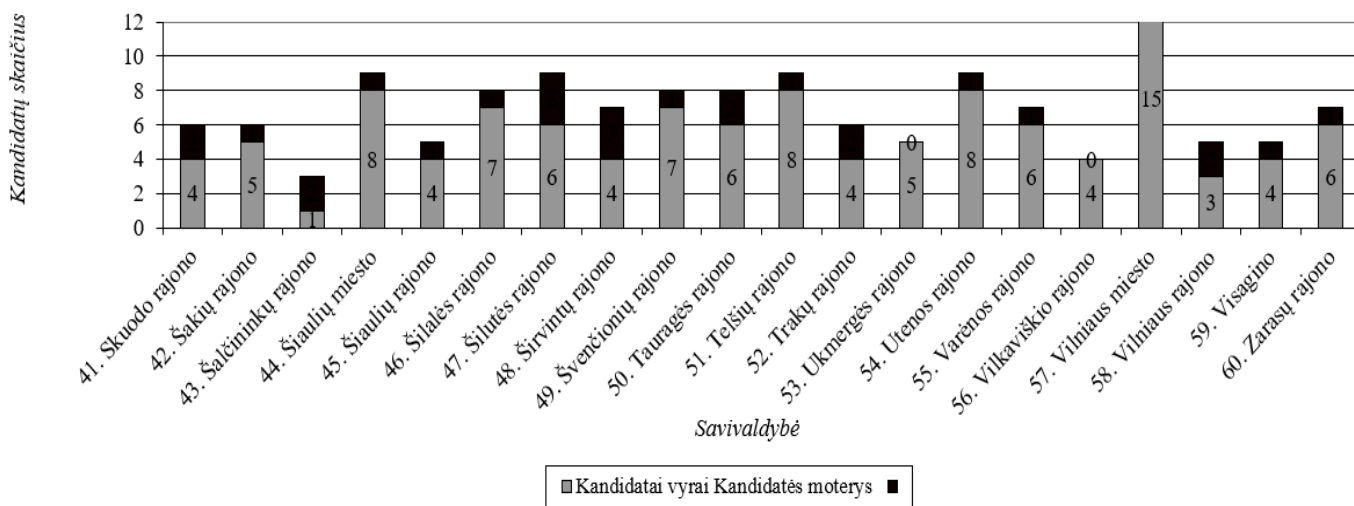
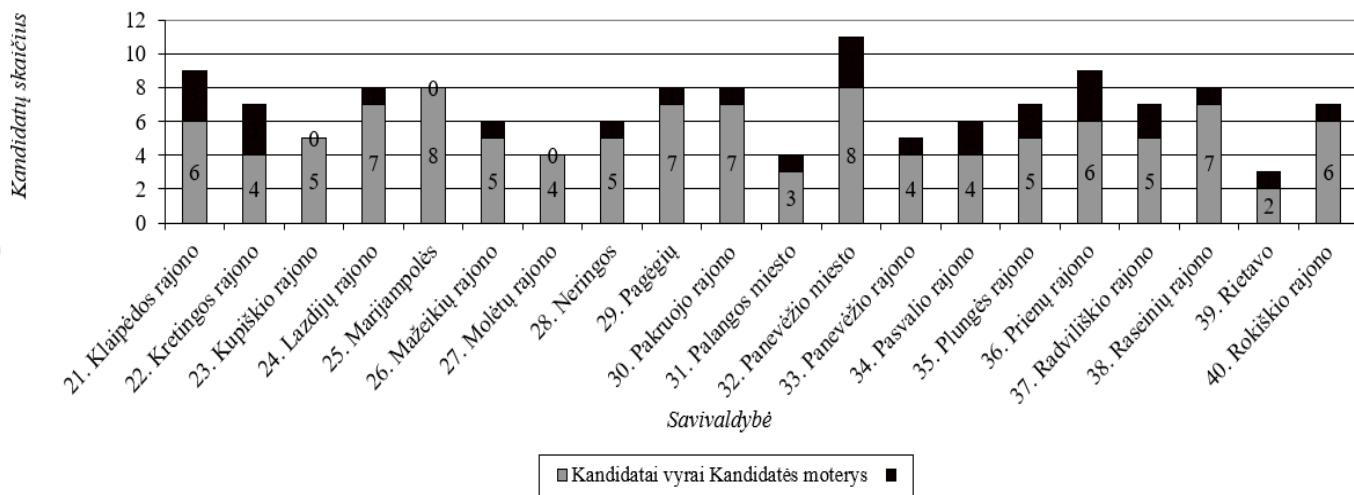
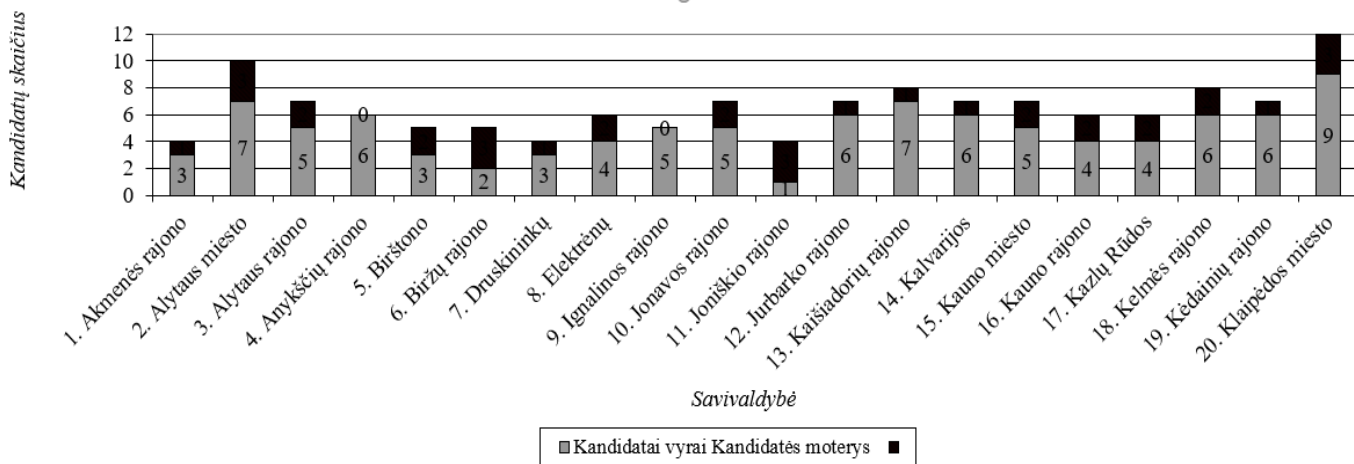
Gilinantį į moterų politinį dalyvavimą vietos savivaldoje Lietuvoje, pirmiausiai atlikta moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tyrimo rezultatų analizė, atskleidžiami kokybinio interviu su moterimis-Lietuvos savivaldybių merėmis rezultatai. Taip pat išskiriamos moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje tobulinimo galimybės.

3.1. Moterų politinio dalyvavimo Lietuvos savivaldybėse tyrimo rezultatų analizė

Pagrindinė institucija, kuri vykdo lygių galimybių stebėsenos ir kontrolės funkcijas, yra Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. Ji pažymi, kad visiško ir aktyvaus moterų ir vyrų dalyvavimo visuomeniniame ir politiniame gyvenime skatinimas yra pagrindinis ir esminis lyčių lygybės tikslas Lietuvoje (Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba, 2019). Lygybę garantuoja Lietuvos Respublikos Konstitucija ir Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymas. Be to, 2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo naujas Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo, priimto 2016 m., leidimas, kuriame valstybės ir savivaldybių institucijos bei įstaigos įpareigojamos įgyvendinti moterų ir vyrų lygias teises. Parengtas ir galiojantis moterų politinio dalyvavimo teisinis ir institucinis pagrindas.

Paskutinių savivaldybių tarybų rinkimų pirmasis ir antrasis etapai įvyko 2019 m. kovo 3 ir 17 dienomis. Pagal Vyriausiosios rinkimų komisijos pateiktą informaciją 2019 m. pirmajame rinkimų ture dalyvavo 47,90 proc., o antrajame – 41,28 proc. rinkėjų (atitinkamai 47,17 proc. ir 38,73 proc. rinkėjų 2015 m. rinkimuose). Šie rinkimai pasižymėjo kandidatų įvairove iš dalyvavusių 18 politinių partijų ir 97 viešųjų rinkimų komitetų (atitinkamai 24 politinės partijos ir 58 komitetai 2015 m. rinkimuose).

Išnagrinėjus 2019 m. savivaldybių tarybų rinkimų duomenis, paaiškėjo, kad 60 savivaldybių buvo 410 kandidatų į merus, tačiau tik 90 iš jų buvo moterys (21,95 proc.) (žr. 3.1 pav.). Palyginus su 2015 m., vietos savivaldos rinkimuose dalyvavo 434 kandidatai (92 arba 21,20 proc. iš jų buvo moterys).



3.1 pav. Vyrų ir moterų kandidatai į mero poziciją pagal Lietuvos savivaldybę 2019 m.
Šaltinis: Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys, 2019

Daugiausia kandidačių moterų vienoje savivaldybėje yra 3. Tokių savivaldybių yra 10 – Alytaus miestas, Biržų rajonas, Joniškio rajonas, Klaipėdos miestas, Klaipėdos rajonas, Kretingos rajonas, Panevėžio miestas, Prienų rajonas, Šilutės rajonas, Širvintų rajonas. Tuo tarpu 7 savivaldybėse nebuvo nė vienos kandidatės moters. Tai Anykščių rajonas, Ignalinos rajonas,

Kupiškio rajonas, Marijampolė, Neringa, Utenos rajonas, Vilkaviškio rajonas. Tik 3 iš 60 savivaldybių (0,05 proc.) turėjo daugiau moterų nei vyrų kandidatų į mero poziciją. Tai Biržų rajonas (60,00 proc.), Joniškio rajonas (75,00 proc.), Šalčininkų rajonas (66,67 proc.). Žiūrint geografiškai, nepastebima reikšmingų tendencijų tarp savivaldybių, turinčių didesnę ar mažesnę moterų skaičių.

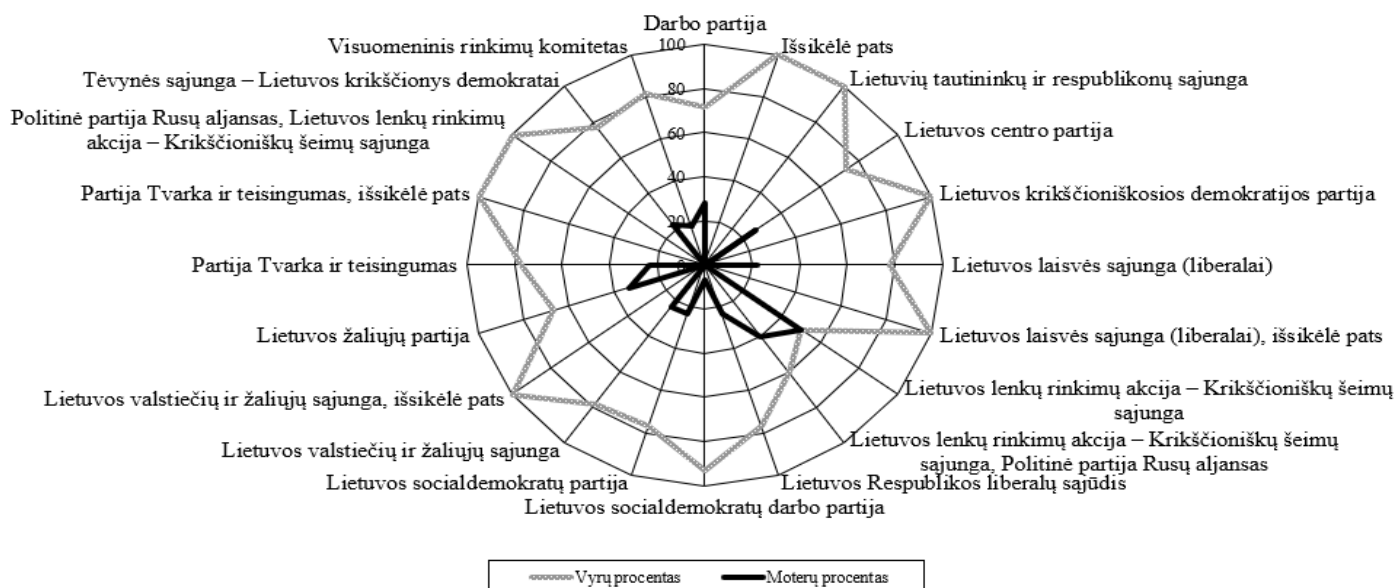
Analizuojant 410 kandidatų į merus struktūrą pagal jų priklausymą politinėms partijoms ar visuomeniniams rinkimų komitetams, tyrimai parodė, kad yra tam tikrų reikšmingų rezultatų (žr. 3.1 lent., 3.2 pav.).

3.1 lentelė

2019 m. kandidatų į merus skaičius pagal politines partijas

Nr.	Politinė partija ar komitetas	Iš viso	Vyrai	Moterys	Vyrų procentinė dalis	Moterų procentinė dalis
1.	Darbo partija	39	28	11	71,79	28,21
2.	Išsikėlė pats	9	9	0	100,00	0,00
3.	Lietuvių tautininkų ir respublikonų sąjunga	1	1	0	100,00	0,00
4.	Lietuvos centro partija	15	11	4	73,33	26,67
5.	Lietuvos krikščioniškosios demokratijos partija	1	1	0	100,00	0,00
6.	Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai)	9	7	2	77,78	22,22
7.	Lietuvos laisvės sąjunga (liberalai), išsikėlė pats	1	1	0	100,00	0,00
8.	Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga	2	1	1	50,00	50,00
9.	Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga, Politinė partija Rusų aljansas	5	3	2	60,00	40,00
10.	Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdis	39	30	9	76,92	23,08
11.	Lietuvos socialdemokratų darbo partija	15	14	1	93,33	6,67
12.	Lietuvos socialdemokratų partija	60	46	14	76,67	23,33
13.	Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga	51	40	12	78,43	23,53
14.	Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjunga, išsikėlė pats	1	1	0	100,00	0,00
15.	Lietuvos žaliųjų partija	6	4	2	66,67	33,33
16.	Partija Tvarka ir teisingumas	26	20	6	76,92	23,08
17.	Partija Tvarka ir teisingumas, išsikėlė pats	1	1	0	100,00	0,00
18.	Politinė partija Rusų aljansas, Lietuvos lenkų rinkimų akcija – Krikščioniškų šeimų sąjunga	1	1	0	100,00	0,00
19.	Tėvynės sąjunga – Lietuvos krikščionys demokratai	57	44	13	77,19	22,81
20.	Visuomeninis rinkimų komitetas	71	58	13	81,69	18,31
	Iš viso	410	320	90	77,91	21,84

Šaltinis: Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys, 2019.



3.2 pav. Kandidatų į merus pasiskirstymas pagal lytį ir politinę partiją 2019 m., procentais
Šaltinis: Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys, 2019

Daugiausia moterų kandidačių į mero poziciją yra Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos, Politinės partijos Rusų aljansas sąrašuose – 3 iš 5 kandidatų (40,00 proc.), kai bendras rodiklis Lietuvoje yra 21,95 proc. Nėra nė vienos moters, kuri būtų savo kandidatūrą išsikėlus pati, o vyrų yra 11 kandidatų. Moterys kandidatės sudaro apie 23 proc. trijose didžiausiose pirmaujančiose politinėse partijose: Lietuvos socialdemokratų partijoje (23,33 proc. iš 60 kandidatų), Tėvynės sąjungos – Lietuvos krikščionių demokratų partijoje (22,81 proc. iš 57 kandidatų) ir Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungoje (23,53 proc. iš 52 kandidatų).

90 moterų kandidačių profilio analizė atskleidė keletą įdomių faktų (žr. 3.2 lent.).

3.2 lentelė

Moterų kandidačių į mero poziciją profilis 2019 m.

Kadencijų skaičius savivaldybės taryboje	Nenurodė	1	2	3	4	5	6	8
	45	22	9	8	1	3	1	1
Pareigos	Nenurodė	Žemesnioji grandis		Vidurinioji grandis		Aukščiausias lygis		
	10	23		33		24		
Užimtumas	Nenurodė	Privati organizacija		Savivaldos institucija		Vyriausybės institucija		NVO
	12	14		39		17		8
Šeiminė padėtis	Nenurodė	Ištekėjusi		Išsiskyrusi	Netekėjusi	Našlė		Partnerystė
	14	57		10	6	2		1
Vaikai	Nenurodė	Turi				Neturi		
	17	72				1		

Šaltinis: Vyriausiosios rinkimų komisijos duomenys, 2019.

Pusė visų kandidačių moterų nepateikė informacijos apie tai, kiek kadencijų jos dirba savivaldybių tarybose, tačiau likusi kandidačių dalis nurodė, kad jos nėra naujokės politinio dalyvavimo srityje, nes 25,55 proc. kandidačių patirtis savivaldybės taryboje svyruoja nuo 2 iki 8 kadencijų. Dauguma kandidačių (63,34 proc.) užima pareigas vidurinio ar aukščiausio lygio organizacinėse struktūrose. Didžioji jų dalis (62,22 proc.) dirba viešajame sektoriuje – Vyriausybės ar savivaldos institucijose. Dauguma moterų (76,66 proc.) yra arba buvo ištekėjusios ir turi vaikų (76,67 proc.).

2019 m. kovo 3 ir 17 d. savivaldybių tarybų rinkimų metu naujajam 2019–2023 m. valdymo laikotarpiui buvo išrinktos 5 merės moterys, kurios sudaro 8,33 proc. iš visų 60 Lietuvos merų. Išrinktų moterų merių analizė parodė, kad 4 iš 5 merių buvo išrinktos antrą kartą nuo 2015 m., kai Lietuvoje buvo įteisinti tiesioginiai merų rinkimai. 4 iš jų buvo palaikomos įvairių politinių partijų – Lietuvos socialdemokratų partijos, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos, Lietuvos lenkų rinkimų akcijos – Krikščioniškų šeimų sąjungos, politinės partijos Rusų aljanso, Lietuvos Respublikos liberalų sąjūdžio, o 1 išrinkta merė dalyvavo rinkimuose su visuomeniniu rinkimų komitetu. Tik viena merė yra naujokė mero pozicijoje, o kitos – savivaldybių tarybų narės (2 – du kartus, 1 – 3 ir 1 – 8 kartus). 4 moterys merės dirbo savivaldos institucijose, o viena – Vyriausybės institucijoje ir visos 5 merės dirbo aukščiausio lygio organizacinėje struktūroje. Visos išrinktos merės yra ištekėjusios ir turi vaikų.

Moterų merių skaičius po 2019 m. kovo 3 ir 17 d. savivaldybių tarybų rinkimų sumažėjo, nes 2015–2019 m. valdymo laikotarpiu mero postą užėmė 6 moterys. Darbo autorė, siekiant identifikuoti priežastis, lemiančias tai, kad tokia situacija vis dar tęsiasi, atliko kokybinį empirinį tyrimą – interviu su Lietuvos savivaldybių moterimis-merėmis.

3.2. Moterų-Lietuvos savivaldybių merių interviu rezultatų analizė

Norint gauti gilesnių žinių apie moterų politinį dalyvavimą, jų kelią į savivaldoje aukščiausias mero pareigas, palaikančią ir stabdančią aplinką, galimybes stiprinti moterų politinį dalyvavimą ir politinę lyderystę, atliktas kokybinis tyrimas – pusiau struktūruoti individualūs interviu.

Remiantis tyrimo dalyvių pasakojimais, galima teigti, kad merėmis tampa ilgametę politinę patirtį turinčios moterys, kurios politika pradėjo domėtis nuo pat jaunų dienų. Trumpiausias aktyvaus laiko tarpas politikoje yra 15 metų, o ilgiausias – nuo pat tų mokyklos laikų, kai gyvavo spaliukų, pionierių ir komjaunimo vaikų ir jaunimo organizacijos. Apklaustų moterų patirtis savivaldos institucijoje svyruoja nuo 9 iki 35 metų, taigi galima sakyti, kad tiek savivaldos struktūra, tiek savivaldos funkcijos, tiek ir mero veikla joms yra pakankamai gerai pažįstama. Moterų-merių amžius svyruoja nuo 40 iki 64 metų amžiaus.

Galima identifikuoti, kad dalyvauti politikoje renkasi aktyvios, veiklios, žingeidžios ir pasitikinčios savimi moterys, kurias *pamatė, atkreipė dėmesį ir tie senbuviai patikėjo ir įtraukė aktyviau į įvairias veiklas*. Sėkminga politinė moters karjera priklauso ne tik nuo įgimtų ar įgytų savybių, bet labai daug lemia ir jos pačios pasiryžimas, apsisprendimas, noras ir drąsa. Pasak tyrimo dalyvių, *moteris turi būt stipresnė, ji turi būti protingesnė kelis kartus, išsilavinusi labiau, nes moteris turi pademonstruoti, įtikinti, kad ji gali visiškai laisvai konkuruoti su vyrais, tik drąsos reikia turėti, nebijoti, eiti tiesiai ir turėti norą keisti tą susidariusią situaciją ir keisti pasaulį*. Tyrimo dalyvės yra pavyzdys kitoms moterims, kad *galima susiplanuot laiką, galima susitvarkyti taip, kad ir šeima gali palaikyti, ir šeima nenukentėti*.

Pagrindiniai veiksniai, paskatinę informantes dalyvauti mero rinkimuose, išskiriami lentelėje (žr. 3.3 lent.)

3.3 lentelė

Veiksniai, turėję įtakos informančių pasirinkimui kandidatuoti mero rinkimuose

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Paskata kandidatuoti mero rinkimuose	Motyvuojanti komanda	<p><...> partija nusprendė kelti mano kandidatūrą, na ir turėjau atstovauti, taip ir išėjo. Ir kadangi buvau vienintelė moteris, kandidatavau į mero poziciją, <...> tai labai lengvai aš čia ir laimėjau, matyt, žmonėm patinku (I1).</p> <p>Aš buvau tarybos nare ir kada jau mes <...> tiesiog žiūrėjome, kas iš tų esančių kandidatų galėtų eiti <...> mero pareigas, na, partija patikėjo man, sakė sugebėsi, bandyk (I2).</p> <p><...> komanda nusprendė, kad nėra geresnio lyderio ir tiesiog stumte stūmė ir išrinko mane vat šituo, sakykim, žmogum, kuris galėtų atstovauti <...> (I3).</p> <p><...> komanda, visi pasakė, vienas pas mus kandidatas yra <...> ir net klausimų nekilo, <...> komandos palaikymas ne šimtaprocentinis, o du šimtai procentų, kad palaikyti ir eiti (I4).</p>
	Stiprus artimųjų palaikymas	<p>Pirmiausiai pasakyčiau, kad šeima. Jeigu aš nebūčiau turėjusi šeimos palaikymo, tai turbūt nieko ir nebūtų čia įvykę. Bet netgi vyras pats mane aktyviai agitavo matydamas, matyt, ir mano gebėjimus, ir <...> netgi stumtelėjo vienu labai lemtingu momentu, kad tu privalai eiti, tu gali, tu sugebi. Tikrai jis mane labai palaikė ir vaikai labai palaikė (I3).</p>
	Žmonių pasitikėjimas ir grįžtamasis ryšys	<p>Žmonės <...> padėjo, džiaugėsi labai, labai dėkojo, kadėjau ir labai linkėjo sėkmės <...>. Labai daug gerų atsiliepimų. <...> į politiką ateini dėl to, kad matai kaip į tave žmonės žiūri. Eina žmonės, nori bendrauti, nori pritarti, pritaria tavo pozicijai, tavo veiksmam, tavo pažiūrom, tavo partijai, ir viskas (I1).</p> <p><...> pamačiau, kad galima daug ką padaryti greitai, gerai. Žmonių tas palaikymas, pasitikėjimas (I2).</p> <p>Motyvavo rezultato siekimas, turbūt, pasitikėjimas, <...> žmonėm pasitikiu, manim pasitiki. Pasitikėjimas tikrai didelis dalykas yra. (I3)</p> <p><...> kai tu matai per metus kaip pasikeitė tavo miestas, kaip čia statom, kaip čia darom, kaip čia auga, man atrodo, žmonės pradėjo labiau šypsotis. Man toks jausmas, kad žmonės eina galvas pakėlę, kad mes iš X [miesto] <...> ir viskas, tas labai labai labai „kabina“ ir „veža“ (I4).</p> <p>Man yra žmogus svarbiausias turtas Lietuvoj ir pasauly, žemės nebūtų, jeigu nebūtų žmonių. Mane motyvavo labai žmonės, man jie padėjo, jie man patarė, jie mane mylėjo, aš juos mylėjau, mane jie palaikė ir svarbiausia – žmogus man, miestas man yra žmonės, kad jiems būtų geriau gyvent, kad jiems būtų gražu, kad būtų jie laimingi, kad šypsotųsi (I5).</p>
	Noras pakeisti esamą situaciją	<p>Kai eini į politiką, ypač kai eini į tiesioginius mero rinkimus, tai nori tam tikrų pasikeitimų savo rajone, savo mieste, savo apylinkėje, kurioje gyveni. Tai dėl to, kad miestas būtų patrauklus čia gyventi ir dėl to, kad būtų patrauklus čia atvykti, ilsėtis (I2).</p> <p><...> aš visada galvojau, kad aš galiu, kad aš žinau, kad aš turiu pakankamai</p>

	<p><i>žinių ir galiu prisidėti na prie to miesto ar prie tos savivaldybės, sakykim, keitimosi. <...> tas noras keisti susidariusią padėtį, tas mane stūmė eiti į priekį ir galvoti, kad tu gali, tu privalai tam tikrus dalykus pakeisti, <...> tai ta patirtis ir žvilgsnis <...> iš šalies ir buvo galbūt tai, kad nu tiesiog aš galvojau, reikėtų kažkaip kitaip daryti ir kažką kitaip daryti. Ir reikėtų to aktyvumo daugiau, ir visko (I3).</i></p> <p><i>Mes visą laiką kalbam elitas, pas mus politikai, jie patys protingiausi, jie viską gali, bet kai tu matai savo gimtą miestelį <...>, kad tie politikai tik kalba ir nieko neveikia, aplinkui žmonės visi pyksta ir burnoja. Aš burnoti nenoriu, šmeižti nieko nenoriu, aš noriu eiti ir daryti. Kam keiktis, pykti ant kitų? Tai eik ir daryk ir parodyk, ką tu gali. Tai va šitas dalykas mane labiausiai ir paskatino (I4).</i></p> <p>Šaltinis: sudaryta darbo autorės.</p>
--	--

Analizuojant veiksnis, lėmusius tyrimo dalyves apsispręsti kandidatuoti mero rinkimuose, visų pirma, galima išskirti tai, kad visos kandidatės turėjo labai stiprią ir motyvuojančią komandą, kuri iškėlė savo lyderę ir aktyviai dirbo rinkimuose ir vėliau jiems pasibaigus. Tokios įžvalgos buvo pastebėtos ir Lazauskienės (2016) (žr. 1.2. poskyrį), kuri taip pat pažymi, kad vietos valdžios lyderiai yra labai stipriai palaikomi savo vietinės politinės partijos, kuri įdeda labai daug pastangų į tai, jog kandidatai įgytų, visų pirma, žinomumą, o kartu ir profesionalaus politiko įvaizdį. Komandos palaikymas ir pagalba kėlė tyrimo dalyvių pasitikėjimą savimi, drąsą ir skatino siekti pergalės rinkimuose.

Kitas labai ryškus veiksnys yra stiprus ryšys su artimaisiais ir jų palaikymas. Tyrimo dalyvės įvardino šeimą kaip svarbiausią paskatą, nes rinkimai, rinkiminės kovos ir tolesnis mero darbas turi tiesioginę įtaką visos šeimos gyvenimui.

Kaip ne mažiau svarbus įvardijamas ir žmonių pasitikėjimas ir tikėjimas, kad tyrimo dalyvės turi pakankamai žinių, kompetencijų ir įgūdžių vadovauti miestui. Dalyvauti mero rinkimuose skatino šiltas grįžtamasis ryšys su miesto gyventojais, kurie džiaugiasi tuo, kaip valdomas ir puoselėjamas jų miestas, teigiami atsiliepimai, matomi pokyčiai.

Taip pat akcentuojamas noras pakeisti esamą situaciją. Tyrimo dalyvės atskleidė, kad norima ne tik pakeisti savo miesto vaizdą, bet ir įsisenėjusias pažiūras, valdymo būdą, kuris įsitvirtino per ilgą laikotarpį vadovaujant tam pačiam vadovui.

Abejonių dėl kandidatūros į mero poziciją tyrimo dalyvėms kėlę veiksniai išskiriami lentelėje (žr. 3.4 lent.).

3.4 lentelė

Veiksniai, kėlę abejonių informančių pasirinkimui kandidatuoti mero rinkimuose

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Abejonės dalyvauti rinkimuose	Lūkesčių pateisinimas	<p><i>Ir ateiti po tokio stipraus žmogaus, kada ir projektai, ir sutvarkytas miestas, ir didžiulį autoritetą turėjo buvęs meras, ir ateiti po jo dirbti kažkam tai, yra nu kaip pelei po šluota, nu taip baisu, nes <...> ar pateisinsi tu tai, kokie lūkesčiai (I1).</i></p> <p><i>Žinot, galvojau, ar sugebėsiu, nes aš kėliau aukštus reikalavimus ir man atrodė, kad meras tai yra aukščiausio rango vadovas. Ir man baisiausiai, turbūt, labiausiai rūpėjo, ar aš pati sugebėsiu, ar užteks man žinių, kompetencijų ir ar aš</i></p>

		<i>tikrai galėsiu ir mokėsiu atlikti tinkamai tą darbą, nes tikrai labai bijojau ką nors sugadinti atėjusi, nes vis tiek norėjosi tų permainų (I3).</i>
	Šeiminės aplinkybės	<i><...> šeima, užimtumas, laiko planavimas, nes na, vis dėlto, kaip ten bebūtų, ir vaikai <...>, ir vyras, ir daug tų atrodo įvairių atsakomybių, nes na reikia pripažinti, kad asmeninio laiko praktiškai turiu labai mažai. Vis dėlto, įvairūs vakare susitikimai, įvairūs renginiai, savaitgaliais labai daug įvairių renginių, susitikimų. Tai taip, aišku, pirmiausia galvoji apie šeimą, kaip čia viską sugebėsi, bet susiplanuoji, susidėlioji, šeima palaimino, sakė viskas gerai (I2).</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Kalbant apie veiksnius, kėlusius tyrimo dalyvėms abejonių dėl dalyvavimo rinkimuose, pirmiausia reikėtų paminėti, kad šiuo klausimu tyrimo dalyvės pasidalijo į dvi pozicijas: vienos buvo visiškai užtikrintos ir įsitikinusios savo tiesa, o kitos dvejonų šiek tiek turėjo. Didžiausią nerimą pastarosioms kėlė tai, ar sugebės pakeisti prieš tai vadovavusius ilgamečius merus ir pateisinti lūkesčius, kurių iš jų tikimasi. Røiseland ir Vabo (2016) (žr. 1.3. poskyrį) akcentavo, kad paprastai kandidatuojanči moteris turi įtikinti savo rinkėjus, kad ji sugebės tapusi mere būti tinkama vietos lydere. Kaip vėliau paaiškėjo, lūkesčiai buvo ne tik pateisinti, bet ir viršyti su mieste įgyvendintais pokyčiais.

Kitas iššūkis buvo laiko planavimas bei sugebėjimas suderinti šeimą ir darbą. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, stipri motyvacija ir palaikymas iš šeimos buvo ta varomoji jėga, kuri skatino aktyviai dalyvauti mero rinkimuose.

Kaip tyrimo dalyvės ruošėsi mero rinkimams, išskiriama lentelėje (žr. 3.5 lent.).

3.5 lentelė

Pasiruošimas merės kandidatūrai

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Pasiruošimas merės kandidatūrai	Sąmoningas išankstinis nusiteikimas ir ruošimasis	<i>Aš iš tikrųjų pirmus rinkimus, antrus vedžiau komandą, organizavau visą rinkimų kampaniją, bet pati nėjau. Nėjau todėl, kad pati sau viduj jaučiau, kad man trūksta žinių, trūksta patirties, nemėgstu eiti puse kojos, jeigu eiti, tai visa koja. Aš galvojau, kad aš sužinosiu, aš išmoksiu, aš išaugsiu, ateis ir mano laikas ir aš galvoju, kad aš teisingai sprendimus tada priiminėjau, galbūt būčiau jaunesnė su mažiau patirties, būčiau padarius daugiau klaidų (I4).</i> <i>Aš visą laiką žinojau, kad aš būsiu merė, tikai neaišku buvo, kada. Įdirbis, darbas, 4 metai, dar 4 metai. Aš žinojau, kad aš būsiu, tiktai nežinojau kada. O dirbau visą laiką vienodai, ar opozicijoje būdama tarybos narė aš važinėju su gyventojais susitikinėt (I4).</i> <i>Aš būdavau taip įsitikinusi, aš taip ir sakydavau – aš būsiu merė, ir viskas, ir kito varianto nėra. Ir ėjau taip, kad aš būsiu merė. Ir dirbau dėl to, kad tapti mere. Aš, kaip tarybos narė, turėjau savo čia kabinetą, aš priimdavau žmones kiekvieną dieną, aš dirbau visose komisijose, aš ėjau, ėjau ir ėjau, ir taip aš tapau <...> mere (I5).</i>
	Iš anksto neplanuota kandidatūra	<i>Aš pati tai čia darbą turėjau ir man čia reikėjo dirbti, aš neturėjau kada tiem rinkimams per daug ruoštis, bet komanda dirbo stipriai, štabas dirbo gerai ir ką aš žinau, mes laimėjom. Pasiruošimo tokio nebuvo, o baimės daug buvo, <...> aš net svajot nesvajojau ir už tą pasitikėjimą aš labai dėkoju savo žmonėm ir, aišku, aš be jų irgi niekas, aš ėjau su sąlyga, kad jūs man visi <...> padėsit, <...> aš nenoriu būti ta lyderė, tiesiog aš ja tapau vat taip (I1).</i> <i>Žinot, nesiruošiau, nieko aš nesiruošiau ir tiesiog atėjo, matyt, tas momentas, kada nėra taip paprasta išrinkti žmones, kurie norėtų, turbūt, ar ne dalyvauti arba gal ir yra norinčių, nežinau <...>. Tai aš nesiruošiau tam postui specialiai kažkaip, tikrai ne. Tiesiog delegavo mane ta komanda, sakė turi eiti, tave paskirs,</i>

		<i>tu esi mūsų lyderis ir eik. <...> to pasiruošimo kažkokio tokio, žinot, kad vat aš dabar jau eisiu, aš dabar būsiu, nieko panašaus, nes nuo tavęs priklauso daug, bet ne viskas (I3).</i>
	Turimos žinios	<i>Iš tikrųjų taip, aš daug ko nežinojau, bet visi tie dalykai yra, aš ir neprivalau visko žinoti, tam yra žmonės, kurie dirba savo darbą, man reikia tik reguliuoti jų darbą, o žinoti visko neprivalu, nei vienas žmogus visko nežino (I1). Ne, iš kur tu gali žinoti? Nu kas čia, mokslas? Kaip sakau, mano pats didžiausias ramstis, turbūt, mano vyras <...> ir jis man, tu visą laiką, sako, dirbk ir tu lipsi, tau žmonės matys, žmonės jaus ir <...> nežinau, kaip kitaip paaiškinti (I4). Žinios <...> iš patirties, <...> tikrai yra labai daug žinių, <...> mero darbas tai yra visos gyvenimo sritys. Ateina žmonės ir žemės klausimais, ir socialiniais klausimais, ir Sodros klausimais, ir tu pradedi po truputį, kadangi tu daug, ilgainiui dirbi, nagrinėt tuos įstatymus, nes reikia žmogui atsakyti, pasikvieti teisininką ir pats po truputį tobulėjai. Reikia kiekvieną dieną merui tobulėt, kažkokioj srity vis tiek tu turi daugiau žinot (I5).</i>
	Kompetencijų tobulinimas	<i>Turėjau kelias paskaitas viešo kalbėjimo, specialiaiėjau, mokėjausi pinigų, nes reikėjo <...> tokio viešo kalbėjimo, nes vis dėlto į tas kameras, o kažkokių tai specialių mokymų kaip tapti mere, nu ne, tiesiog iš ankstesnės praktikos, patirties ir kažko daugiau ne. <...> būna tų mums mokymų <...> ir merams, kaip buvom jau, <...> tai yra tų mokymų įvairių sričių, nuvažiuoju vienur, kitur, bet kad specialiai eiti mokytis dar prieš tampant mere, tai ne, ne (I2). <...> man taip jau susiklostė gyvenimas, kad aš <...> visą laiką dirbau vadovaujantį darbą ir buvau vadovė <...> ir pati skaitydavau paskaitas, ir pati klausydavau paskaitų, labai daug mokymų įvairių – lyderystės, vadovo, psichologinių, labai daug. Tarp kitko, na teko dalyvauti ir važiuoti ir į komandiruotes užsienyje, susipažinti su tarptautine patirtimi ir tie dalykai vis krovėsi, krovėsi ir aš juos kaupiau, nes aš visą laiką sakau, siekti žinių visą gyvenimą reikia. Ir man tai buvo nesvetima, aš pati labai tuo na ir domėjausi, ir man buvo įdomu ir aš tikrai važiuodavau ir į mokymus įvairius, bet dirbdama kituose darbuose (I3).</i>
	Mero funkcijų išmanymas	<i><...> domėjausi, kaip nesidomėsi, čia nori nenori priverstas domėtis tuo darbu ir žiūrėti, ir konsultuotis, ir retkarčiais konsultavausi ir su aplinkiniais merais, <...> vieni pas kitus pasiklausiam, bet kad tai būtų toks kažkoks pasiruošimas jau, kad tikrai aš čia dabar žinias gilinsiu ir būsiu, tai tikrai ne, nėra šito. Administracija dirba, o čia yra politiniai dalykai svarstomi, taryba, tarybai vadovauti (I1). Na gal ne tiek sakyčiau, kad man reikėtų kažkuo tai labai domėtis, <...> savivaldybėj tą patirtį turėjau, puikiai mačiau ką merai daro, ką turi daryti. Tai buvo nesunku įsijungti, nes žinojai ką skyriai kurie daro, žinojai kokios atsakomybės yra tavo, čia vat mero patarėjai, sekretorių, na tiesiog koks tarybos santykis su administracija. Tai nebuvo sunku šitoj vietoj (I2). <...> specialiai nesidomėjau <...>, aš dirbau, aš žinojau, kas yra iš praktikos mačiau, o <...> kai mane <...> išrinko, tai aš atsisėdau ir perskaičiau visus įstatymus, aš pasižiūrėjau funkcijas, <...> reglamentą, va kuris yra, kaip sakau, ta knyga, kur jau reikia vadovautis (I3). Tai aiškus yra įstatymas, tu pasiskaitai tiesioginiai renkamų merų įstatymas koksai yra, ten viskas surašyta ir tu privalai to laikytis ir viskas (I4). Aš labai daug jau žinojau <...> ką daro meras, yra savivaldos įstatymas, skaitai įstatymą, kokios yra mero funkcijos (I5).</i>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Pasiruošimas merės kandidatūrai ir rinkimams vienoms tyrimo dalyvėms buvo sąmoningas ir kryptingas, aktyviai dalyvaujant visuomeninėje veikloje, kaupiant žinias ir patirtį savivaldybės taryboje ir kitose tiesioginėse pareigose ir taip pamažu išaugant iki savo kandidatūros. Tuo tarpu kitų dalyvių patirtis parodė, jog dalyvavimas rinkimuose buvo politinis sprendimas, priimtas partijoje, atsižvelgiant į pastebėtą aktyvumą, lyderio savybes ir gebėjimus.

Dalis tyrimo dalyvių turėjo sukauptą reikiamą patirtį, pakankamai kompetencijų, domėjosi mero funkcijomis, o kita dalis, nors ir specialiai į mero darbo specifiką nesigilino, tačiau matė, kaip darbas vyksta iš šalies, todėl įsijungti į šią sritį po rinkimų nebuvo sudėtinga.

Tyrimo dalyvių išskirtos asmeninės savybės, galimai padėjusios laimėti rinkimus, nurodomos lentelėje (žr. 3.6 lent.).

3.6 lentelė

Asmeninės savybės, galinčios padėti laimėti rinkimuose, informančių požiūriu

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Asmeninių savybių sąryšis su mero pareigomis	Gebėjimas komunikuoti	<p><i>Mano prasmė ir formulė mano sėkmės yra tokia – aš labai myliu žmones ir stengiuosi kiekvienam padėti. Tiesiog <...> man labai gera su jais bendrauti, man patinka, aš negaliu taip praeit pro žmogų, aš einu į darbą, aš dešimt kartų sustoju, <...> aš kiekvieno paklausu <...> kaip Jūs gyvenate, <...> kaip Jums sekasi, <...> ko laukiate, negaliu praeit. Arba mieste išeinu aš su kiekvienu, arba parduotuvėj aš galiu dvi valandas <...> būt, nes aš kalbu su kiekvienu, nes prie manęs prieina, <...> oi kaip gerai, va ar galima paklaust, prašau (I5).</i></p> <p><i>Bendruomeniškumas, <...> man sekasi bendrauti su žmonėm, aš moku tai daryti, <...> tiesiog mano toks būdas, nesimokinau niekur šito, čia <...> patirtis, bendravimas, gal ilgas darbas vienoj vietoj, pažįsti žmones, žinai jų bėdas, ligas <...> (I1).</i></p> <p><i><...> lyderystė – tai ne tas, kad aš čia atėjau ir dabar būsiu tavo viršininkas, lyderystė – kad tu būdamas viršininku turi sutarti su kolektyvu, žinoti jo problemas, bet ir kolektyvas turi žinoti, koks tu esi, <...> principai kažkokie turi pasimatyti pas žmogų (I1).</i></p> <p><i>Komunikabilumas labai yra svarbu (I3).</i></p> <p><i>Meras niekuo nėra kitoks negu kitas žmogus, va tą reikia suvokt politikoj, kad tu neturi pasikelt aukščiau. Jeigu tu tik pasikeli, yra vienkartiniai politikai ir jie daugiau nerenkami. Tie, kurie myli žmones, tuos renka ir į Seimą, ir į merus, <...> yra būtina grįžtamasis ryšys (I5).</i></p>
	Kitos charakterio ypatybės	<p><i>Aš visada norėjau realizuoti save ir visada galvojau, na, kad turiu būti naudinga. Aš nebuvau ir nesu abejinga. Kai žmogus nėra abejingas, jis turbūt ieško savirealizacijos kažkokių tai dalykų ir taip toliau. Tai vat, gal pažymėčiau tiesiog tai, kad aš norėjau aktyviai dalyvauti, na, permainingose, sakykim, aš visada mačiau tą savo dalyvavimą, aktyvų dalyvavimą, kad su mano atėjimu turi kažkas na ir keistis. Sakykim, aš galiu įtakot kažką, galiu kažkur dalyvaut ir pakeisti (I3).</i></p> <p><i><...> pagrindas man, kad aš nemėgstu šnekėti, apšnekėti, parodykim darbais, rezultatais. Darbštumas ir sąžiningumas, aš nežinau, ką daugiau. Visi matė, kad aš dirbu, tai čia niekam nėra paslaptis. Todėl žmonės dabar eidami į rinkimus sakė, tegu dirba, sako, tegu tik jinai dirba (I4).</i></p> <p><i>Mokėjimas telkti komandą, pasitikėjimas, mokėjimas organizuoti darbus, laiko planavimas (I2).</i></p> <p><i>Pirmiausia darbštumas, <...> nes aš žinau, kad darbu galima daug pasiekti ir gabus žmogus yra puiku, bet tas darbštus žmogus gali aplenkti stipriai gabų žmogų, jeigu tas sustos vietoj, o tas dirbs ir stengsis siekti žinių ir visko (I3).</i></p> <p><i>Reikia turėt tų asmeninių savybių, pasitikėti savimi, ar ne? Tai vat aš tą turiu pasitikėjimą iš tikrųjų savo jėgomis. Nors sakiau pradžioj, kad gal truputėlį ir suabejojau arba na baimės tos tokios, atsargumo gal sakyčiau turėjau, bet aš tikėjau, kad aš galiu padaryti (I3).</i></p> <p><i><...> kompetencija būtina turi būti, žinios, nes, žinot, kad moterys labiau išsilavinę negu vyrai ir diskutuot su vyrais lygiateisiškai, kaip aš sakau, įvairiom temom, netgi temom, kurios tau galbūt visiškai svetimos, tai patikėkit (I3).</i></p> <p><i>Asmeninės savybės, nu nekelti save aukščiau žmonių, arogancijos neturi būti, tu turi būti toks pat, tu esi toks pat žmogus kaip ir visi kiti. <...> merui duoda darbą žmonės, išrenka jį ir duoda darbą (I5).</i></p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrimo dalyvių požiūriu, viena iš savybių, padėjusių laimėti mero rinkimus yra gebėjimas komunikuoti. Tai paprastos, supratingos, žemiškos moterys, mylinčios žmones, gebančios įsijausti į jų problemas, siekiančios padėti ir tiesiog mėgstančios bendrauti. Tyrimo dalyvės pasižymi aukšta morale, sąžiningumu, siekia būti naudingos, todėl aktyviai gilinasi į įvairias miesto valdymo sritis. Darbštumas, aktyvus permainų įgyvendinimas taip pat priskiriamas prie sėkmės veiksnių.

Lyties klausimų svarba tyrimo dalyvėms, dalyvaujant rinkimuose, išskirta lentelėje (žr. 3.7 lent.).

3.7 lentelė

Lyties klausimų aktualumas sprendžiant apie dalyvavimą rinkimuose

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Lytiškumo aktualumas dalyvaujant rinkimuose	Lytiškumo akcentas iš aplinkos	<p><i>Buvo tokių gal atgarsių atėję, <...> kad nu ką ten ta mergaitė gali padaryti, bet dabar jau taip nekalba (I2).</i></p> <p><i>Manęs jau niekas <...> na ne tai, kad nelaiko moterim, aš pakankamai moteriška, bet kad užkliūtų mano moteriškumas, tikrai niekam neužkliūva (I3).</i></p> <p><i>O į mane požiūris pačioj pradžioj <...> gal iš vyresnių žmonių, gal čia ar kaip čia jai seksis, bet mano veidas buvo žinomas ir galbūt nekliuvo niekam, kai čia gyveni šitiek metų <...> (I3).</i></p> <p><i>Kiti akcentavo labai, tai sakė, ką jos, bobos, supranta apie statybas ar apie kažką tai. Tai čia oponentų kalbos buvo <...>. Tai buvo akcentuojama iš vyrų pusės (I4).</i></p> <p><i>Akcentuojama graži moteris <...>, kad už moterį reikia balsuot, <...> buvo akcentuojama ir iš neigiamos labai, kad va vyras eina, <...>, va jaunas, va ir vyro reikia mum, gana moterų. Labai (I5).</i></p>
	Asmeninis lytiškumo suvokimas	<p><i>Vyram reikalingi greiti sprendimai, o moterys truputį jautresnės šitais klausimais ir aš manau, kad tai yra privilegija moterų (I1).</i></p> <p><i><...> nesusimąščiau dėl to, kad, pavyzdžiui, aš moteris ir kad tai būtų man kažkoks trikdys, na ne, bet sakau, kad visada kažkaip tokia būdavau drąsi visur. Nu man nėra ten, kad tokio dėl lyties jausčiausi kažkokį diskomfortą (I2).</i></p> <p><i><...> pasižiūrėjus per televiziją po rinkimų, kai sustoja <...> visi vyrai partijų vadovai, tai truputį silpna darosi. Ir galvoji, nu nejaugi mes neturim moterų, kurios galėtų būti lyderės, partijų lyderės? Tai tas klausimas jisai turi būti <...> ir į jį turi būti atkreiptas dėmesys, tikrai. Jis neturi išeiti iš dėmesio rato, kaip aš sakau. Gal vyrams taip nesvarbu? Aš nežinau, kodėl taip susiklostė, negaliu atsakyti, bet aš manau, kad reikėtų atsižvelgti būtinai (I3).</i></p> <p><i><...> aš galvoju, kad nuo kiekvienos moters priklauso. Jeigu jinai mato tą skirtumą, tai gal jinai jį jaučia ir prasideda kažkokia ten nelygybė. Man ar vyras, ar moteris, <...> man atrodo šitie dalykai yra labai labai sureikšminti (I4).</i></p> <p><i>Niekada nesureikšminau. Moteris ir vyras man yra vienodai (I5).</i></p>
	Vyrų merų požiūris į moterį merę	<p><i><...> jeigu reikia ten <...> konsultacijos kokios, pasikalbam, bet kad čia man reikėtų ar kažkokius, ar pretenzijas, ar ką, nesu taip labai artimai su visais bendravusi (I1).</i></p> <p><i><...> kolegos <...> tikrai bendrauja <...> labai normaliai, nėra, kad ten mane kažkaip žiūrėtų, kad <...> moteris ar dar kažką, tikrai viskas tvarkoj (I2).</i></p> <p><i><...> iš tikrųjų pradžioj tai mane labai nustebino, nes <...> jie bandė na, atvirai pasakysiu, ir flirtuoti, ir visai parodyt, kad jie čia vyrai, kad jie galingesni, kad tu čia, maždaug, ką tu čia, moterie, sugebėsi, nesugebėsi? Kur tu čia papuolei, ar tu žinai, koks čia darbas? Ar tu žinai, ar pasiruošus, ar kepenys tavo stiprios? Reiškia, reikės gerti daug. Sakau, medžioti reikės, ar ne? Pirtyse reikės būt? Sakau, aš to nedarysiu, nu tai gal tu kažkaip kitaip čia reikalus spręsi, buvo ir tokių (I3).</i></p> <p><i><...> iš tikrųjų galvoju, nu nesąmonė kažkokia, nes man norėjosi tokių lygiaverčių santykių, visiškai aš lygiai tokia pati kaip ir jie. Ir norėjosi to tokio bendravimo kitokio, bet paskui pasikeitė, nes <...> ypatingai iš jų pusės ir buvo tas <...> kaip į moterį žvilgsnis. Buvo tikrai. Na paskui kažkaip po truputį, kai aš</i></p>

	<p><i>jau sutvirtėjau, <...> tai absoliučiai lygiateisiais pagrindais, be jokių užuominų, nes jau pažįsta žmogų <...> (I3).</i></p> <p><i><...> visi atrodo lygūs, labai pagarbiai, mes <...> visi lygiai vienodai bendraujam, mes tariamės, mes kalbam apie projektus (I4).</i></p> <p><i>Kolegų merų labai gera reakcija, nes aš esu drąsi, visada kalbėdavau, visada rašydavau, visada viską dariau ir buvau drąsi labai ir jie tuo visą laiką mane labai vertino ir net buvo dainą sukūrę man gimtadieniui merai (I5).</i></p>
--	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Nors pačios tyrimo dalyvės lytiškumo rinkimuose nesureikšmina, diskomforto dėl lyties nejaučia ir išskiria, kad moterys ir vyrai gali rinkimuose dalyvauti kaip lygiaverčiai konkurentai, tačiau iš aplinkos sulaukta ir kitos nuomonės, kad moterys mažiau sugeba, yra mažiau kompetentingos už vyrus, abejota jų sėkme.

Vertinant išrinktų merų vyrų požiūrį į moterį mero pozicijoje, prieita nuomonės, kad tarpusavyje bendraujama pagarbiai, draugiškai, prirėkus geranoriškai padedama ir konsultuojama. Vis dėlto, būta vyriškų bandymų parodyti, jog mero postas – tai vyriška sritis, kur reikalus sprendžia vyrai ir moteris per silpna tai atlaikyti. Tačiau, jau buvo minėta, jog tyrimo dalyvės yra drąsios, tvirtos, protingos moterys, sugebėjusios savo darbu parodyti, kad gali visiškai lygiaverčiai dirbti su vyrais.

Lytiškumo ir jo nulemtos patirties reikšmė mero veikloje išskiriama lentelėje (žr. 3.8 lent.).

3.8 lentelė

Merai vyras ir merė moteris: lytiškumas ir jo nulemta patirtis mero veikloje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Lytiškumo nulemta patirtis	Vyriškų savybių įtaka veiklai	<p><i>Vyrai yra tokie <...> ambicingi merai, jie siekia savo tikslų, jie kartais bet kokiais būdais nori pasiekti savo tikslo, kartais jie <...> eina tolyn, neišgirdami kitų (I5).</i></p> <p><i><...> vyrai daugiau yra kovotojai, <...> visi dėl kėdės gi jie eina, jūs galvojat dėl idėjos eina? Dalis iš jų jauni, dirbantys, <...> dalis tik vaidina, kad dirba, užsiėmimo jiems reikia, veiklos, jie nori būt žinomi, jie nori būt matomi <...>, tai didelė dauguma tų vyrų jie galvoja nu, kad jie galbūt ir geresni, nes jie čia daug metų dirbė, <...> tai vat vyrai jie daugiau gal kovingesni, pas juos gal daugiau to azarto (I1).</i></p> <p><i><...> vien tas procentas, kad iš 60 savivaldybių mes šiandienai turim 6 moteris meres, tai 10 procentų, ir reiškia, nežinau, ar čia nerenka, ar labiau pasitiki vyrais visuomenė. Kol kas dar taip susiklostę yra <...>, matyt, dar vis labiau linkę matyti vyrą šitose pozicijose (I2).</i></p> <p><i><...> vyrai tokie daugiau tiesmukiškesni. Toliau vyrams yra būdingi vat tie tokie kieti dalykai, ar ne? Tos na ten kokios statybos, gal ten kažkokie dalykai (I3).</i></p>
	Moteriškų savybių įtaka veiklai	<p><i><...> aš manau, kad moterys yra šeimininkiškesnės, <...> valdo vyrus ir valdo pasaulį moterys, nes moteris gali apglostyti vyrą, gali prieit, gali jį nuteikt kaip nori sau <...>. Tai man moterys merės – tai jos tikrai yra man šviesa <...>, atrodo užsidega lempa virš miesto (I5).</i></p> <p><i>Moteris, vis dėlto, ir prezidentė, ir moteris merė, vis turi kažkokias kitas savybes, kurių reikia šiandien žmonėms, šilumos tokios, <...> spinduliavimo nebėra, geros energetikos. Manau, kad moterų reikia daugiau merių (I5).</i></p> <p><i>Moterys daugiau <...> žiūri žmogų, tikrai jos gimdytojos moterys, gimdo vaikus, jos žiūri ir kad vaikam geriau, reiškia, jos įvertina arba per save daugiau per savo prizmę balsuojant daugiau nu savęs parodo, nu ne žmogiškumo, bet jos tokios kaip globotojos (I5).</i></p> <p><i>Moterys <...> nerizikuos taip „na ura“, einu, pažiūrėsiu kas čia bus, jinai turi jausti, ar už ją eina, visada turi žinoti kas už tavęs stovi, ar tave palaikys <...> (I1).</i></p>

		<p><i>O ta jautresnė sritis – socialiniai klausimai, žmonės, bendruomenės, ten visi kiti dalykai, ai nu čia prie visko, o aš kaip moteris, pavyzdžiui, man yra labai svarbi. Aš nesakau, labai rūpinuosi investicijų pritraukimu, investuotojams sudarytom sąlygom irgi tikrai rūpinuosi, bet visada man rūpi ir žmogus, kaip jisai jaučiasi, bendruomenė (I3).</i></p> <p><i>Moterys, sakau, jautresnės, socialiai gal tokios labiau atsakingos, mažiau rizikuojančios, mažiau korumpuotos. Šitie dalykai irgi labai yra svarbūs (I3).</i></p> <p><i><...> aš moteris daugiau vertinu moterį, meres, moterį politikoj aš vertinu daugiau negu vyrą. Moterys neturi tiek interesų, kiek turi vyrai, vyrai turi labai daug visokiausių interesų, jie nori juos įgyvendint savo interesus, pasiekt savo tikslo (I5).</i></p>
	<p>Lytiškumas nesusijęs su mero veikla</p>	<p><i><...> ko gero, mūsų visuomenėj Lietuvoj, kaip ten bebūtų, vis dar labiau įprasta matyti vyrą šitose pareigose, kaip ir kitose vadovaujamose pareigose, bet mes turim gerą pavyzdį ir mūsų Prezidentę, aišku, tai gal <...> šiek tiek sušvelnina tą situaciją (I2).</i></p> <p><i><...> ar vyras, ar moteris, tai visiškai nieko nelemia. Tai yra žmogaus charakterio savybės nulemia šituos visus dalykus. Čia ar vyras, ar moteris, pažiūrėkit, mes puikiausių pavyzdžių vyrų turim, gerų pavyzdžių ir moterų turim. Čia yra nuo žmogaus charakterio, būdo savybių (I4).</i></p> <p><i><...> sakykim, moteris aš, pavyzdžiui, labiausiai gilinuosi į infrastruktūrą, statybos, man proceso to reikia. Nu aš tokia moteris, kita moteris gal daugiau į kultūrą kažkur. Nežinau, nu gal yra, kurie domisi tik šilumos ūkiu, nežinau, ir šilumos ūkiu aš domiuosi absoliučiai. Nežinau, tas lytiškumas man atrodo labai yra sureikšmintas dalykas, man tai nelemia visiškai nieko (I4).</i></p> <p><i><...> lytiškumas čia nieko nereiškia. Yra meras, kuris turi savo gal daugiau proto, loginio mąstymo, bet yra merė, kuri turi emociją. Kada vyras turi mažiau emocijų, jisai yra šaltas, šalto proto, mąstymo, moteris yra turinti emocijas tokias ir ta emocija politikoj yra labai geras dalykas, geras reiškinys, nes tik emocija gali užgauti kito širdį, sielą, kaip sakau, nuplasnoti vat susijungti su žmogum, o jeigu tu šaltas, abejingas, kad ir ryžtingas, tu neturi tos emocijos, reiškia, tu ir daug ką nu prarandi (I5).</i></p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrimo dalyvių vertinimu, visuomenėje vis dar labiau įprasta mero ar kitose vadovaujamose pareigose matyti vyrus, tačiau tai nėra nulemta lytiškumo. Yra būdinga moteris priskirti prie jautresnių, atsakingesnių, rūpestingesnių, sąžiningesnių, labiau vertinančių riziką asmenybių. Tačiau yra daugybė moterų, besidominčių „vyrishkomis“ sritimis ir gebančių dalyvauti bendrose diskusijose su vyrais. Anot Lazauskienės (2016) (žr. 1.2. poskyrį), būsimą lyderį būtent ir formuoja jo kompetencijos, sukaupta patirtis, veikla ir valdymo būdas. Informantės taip pat pažymi, kad šiuolaikinės moterys yra labiau išsilavinusios, sukaupusios įvairios patirties.

Kaip pažymi ir Carreras (2017) (žr. 2.1. poskyrį), ir tyrimo dalyvės, vyrai laikomi ambicingais kovotojais, savimi pasitikinčiais, užtikrintais, o kartu ir mėgstančiais azartą, rizikas. Tačiau išskiriama, kad jiems svetimi socialiniai, kultūriniai klausimai, kurie yra vieni iš aktualiausių visuomenei.

Kokios kritikos dėl lytiškumo tyrimo dalyvių sulaukta keliant savo kandidatūrą, išskiriama lentelėje (žr. 3.9 lent.).

Kritikos apraiškos dėl lytiškumo keliant kandidatūrą

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Kritika dėl lytiškumo	Politinė kritika	<p><...> šituose rinkimuose ypač aš pajutau, kad <...> nebesmagu yra klausyti netiesų arba tą kritiką, kuri yra niekuom nepagrįsta. Ir sako, žinot, čia nieko asmeniško, čia politika. <...> man nelabai priimtini tokie žaidimai, jie vis tiek liečia tave kaip asmenį (I3).</p> <p><...> diskriminaciją daug daugiau jaučiu, kai <...> televizijoje nu sėdi bet kokia politologė ir visą laiką toks pašėpimas, bet tą daro ir vyrai, ir moterys, ar žurnalistai, ar politologai, <...> bet <...> žmogus gal ten sėdėdama nelabai supranta, kaip čia žmonės yra pikti, <...> nes žmonės čia gyvena ir jie kiekvieną dieną mato, kas vyksta ir kas yra daroma dėl žmonių. Tai va čia žiauru tokia diskriminacija (I4).</p> <p><...> vyrai susivienijo prieš moterį, man tai buvo baisu. <...> ir vyrų nuotrauka stovi – mes už vyrą. Vyras už vyrą, ne už moterį. Va tas buvo labai tokia kaip diskriminacija (I5).</p>
	Kritika iš aplinkos	<p><...> ir pavydo yra, gi moterys, ypatingai moterys vat moterims <...>, konkuravimas toks, kad ir aš galėčiau, gal aš galėčiau geriau, <...> aš ten fainesnė, aš protingesnė, <...>, aš gal geresnė, <...> ne taip tiesmukiškai, bet tikrai buvo ir tokių. <...> ir tokių apkalbų paskui atsiranda visokių ir visko. Moterys moterim labiau pavydi, tikrai tą pastebėjau. Ir iš vyrų, tarp kitko, irgi buvo vienas kitas (I3).</p> <p><...> aš galvoju, kad jeigu dabar va taip žiūrint atgal, kai kam galvose gal ir kirbėjo, ypatingai vyriškose galvose. Na, šiuo atveju, mano atveju, labai neryškiai, nes to nebuvo niekada pasakyta tiesiai į akis, tas nebuvo man, kaip sakau, pristatyta tiesiogiai. Gal per aplink kažkaip, gal tiesiog aš jaučiau, kad <...> čia va moteris, tai ką jinai (I3).</p> <p>Tai negaliu sakyti, kad nebuvo visiškai, labai švelnus, bet jisai nu va toks pasireiškėdavo, aišku, aptarinėja gi visi, žinai, kaip vis tiek moteris. Na būti apskritai moteriai yra žymiai sunkiau. Moteriai yra dvigubai, ne dvigubai, daug daugiau reikalavimų keliami negu vyrui (I3).</p> <p><...> paskui jau buvo, kad moters mum gana ir tik, kad ne moteris, geriau vyras, nusibodo (I5).</p>
	Kritikos dėl lytiškumo neįjuntama	<p>Ne, ne, aš ne tai nejaučiu, kad tai diskriminacija ar čia kažkoks tai, kai tokiam darbe, visko būna, ir pasisakom vieni kitiems kažką tai, tai čia normalu, čia ne diskriminacija jokia, kad jausčiau kažkokią, tai ne, <...> kaip tik jie čia dar ateina ir komplimentą pasako ir nejaučiu aš tikrai ne, aš jaučiu pagarbą (I1).</p> <p>Tai atėjo tokie gal atgarsiai, kad <...> ką ten ta mergaitė gali padaryti, <...> bet kažkokių tai, kad būtų tai kaip diskriminacija ir įvardint galėčiau, nu nepasakyčiau, žinokit, kad pajaučiau (I2).</p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Identifikuojant kritikos, susijusios su lytiškumu, mastą, įvertinta, kad jos arba visiškai nesulaukiama, arba sulaukiama nežymios, netiesioginės, neagresyvios. Dažniausiai tai įvardijama tiesiog kaip žmogiška konkurencija, ypač tarp moterų, kai bandoma išreikšti, jog būta protingesnių, geresnių kandidačių. Kartais tai pasireiškia ir iš vyriškos pozicijos, jog vyras tiesiog geresnis kandidatas nei moteris.

Tyrimo metu išskirta atskira politinės kritikos rūšis, kai tiesiog „pilami purvai“ ant vieno ar kito kandidato, neišskiriant nei vyro, nei moters. Tokia kritika dažniausiai yra susijusi su neigiamu žiniasklaidos švietimu, apie kurį kalba ir Haraldsson su Wängnerud (2018) (žr. 1.3. poskyrį).

Merės darbo aplinkos kūrimas, komandos formavimas išskiriamas lentelėje (žr. 3. 10 lent.).

Merės komanda ir jos kūrimas

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Merės darbo aplinka	Komandos indėlis	<p><...> tai buvo jų darbas, jų agitacija, jų ėjimas, jų kalbėjimas, jų viskas, tai visi džiaugėmės, viskas gerai, mes ėjom ir sakėm mes laimėsime, mes laimėjome. Sudėtinga buvo, nes stiprūs kandidatai buvo (I1).</p> <p>Be komandos nieko nepadarysi, absoliučiai čia yra labai svarbu, kad būtų žmonės, kurie tave palaiko, nes tu vienas lauke ne karys, čia jau 100 procentų. Tu gali labai daug, tu gali būti pats charizmatiškiausias vadovas, bet jeigu tu būsi vienas, tai ir būsi vienas (I3).</p> <p>Turime aktyvių įvairių sričių žmonių ir tikrai, na kai turi žmones, kurie tave palaiko, <...> tai jauti, kad nu žmonės tiesiog nori, gali ir dirba kartu su tavim (I2).</p> <p><...> pas mus yra ant tiek visi vieningi, aš nežinau, kaip mums pavyksta, kaip man pavyksta. Žmonės tiki, turbūt, niekada nei vienas žmogus nėra apgautas, niekada nei vienas žmogus nėra pažemintas, ar jisai sąrašė trečias numeris, ar jisai sąrašė keturiasdešimtas (I4).</p> <p>Mano komanda yra labai stipri ir komandos nariai tikrai labai padėjo. Visi, aš negalėčiau išskirti (I5).</p>
	Komandos formavimas pagal lytį	<p>Formuodama ir rinkdama komandą, sąžiningai pasakysiu, <...> tikrai pirmumas yra moterim, sąmoningai. Moterys <...>, mano asmenine nuomone, yra kruopštesnės, sąžiningesnės, atsakingesnės. Pas mus yra tokie standartai, kad vyras yra šeimos maitintojas, ar ne? Kad vyras turi pasirūpinti, kad ten visko šeimai užtektų ir būtų. Ir pas vyrus tada atsiranda noras kažko tai, o šito aš labai bijau. Moterys ant tokių dalykų nu jos neina (I4).</p> <p><...> labiau rinkausi moteris šį kartą, <...> kad aš daugiau vertinu, kad moterys gali daugiau politikoj, taryboj, kad jos balsuoja kitaip, kad jos turi savo mąstymą, per savo prizmę, per savo jausmus, per savo emociją, kad man moterys yra, nu aš manau, kad moterų turėtų būti daugiau taryboje (I5).</p>
	Kiti komandos atrankos kriterijai	<p>Neturėjome mes moterų, nėra lyderių moterų, <...> negaliu sakyti, kad jų nėra, bet tiesiog tai pozicijai jos neatitiko, kurios buvo. Tai rinkausi iš to, kas yra, kas artimiausioj aplinkoj, ką geriausiai pažinojau, <...> pirmiausia, tai pagal savybes profesines, ar gebės dirbti tą darbą <...>. Man nesvarbi nuomonė, ar čia miestui tinka, ar tam tinka, <...> man svarbu, kad jis gebėtų padaryti tai, ką mes užsibrėžėm, tai daugiau asmeninės tokios savybės žmogaus (I1).</p> <p>Moterys čia tas ta lygybė tokia nu jei yra moteris, tai nu jei yra tinkamas kandidatas tai tam darbui, tai nesiziūri, ar vyras, ar moteris, svarbu jis gebėtų tą darbą dirbti, aš kažkaip neskirstau to (I1).</p> <p>Na, mero komanda tai tikrai kas – patarėjai, nes vicemeras ir paskui administracijos direktorius tai yra <...> politinio pasitikėjimo, bet tai na ne vien tik nuo manęs priklauso, nes, vis dėlto, taryboje mes esame skirtingos partijos ir daugumą mūsų šiandien dienai sudarome su partneriais, <...> tai vis tiek yra politinė diskusija, koks politinis postas kuriai partijai. O patarėjai tai vėlgi, pagal sritis pasižiūrėjome, aktyvius žmones pasirinkau ir taip ir susiformavau, nebuvo čia moteris ar vyras tai (I2).</p> <p>Vis tiek svarbiausia žiūrėjau, kad būtų žmogus kompetentingas, žiūrėjau, kad jis būtų motyvuotas. Pavyzdžiui, na jeigu jisai nori įsijungti į komandą, tai man labai svarbu, ko jis čia ateina, kokie jo tikslai, ką jis nori padaryti, ar jis nusiteikęs dirbti ilgiau. Jeigu yra užduotys kažkokios rimtos ir taip toliau, ar tu lojalus organizacijai būsi, kurioje dirbi? Nu tie dalykai va tokie dar šalia to, kad tu esi profesionalas, man svarbu buvo, sakykim, atsirenkant žmones. <...> ta kompetencija, žinios man labai svarbu ir užsienio kalbos labai reikia (I3).</p> <p>Aš stengiausi, kad mano komanda tai būtų mini taryba <...>, kad būtų komitetai, tai yra socialinė, švietimas svarbiausia, kultūros, socialiniai, ekonomika, ekonominiai klausimai ir ta prasme nu, kad viskas kaip žemėlapis. Visą laiką formuodama sąrašą aš žiūriu į visas įstaigas, į verslą, kad būtų <...> atspindys miesto žemėlapis, <...> kad juose būtų viskas (I5).</p>

	Santykis su savivaldybės taryba	<p><i>Žmonės išrinko, turi priimti, viskas gerai, priėmė mane, o kur jie dės? Nori nenori, mes turim daugumą taryboj, visiškai lengva dirbt buvo todėl, kad taryboj yra dauguma, kur nėra daugumos, yra sudėtinga, nes reikia su visom frakcijom kalbėti <...>. O dabar mums nieko derinti nereikia, nes mes turim daugumą, kaip mes nuspręsimė, taip ir bus, tai va čia lengva man, aš papuoliau tokiu laiku geru, tai man nėra sunku, aš nepajutau to sunkumo (I1).</i></p> <p><i><...> čia žmonės apsisprendė, jau čia nėra jokio pasirinkimo, kaip aš sakau, bet nu mūsų taryboj dauguma moterų, kaip aš sakiau, tai normaliai, nebuvo kažko tai, gerai priėmė (I2).</i></p> <p><i>Lengviau gal buvo po tiesioginių merų rinkimų. Žinot, mes ir tada daugumą labai didelę turėjom. Didžiausias dalykas yra stabilumas taryboje, tai ta prasme dauguma. Jeigu tu turi daugumą, tada tave ir priima normaliai. Ir, aišku, aš sulaukdavau visokių ir kaltinimų nu tai iš opozicijos, <...> gal demokratijos trūksta, na bet žinot, kai tu pasikvieti opoziciją prie kavos, kalbiesi 2 valandas, aiškiniesi, po to ateina ir iš kitos pusės ištraukia ir tave apdergia, apdrabsto ir taip toliau, pasižiūri iš tos kitos pusės, tai nemalonu. Ir paskui galvoji, nu vėlgi, nu gerai, nu bendraujam, bet jau to tokio artimesnio ryšio nebuvo. Reikia kalbėtis, nes jie irgi yra žmonių išrinkti. Savi, žinoma, palaikė, o opozicija, kaip visada (I3).</i></p> <p><i>Buvo viskas daroma, kad sugriauti komandą. Oponentų, aišku, tai darė vyrai, niekam nėra paslapties. Man bet kokį sprendimą priimt reikia komandos <...>, tai kad jūs žinotumėt, kas buvo daroma tiem žmonėm, kad jie pasitrauktų nuo manęs. Tada meras pasidarai tu neįgalus, tu nei vieno sprendimo negali priimti. Tai buvo žiauru. O vėl pasijungė didžioji politika, X vicemerei pasakė, arba tu Y palieki, arba išmesim iš partijos. Jinai manęs nepaliko, ją išmetė iš partijos (I4).</i></p> <p><i>Mūsų savivaldybės taryba yra labai tokia sudėtinga, visą laiką būdavo (I5).</i></p>
--	---------------------------------	--

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Tyrimo dalyvių nuomone, didžiausias indėlis rinkimuose yra komandos, nes būtent komanda aktyviausiai dirba dėl pergalės. Tai susitelkę įvairių sričių specialistai, taip pat aktyviai dalyvaujantys politikoje. Kaip teigia pačios merės, be komandos net ir pats stipriausias lyderis yra nieko vertas.

Kalbant apie merės darbinės komandos formavimą po rinkimų, reikia pažymėti, kad dalis tyrimo dalyvių sąmoningai teikia pirmenybę moterims, sklaidydamos sudarytus stereotipus, kad tik vyrai gali būti ne tik pagrindiniai šeimos maitintojai, bet ir aktyvūs visuomeninio gyvenimo atstovai. Tyrime dalyvavusios moterys moteris labiau vertina už jų jautresnę mąstymą, emocijas, atsakomybę, atsakingumą, kruopštumą.

Tačiau kita dalis tyrimo dalyvių visiškai neatsižvelgia į lytį, o pirmiausia vertina turimas žinias, kompetencijas, motyvaciją dirbti ir galimybes pasiekti užsibrėžtų tikslų. Be to, laikomasi ir politinių pažadų, kai tam tikri postai atiduodami politiniams partneriams.

Sudėtingesnė situacija įžvelgiama tyrimo dalyvių santykyje su savivaldybės taryba, ypač tais atvejais, kai po rinkimų nesurenkama daugumos. Tokiu atveju ne tik sudėtinga priiminėti sprendimus, įgyvendinti savo programą, bet ir susiduriama su „purvo pylimu“ ar komandos ardymu iš opozicijos narių, kas labai apsunkina tyrimo dalyvių darbą. Taigi, kaip teigia Røiseland ir Vabo (2016) (žr. 1.3. poskyrį), išrinktų moterų galimybė pasinaudoti savo oficialiomis politinio

vadovavimo pozicijomis priklauso ir nuo to, kaip joms sekasi sutelkti jėgas kartu su savo vietos tarybomis ir vietos gyventojais bei suinteresuotosiomis šalimis.

Tyrimo dalyvių santykis su Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymu identifikuojamas lentelėje (žr. 3.11 lent.).

3.11 lentelė

Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas ir lyčių lygybės prievolė savivaldybei

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Lyčių lygybės įstatymo prievolė	Įstatymo svarba merei	<p><i>Net nežinau ką atsakyti, nežinau, aš kai sakau, man pirmiausiai tai yra žmogaus kompetencija ir vidiniai tie dalykai, jeigu žmogus turi gebėjimą tam dalykui, tai turi, jeigu neturi, tai neturi (I1).</i></p> <p><i>Tiesiog niekada aš nei ignoruojau, nei ten vyrus ignoruojau, nei moteris. Tiesiog na žinai, kad toks įstatymas ten yra, kad negali kažko tai dėl lyties pasirinkti kito, bet tikrai nu kažkaip nepasakyčiau, kad tiesiogiai darbe susiduriu vat su lyčių lygybės kažkokiom problemomis (I2).</i></p> <p><i>Na laikausi, aišku, tų įstatymų, išsitraukiau, perskaičiau, bet dirbtinai tikrai nieko nedarau, ne. Na, aš galvoju, kad aš esu laisva priimti sprendimus, nesukaustyta ir neįsprausta į įstatymo rėmus. Aš darau viską na, man atrodo, iš tikrųjų nepažeidžiant tų įstatymų, bet viskas taip natūraliai ir gaunasi (I3).</i></p> <p><i>Nei svarbus, nei reikšmingas, tiesiog žinau. Sąžiningai pasakysiu, tikrai nei domiuosi, nei akcentuoju (I4).</i></p> <p><i>Mes laikomės, kiek galim jų, bet <...> yra priimtas įstatymas, mes negalim gi jo nesilaikyt, bet yra dar ir gyvenimas, parodo kaip atsitinka kiekvienoj situacijoje. Programoj atskiroj nebuvau, bet mes dalyvaujam tam projekte ir kontrolieriai, ir mes tikrai stengiamės, bet tai yra labai sunku, kad, pavyzdžiui, savivaldybėje atrasti darbuotojus, kad būtų vyrai. Taip, savivaldybėj dabar padaugėjo vyrų, bet tai yra labai sudėtinga. Vis tiek savivaldybės darbuotojai, darbuotojos yra daugiau moterys ir visų savivaldybių, ne tik tai, gal seniūnai, kurie turi rajonus didelius, tai gal seniūnai yra vyrai (I5).</i></p>
	Įstatymo įgyvendinimas praktikoje	<p><i>Kad kažkaip specialiai taikyčiau, tai tikrai nėra. Aišku, pavyzdžiui, į rinkimus formuojant sąrašą, na tai pasižiūri, kad nebūtų vien moterys arba vien vyrai nu stovėtų, šiek tiek na pamaišai, bet ten ir amžių pasižiūri, kad būtų įvairaus amžiaus, tai nu šiek tiek taip nu dėlioji. Bet kad specialiai vat kažko tai, tai neturim (I2).</i></p> <p><i><...> yra tos tokios nevyriausybinės organizacijos, klubai, yra moterų klubai, <...> yra tokie renginiai tik moterims <...> ir eglutę inicijavom, pavyzdžiui, neįgalių šeimų vaikams, daugiavaikių šeimų vaikams, kalėdinę eglutę, irgi moterų daugiau iniciatyva tokia. O kaip merė, na tiesiog negaliu išskirti, nes tada sukiltų vyrai, nes ir taip sakė moterų čia daug. Vyrų yra, bet vat skyriuose jeigu pažiūrėt toliau, <...> tai yra ir pakankamai daug dirbančių moterų. Laikomės įstatymų, bet kategoriškai, kad pagal tas vat skirstyti, žinai, lytis vyras-moteris, ne (I3).</i></p> <p><i>Suprantat, tai dabar jau vyrai gali ant mūsų moterų pykti, kad nu, žinokit, tikrai, anksčiau dominavo tikrai vyrai, vienareikšmiai dominavo visur, dabar dominuoja moterys. Bet nėra blogai, nei vienas nėra net vyras pasakęs, kad yra blogai. Sakau, toks yra lengvas, kad visiškai moterys valdžią paėmė, vyrai sėdi su vaikais, vaikus auginą. Taip, pas mus yra daug, kurios yra vadovės moterys, jų vyrai auginą vaikus (I4).</i></p> <p><i>Kaip merė, stengiamės, kad būtų daugiau <...> vyrų, bet nu tai yra sunkus klausimas rasti. Kaip merė, aš stengiausi laikytis įstatymų, aišku, žiūrėdavom, <...> kad būtų ir vyrų, jeigu, pavyzdžiui, savivaldybėj, tai daugiau žiūrėdavom į vyrą. Daugiau gal ir vyrų priėmė į darbą (I5).</i></p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

2017 m. sausio 1 d. įsigaliojo nauja Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymo redakcija, kuri numato valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų pareigą įgyvendinti

moterų ir vyrų lygias teises. Tyrimo dalyvės yra pilnai susipažinusios su nauju įstatymu, tačiau nevertina jo kaip išskirtinai svarbaus ar reikšmingo, neakcentuoja ir tiesiogiai darbe neįžvelgia lyčių lygybės problemų.

Su įstatymo įgyvendinimu praktikoje, informančių pastebėjimu, labiausiai susiduriama formuojant rinkiminiuosius sąrašus, tačiau tai priklauso ir nuo pačių pageidaujantių dalyvauti rinkimuose narių.

Moterų politinio dalyvavimo galimybės, dalyvavimo skatinimas ir ateities galimybės identifikuojamos lentelėje (žr. 3.12 lent.).

3.12 lentelė

Moterų politinė socializacija Lietuvoje

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantis teiginys
Moterų politinės socializacijos situacija ir perspektyva	Politinio dalyvavimo galimybės	<p><...> eitu, kodėl ne, eitu moteris <...>, bet reikia turėti savyje tą lyderiavimą <...> ir <...> kiek tu turi tos vidinės savo gerovės, kad tu galėtum tuo užsiimti, nes ne kiekvienas gali politika užsiimti. Ir tos moteris ne visos gi nori eiti tenai ir dalyvauti, bet tos, kurios nori, aktyviai dirba, siekia karjeros (I1).</p> <p>Jeigu tu nenorėsi, o tave tikai stums kaip kvotą, kvotinį tą žmogų, rezultato nebus. Tu turi norėti, tu turi būti aktyvi, visuomeniška, dalyvauti ir siekti savo tikslo (I3).</p> <p><...> jeigu šeimoj nebus palaikymo <...>, nei viena moteris, geros, stiprios, didelės karjeros nepadarys, nes šeima turi suprast, ypatingai vyras. Vaikai dar supras, vyras tą turi suprast, nes moteris politikoj <...> – kitoks jau gyvenimas – moteris yra, yra žmona, bet šeimos moters beveik jos nebelieka (I4).</p> <p>Tai mes ir kalbam, kas neleidžia. Leidžia, tik kad eikit, būkit aktyvios, duokit balsų, mum reikia, kad jus žinotų visuomenė. Tai tam, kad žinotų, tai jūs turit dirbti, kad jus pažinotų <...> (I1).</p> <p><...> man atrodo Lietuvoj yra visos galimybės. Tiesiog tiktai reikia šiek tiek drąsos ir norėti, bet dažnai <...> yra pas mus ta tokia susiformavusi nuomonė, kad ten vaikai, motinystės atostogos. <...> man atrodo, kad pati moteris turi apsispręsti, kiek ji gali savęs atiduoti (I2).</p> <p><...> į rinkiminiuosius sąrašus nu vis tiek patenka nu tie, kas yra kaip aktyvūs, pasireiškia, kažkur tai dalyvauja, kažką atstovauja, nu neimi tiesiog bent ko į tuos rinkiminiuosius sąrašus, nes nu niekas neišrinktų tų žmonių (I2).</p> <p>Nežinau, man atrodo, kad nu šiandien dienai yra tos galimybės dalyvauti, bet tai labiau turbūt priklauso nuo susiklosčiusios pačios situacijos, kad nu moteris ten sėdi su vaikais namuose, paskui kažkuris terminas praeina, tuo metu startuoja jaunesni vyrai, jau turi patirties toj vietoj (I2).</p> <p>Tai yra sudėtinga, nes istoriškai taip jau susiklostė patriarchatas <...> ir kad moteris turi sėdėt namuose, vyrai daugiau vadovauti. Todėl mes, moteris, visada daugumoj balsuojam už vyrus renkant, todėl į tarybą papuola daugiau vyrų, nes joms kažkaip atrodo, kad čia yra tvirčiau, solidžiau ir taip toliau (I3).</p> <p>Į sąrašus pakliūt <...> nėra sudėtinga. Visi ieško tų žmonių, kas eitu į sąrašus ir dirbtų, bet išsilaiko tik stipriausi ir dirbantys. Tai lygiai taip pat, jeigu moteris stipri ir dirbanti, jinai bet kada išsilaikys ir netgi bet koks vyras, būdamas lyderis, jeigu mato, kad jinai dirba, jos nestums niekada į šoną tos moters (I4).</p>
	Politinio dalyvavimo skatinimas	<p><...> jeigu norim, kad būtų ta lygybė, tai ir turėtų būti lygybė arba kvotos nustatytos, bet jų nesilaiko tų kvotų, nes neatsiranda <...> tų moterų. Gal pas mus moteris daugiau skiria laiko savo šeimai, vaikams <...>. Tai, o gal mūsų kultūroje taip yra, kad mes židinio saugotojos, gi čia irgi pareina nuo tokios kultūros, jinai ne tokia jau ir sena ta kultūra (I1).</p> <p>Tai aš manau, kad jeigu būtų nustatyta, tikrai būtų nustatyta, ir kad visi laikytųsi, va tada vienais metais nepraleistų, a, nepateikt – nedalyvaut rinkimuose, nedalyvaut. <...> va tada prasidėtų ieškojimas, reikia ieškot, reikia dirbt. Tegul atidirba keturis metus, leidžiam, organizuojam, darom, suaktyvinam, va tada vyrai pradėtų aktyvinti, ieškoti (I1).</p> <p><...> čia mano, tikrai tik mano nuomonė, <...> bet aš galvoju, kad be įstatymo,</p>

		<p><i>be prievartos vis tiek nieko nepadarysi. Jeigu nori kažką daryt, truputį turi būt ir prievartos, nes jeigu tu išleidai įstatymą ir jo nieks nekontroliuos, nu tai aš noriu laikausi, noriu – ne (I1).</i></p> <p><i>Nežinau, kažko specialiai daryt, nu gal galima kažkokias kvotas įvest, jeigu privalu būtų. Bet, pavyzdžiui, nu tu tiesioginiuose mero rinkimuose, tai tu negali pasakyti, kad tas rajonas turi išsirinkti moterį. To tu negali gyventojams pasakyti (I2).</i></p> <p><i><...> moterims reikia būti labai solidarioms, labiau palaikyti moteris rinkimuose ar dar kažkur, kur dalyvauja, kad jaustų tą palaikymą, o ne sakytų, ai ten ta. Taip neturėtų būt, o kaip kartais dabar būna (I3).</i></p> <p><i><...> reikia daugiau pasitikėti, neužsidaryti namuose su puodais, skalbiniais ir viskuom ir pradėti truputėlį mylėti ir gerbti save moterim reikia. Aš tik pasakysiu, vyram tos namų šeimininkės moteris nėra įdomios, apie kotletus su vyru nekalbėsi, o papolitikuoti galima (I4).</i></p> <p><i><...> reikėtų skatinti moteris, prašyti daugiau dalyvauti, bet kitos moteris sako, o kam mum dalyvauti, yra šeima, vaikai svarbiausia, mes nenorim dalyvauti, aš esu šeimos žmogus, kam man ta politika, čia vyrai, daug laiko atima (I5).</i></p>
	<p>Politinio dalyvavimo ateitis</p>	<p><i><...> moteris išeis į areną todėl, kad visam pasauly tendencija tokia. Visam pasauly, žiūrėkit, jau prezidentų kiek moterų ateina, kiek valstybių vadovių ateina ir dar ten kažkur, kur niekad nebuvo moterų. <...> tikrai situacija pasikeis todėl, kad moteris darosi <...> aktyvesnės (I1).</i></p> <p><i><...> stipriai pasikeis padėtis ir vien dėl to, kad <...> vyrų mažėja, moterų gi daugėja pas mus. Ir mergaičių gimsta daugiau (I1).</i></p> <p><i><...> dabar moteris aktyvėja, <...> ir tų pareigų vyrams dabar daugiau vis perduoda, <...> vyrai ir vaikus būna augina ir <...> žiūri į tai kaip, kad yra du lygūs žmonės, o ne kad moteris tikrai ten prie puodų turi ir prie vaikų sėdėti. Tas pokytis iš tikrųjų vyksta (I2).</i></p> <p><i>Tai man atrodo, kad ateityje bus moterų ir tai gerai, nes nu vis tiek tokios moteris jos labiau vat į tuos socialinius visus reikalus kreipia daugiau dėmesio, į vaikus, į jų mokslus, į jų įsitraukimą, į pilietiškumą (I2).</i></p> <p><i><...> ir dabar mes jau stebim tendenciją, kad moteris drąsiau eina visur, į visus vadovaujančius postus. Jos galvoja, kad jos yra tikrai nei kiek ne prastesnės už vyrus ir mes turim labai daug sėkmingų pavyzdžių, kur moteris vadovauja (I3).</i></p> <p><i>Aš manau, kad tikrai na po dešimties metų moterų visame kame, ir politikoje, ir valdyme bus tikrai žymiai daugiau. Moteris, žiūrėkit, tikrai labai šaunios ir jos jau įrodė, kad jos gali, kad sugeba, ir kad žmonės jomis pasitiki. Tai, žodžiu, tikrai mūsų turėtų būti žymiai daugiau (I3).</i></p> <p><i>Dabar moteris, jos, atkreipkit dėmesį į visas įstaigas, visur, įstaigos vadovai, netgi vyrai, patys moteris labiau traukia. Ir tos moteris jau stovi ant žemės stabiliau, jos tvirčiau jaučiasi ir jos žengia tuos platesnius žingsnius. Ir truputėlį tik laiko <...> reikia ir, aš manau, kad moterų Lietuvoj politikoj tikrai bus daug daugiau ir netgi patys žmonės jau moteris rinks, balsuos už moteris (I4).</i></p> <p><i>Moterų mažės todėl, kad, vis dėlto, <...> moteris nebetiki politika, <...> jos daugiau tą šilumą, šiltus namus, jaukius pasirenka, vaikus, nu ir jos kažkaip tai labai jau nuo politikos kratosi todėl, kad labai daug purvo, <...> žada vieną, daro kitą, priima įstatymus kokių reikia jiems, Seimo nariams, pavyzdžiui, o ne žmonėms (I5).</i></p> <p><i><...> ir dabar va ta senių karta nueis, žinokit, jų nebeliks tiek, eis jaunimas ir daugiau vyrų eis negu dabar yra, nes moteris nenori būt nei tom ministrėm, nei viceministrėm dabar, pamėgink rast, nėra. Tu turi būt stipri, <...> savo aplinką turėt stiprią. Nu manau, kad moterim kuo toliau, tuo bus moterim politikoj sunkiau (I5).</i></p>

Šaltinis: sudaryta darbo autorės.

Remiantis informančių požiūriu, moterims dalyvauti politikoje šiuo metu nėra sudėtinga, nes rinkiminiai sąrašai yra atviri visoms norinčioms moterims, tačiau reikia labai stengtis ir aktyviai dirbti, kad žmonės pastebėtų, įsimintų ir vėliau balsuotų.

Informantės pastebi, kad į politiką patekti lengva toms moterims, kurios rodo susidomėjimą, norą, aktyviai įsitraukia, siekia karjeros. Paprastai tokios moterys yra visuomeniškos, drąsios, nebijo iššūkių, rizikos, yra labai stipriai apsisprendusios, turi daug politinių ambicijų. Kaip pažymi ir mokslininkai (de Silva de Alwis, 2013; Banaszak, 2016) (žr. 1.2. poskyrį.), sėkmingų moterų lyderių pavyzdžiai parodo ir kitoms moterims, kad galima sėkmingai siekti politinės karjeros.

Vis dėlto, tyrimo dalyvės išskiria, kad didelė dalis moterų nesiryžta rinktis politikos dėl savo įsitikinimų, baimių, įsipareigojimų šeimai. Manoma, kad yra dar gana plačiai paplitusi nuomonė, jog vyrai yra geresni ir sėkmingesni politikai, jie turi daugiau laiko susitikimams ir kitai visuomeninei veiklai. Tuo tarpu tiek visuomenė, tiek pačios moterys prisiskiria sau namų globėjų, atsakingų už vaikų ir šeimos gyvenimą, rolę, apie kurią kalbama ir moksliniuose šaltiniuose (de Silva de Alwis, 2013; EIGE, 2015) (žr. 1.2., 1.3 poskyrius).

Kaip vieną iš priemonių, galinčių pagerinti moterų politinio dalyvavimo situaciją, tyrimo dalyvės įvardina kvotas. Tačiau svarbu pažymėti, kad Lietuvoje jos nėra įstatymiškai patvirtintos ir tik vienintelė Lietuvos socialdemokratų partija šiuo metu turi savo reglamente numatytas savanoriškas kvotas. Informančių nuomone, jos nėra veiksmingos, nes nėra privalomos, todėl norint pasiekti efektyvios lyčių lygybės, reiktų jas oficialiai įteisinti ir griežtinti pačių sąrašų sudarymo tvarką.

Be to, patariama moterims solidarizuotis ir vienoms kitas labiau palaikyti rinkimuose. Taip pat skatinti gausesnį moterų įsitraukimą ir dalyvavimą bei pačioms moterims labiau pasitikėti savo jėgomis.

Nors esama nuomonės, jog politika yra moterims sunki, nepalanki sritis ir moterys bijo atsakomybės, svarbių sprendimų, nenori užimti lyderių pozicijų, tačiau 80 proc. tyrimo dalyvių teigia, kad situacija jau dabar keičiasi, o ateityje bus sulaukta moterų pagausėjimo politikoje. Informantės pastebi, kad moterys aktyvėja, drąsėja, nebebijo užimti vadovaujamų pareigų. Be to, keičiasi ir požiūris į buitį, namus ir vaikų auginimą, nes vis daugiau moterų dalinasi pareigomis su vyrais. Tai išlaisvina moteris ir suteikia daugiau galimybių aktyviai užsiimti socialine, visuomenine ir politine veikla.

Apibendrinant kokybinio interviu metu gautus duomenis, galima teigti, kad tyrimo dalyvės jaučiasi tvirtai, stabiliai ir esančios savo vietoje. Daugumos jų pastebėjimu, moterys *galvoja, kad jos yra tikrai nei kiek ne prastesnės už vyrus ir jos jau įrodė, kad jos gali, kad sugeba ir kad žmonės jomis pasitiki*. Nors esama ir požiūrio, kad moterų gali ir mažėti, nes šiuolaikinė politika dažnai būna labai agresyvi ir „purvina“, moterims gali būti per sunku atlaikyti vyrų atakas, jos turi turėti labai stiprią aplinką ir pačios būti stiprios.

3.3. Moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje tobulinimo galimybės

Moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje tyrimo rezultatai parodė, kad moterų merių skaičius po 2019 m. kovo 3 ir 17 d. savivaldybių tarybų rinkimų ne kilo, bet priešingai – sumažėjo, nes 2015–2019 m. valdymo laikotarpiu mero postą užėmė 6 moterys, o naujai 2019–2023 m. kadencijai buvo išrinktos 5 moterys. Taigi, moterų politinio dalyvavimo rodikliai ir toliau išlieka žemi, todėl moterų lyderystės skatinimas yra būtina sąlyga ne tik užtikrinti moterų pažangą, bet ir atverti daugiau galimybių moterims pasaulyje. Remiantis teorinėmis įžvalgomis ir informančių teiginiais, būtent sėkmingų moterų lyderių pavyzdžiai parodo kitoms moterims, kad įmanoma kryptingai siekti karjeros dalyvaujant politikoje, tereikia labai stiprių lūkesčių, noro ir pasitikėjimo savimi. Būtent pasitikėjimo savimi labiausiai ir stinga moterims, kurios gyvenime renkasi tarp politikos ir įvairios kitos veiklos. Moterų nepasitikėjimas, iš kurio kyla ir lyderių trūkumas, dažniausiai siejamas su nepakeliamai didelėmis moters atsakomybėmis, kurios susideda iš pareigų viešajame ir šeimos gyvenime. Politinis dalyvavimas paprastai atima daug laiko, energijos ir įsipareigojimų šeimai, todėl daugelis moterų yra priverstos aukotis arba jos tiesiog nesugeba tarpusavyje suderinti karjeros ir asmeninio gyvenimo pareigų.

Moterų pasitikėjimas savimi ir politiniai siekiai didele dalimi priklauso ir nuo jų sukauptos patirties ir galimybių. Reikia paminėti, kad galimybės itin dažnai priklauso nuo moters finansinės padėties, kuri daugeliu atvejų yra moterims nepalanki. Rinkimams reikia skirti nemažai pinigų, kad būtų galima finansuoti rinkimines kampanijas ir panašiai. Taigi, moterų politinio dalyvavimo trūkumas susijęs ir su ekonominėmis kliūtimis.

Kita politinio dalyvavimo kliūtis yra vis dar plačiai paplitę stereotipai apie vadovavimą, kaip „vyrišką“ veiklą. Prie to dažnai prisideda ir neigiamas žiniasklaidos švietimas, kuris moteris tiesiog stabdo ir skatina susilaikyti dalyvauti rinkimuose. Fenomenalu, tačiau kartais kaip kliūtis iškyla ir pačių moterų solidarumo trūkumas, kai moterys pavydi, tarpusavyje varžosi, konkuruoja ir nepalaiko potencialių kandidačių rinkimuose.

Taigi, išanalizavus mokslininkų (McCracken et al., 2015; Šidlauskienė, 2009; Funk, 2017; Eagly, Karau, 2002; Ryan, Haslam, 2005; Haraldsson, Wängnerud, 2018 ir kt.) ir tyrimo dalyvių įžvalgą, darbo autorė siūlo tokias moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje galimybių tobulinimo kryptis:

Daugiau dėmesio skirti moterų motyvacijos skatinimui ir kurti moterų politinei karjerai palankią aplinką, kad jos galėtų daugiau dalyvauti politinių sprendimų priėmime. Empirinio tyrimo rezultatai leido identifikuoti, jog nepakankamą moterų politinį dalyvavimą lemia pasyvumas, asmeninės motyvacijos ir pasitikėjimo savimi stoka. Be to, per didelė namuose prisiimamų atsakomybių ir pareigų našta taip pat slopina moterų politinio aktyvumo lygį. Taip pat reikia

užtikrinti galimybes lengviau suderinti priežiūros ir profesines pareigas, gerinant teisės aktų vykdymą, sudaryti programas, pagal kurias būtų remiamas moterų dalyvavimas darbo rinkoje.

Aktyviau spręsti moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumų mažinimo klausimus, kartu didinant moterų ir vyrų vienodas galimybes darbo ir užimtumo srityse. Remiantis mokslininkų įžvalgomis, žemesnį moterų politinį dalyvavimą labai dažnai nulemia ir materialiujų bei nematerialiujų išteklių stoka. Aktyviai moters politinei veiklai dažnai trūksta tiesiog pinigų, itin svarbių dėl galimybės finansuoti rinkimines kampanijas ir t. t.

Labiau skatinti pozityvią žiniasklaidą. Empirinio tyrimo rezultatai parodė, kad neigiamai pateikiama, iškreipta informacija, neigiamo įvaizdžio formavimas dažnai atgraso moteris nuo bet kokių bandymų užsiimti politika. Moterys yra labiau atsakingos, linkusios apgalvoti kiekvieną savo veiksmą ir žingsnį, todėl, saugodamos savo reputaciją, atsisako dalyvauti politikoje.

Skatinti moterų politikų bendradarbiavimą, stiprinant solidarumą dalintis savo sėkminga patirtimi, elgesio, komunikacijos ir turimų žinių ištekliais.

Gerinti moterų dalyvavimą politinių sprendimų priėmimo srityje, įvedant lyčių kvotas. Empirinio tyrimo metu pastebėta, kad 60 proc. tyrimo dalyvių įvardija kvotas kaip vieną iš politinės moterų ir vyrų lygybės įgyvendinimo priemonių. Tačiau darbo autorė atkreipia dėmesį, kad kvotos labiau siejamos su rinkimais į savivaldybės tarybą, o ne į mero postą.

IŠVADOS

1. Politinis dalyvavimas, visų pirma, priklauso nuo pačių visuomenės narių politinių interesų. Tai reiškia, kad vieni piliečiai politika domisi labai aktyviai, kiti – domisi tik rinkimais ir atlieka pilietinę pareigą juose, o dar kiti – politika visiškai nesidomi ir niekur nedalyvauja. Taigi, dalis visuomenės aktyviai įsitraukia į politiką, ja gyvena ir dažnai netgi ja užsiima, o kita dalis – tiesiog laikosi pasyvios stebėtojo rolės. Šiame darbe remtasi platesniu politinio dalyvavimo požiūriu, pagal kurį politinis dalyvavimas apibrėžiamas kaip aktyvi ir reguliari politinė veikla (darbas visuomeninėse organizacijose, politinėse partijose, rinkimuose ir panašiai), siekis keisti susidariusią padėtį, vadovaujantis ir remiantis savo politinėmis ir asmeninėmis vertybėmis bei įtakos darymas kitiems.
2. Identifikuojama, kad politinis dalyvavimas turėtų pasižymėti tokiais bruožais kaip: dalyvavimu rinkimuose; piliečių, kaip kritiškų vartotojų, vaidmeniu; veikla partijoje, t. y. būti jos nariu, aktyviai dalyvaujančiu ir savanoriškai dirbančiu partijoje; protesto veikla, apimančia dalyvavimą demonstracijose ir kitose akcijose; kontaktine veikla, apimančia ryšius su organizacijomis, politikais ir valstybės tarnautojais. Realus moterų politinis dalyvavimas valdyme yra naudingas ir svarbus ekonomikos augimui, konkurencingumui, socialinei sėkmei visose bendruomenėse. Visuotinio politinio dalyvavimo išraiška geriausiai matoma ir labiausiai galima yra būtent savivaldoje, kur lygus moterų politinis dalyvavimas galėtų tapti viena iš priemonių moterų ir vyrų lygybei pasiekti.
3. Moterų lyderystė visuomenėje dažniausiai siejama su oficialiomis pareigomis, kurios vietos savivaldos kontekste priskiriamos merui. Lyderės pranašumą moteris dažniausiai įgyja sunkiu darbu, stipriu asmeniniu poveikiu, gebėjimu įtikinti arba tiesiog būdama charizmatiška. Jos kompetencijas formuoja įgyta patirtis, veikla, valdymo stilius. Paprastai moterys lyderės turi labai tvirtą partijos, kuriai priklauso, palaikymą ir paramą, pagalbą kuriant savo žinomumą ir reputaciją.
4. Išnagrinėjus Lietuvos vietos savivaldos 2019 m. kovo 3 ir 17 d. tarybų rinkimų rezultatus, paaiškėjo, kad 60 savivaldybių mero posto siekė 21,95 proc. moterų, kai 2015 m. jų buvo 21,20 proc. Naujajam 2019–2023 m. valdymo laikotarpiui buvo išrinktos 5 moterys-merės ir tai iš visų 60 savivaldybių sudaro 8,33 proc. 4 iš jų išrinktos antrą kartą po 2015 m., kai Lietuvoje buvo įteisinti tiesioginiai mero rinkimai. Tik viena merė yra naujokė mero pozicijoje. Taigi, galima teigti, kad moterų-merių skaičius po paskutinių rinkimų sumažėjo, nes mero poste 2015–2019 m. valdymo laikotarpiu dirbo 6 moterys.
5. Atlikus interviu su moterimis-merėmis, galima identifikuoti, kad politikoje dalyvauja aktyvios, veiklios, savimi pasitikinčios moterys. Sėkmingą politinę karjerą labai stipriai lemia pačios

moters noras dalyvauti, pasiryžimas, apsisprendimas ir drąsa. Taip pat galima išskirti, kad mero rinkimuose dalyvaujančios moterys turi stiprią ir motyvuojančią komandą, kuri, visų pirma, išskėlė savo lyderę, po to aktyviai dirbo rinkimuose ir po jų. Kitas svarbus veiksnys yra stiprus artimųjų palaikymas. Be to, sėkmingumui lyderystės srityje daug įtakos turi ir rinkėjų pasitikėjimas bei tikėjimas, jog renkama lyderė turi pakankamai kompetencijų ir įgūdžių vadovauti miestui. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, galima identifikuoti, kad merėmis tampa moterys, jau turinčios politinės patirties bei patirties valstybinėse institucijose.

6. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais, kaip viena iš priemonių, skirtų moterų politinio dalyvavimo situacijai pagerinti, gali būti išskiriamos privalomos lyčių kvotos, nes savanoriškos kvotos nėra veiksmingos. Be to, būtina stiprinti moterų motyvaciją ir gebėjimus dalyvauti politinių sprendimų priėmimo procese. Taip pat reikėtų siekti vienodos moterų ir vyrų ekonominės padėties užtikrinimo, skatinti lygias galimybes užimtumo ir darbo srityse, nes nepakankamą moterų dalyvavimą politikoje dažnai nulemia ir žemesnė moterų finansinė padėtis. Ne mažiau svarbu yra ir skatinti moteris solidarizuotis, jungtis į bendruomenes, organizacijas, taip stiprinant politinį moterų bendradarbiavimą.
7. Galima teigti, kad hipotezė 1. *Moterų sėkmingą dalyvavimą ir lyderiavimą politikoje lemia: 1) skatinanti, palaikanti ir motyvuojanti aplinka, 2) asmeninio gyvenimo ir šeiminės aplinkybės, 3) patirtis ir aktyvumas* pasitvirtino, nes būtent tokius veiksnius leido identifikuoti mokslinių šaltinių, moterų politinio dalyvavimo vietos savivaldoje Lietuvoje statistinių duomenų analizė bei kokybinio interviu su Lietuvos savivaldybių moterimis-merėmis rezultatų analizė.
8. Taip pat galima teigti, kad hipotezė 2. *Visuomenėje vis dar vyrauja lytiškumo akcentavimas ir stereotipų galia* pasitvirtino tik iš dalies, nes, nepaisant moksliniuose šaltiniuose vyraujančio požiūrio apie labai stiprų lytiškumo akcentą, pačios tyrimo dalyvės lytiškumo visiškai nesureikšmina ir diskomforto dėl lyties nejaučia. Priešingai, pastebima, kad moterys tampa vis aktyvesnės, drąsesnės, nebijo kandidatuoti į vadovaujamas pareigas, dažniau dalinasi namų ir buities pareigomis su šeimos nariais.

REKOMENDACIJOS

1. **Europos Sąjungos institucijų atstovams ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai** rekomenduojama skirti daugiau dėmesio **moterų motyvacijos skatinimui ir kurti moterų politinei karjerai palankią aplinką, kad jos galėtų daugiau dalyvauti politinių sprendimų priėmimo**. Taip pat prisidėti prie galimybių lengviau suderinti profesines ir priežiūros pareigas užtikrinimo, gerinant ir kontroliuojant teisės aktų įgyvendinimą, kurti programas, pagal kurias būtų remiamas moterų dalyvavimas ne tik darbo rinkoje, bet ir politiniame gyvenime.
2. **Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijai** siūloma aktyviau spręsti **moterų ir vyrų darbo užmokesčio skirtumų mažinimo klausimus, kartu didinant moterų ir vyrų vienodas galimybes darbo ir užimtumo srityse**. Aktyviai moters politinei veiklai dažnai trūksta tiesiog pinigų, itin svarbių dėl galimybės finansuoti rinkimines kampanijas ir t. t., todėl būtina stiprinti moterų ekonominę padėtį šeimoje ir užimamoje veikloje, suteikti sąlygas naudotis lygiavertėmis galimybėmis.
3. **Žiniasklaidos priemonių vadovybei ir Lygių galimybių kontrolieriaus tarnybai** rekomenduojama daugiau **skatinti pozityvią žiniasklaidą**. Atidžiai stebėti ir sekti neigiamai pateikiamą, iškraipytą informaciją, neleisti neigiamo įvaizdžio formavimo viešumoje. Skatinti stereotipinio mąstymo keitimą visuomenėje, diegiant pozityvių ir motyvuojančių pavyzdžių išskėlimą.
4. **Politinių partijų vadovams, vietos savivaldos taryboms, savivaldybėms ir nevyriausybinėms organizacijoms** siūloma **skatinti moterų politikų bendradarbiavimą, stiprinant solidarumą, padėti dalintis savo sėkminga patirtimi, elgesio, komunikacijos ir turimų žinių ištekliais**. Remti moterų iniciatyvas ir renginius, skatinti ir padėti burtis į bendruomenes, organizacijas ir panašiai.
5. **Europos Sąjungos institucijų atstovams, Lietuvos Respublikos Seimo atstovams, Vyriausiajai rinkimų komisijai ir politinių partijų vadovams** rekomenduojama **gerinti moterų dalyvavimą politinių sprendimų priėmimo srityje, įvedant privalomas lyčių kvotas**. Atidžiai stebėti rinkiminius sąrašus, kontroliuoti prievolės laikymąsi ir taikyti sankcijas už prievolės nesilaikymą, taip skatinant aktyvų moterų įtraukimą į politiką.

LITERATŪRA

Moksliniai šaltiniai:

1. Ahlquist, J. S., Levi, M. (2011). Leadership: What It Means, What It Does, and What We Want to Know About It. *Annual Review of Political Science*, 14 (1), 1–24.
2. Ališauskienė, R., Purvaneckienė, G. (2009). Moterys politikoje: ar sulauksime padaugėjimo? *Lyčių studijos ir tyrimai*, 7, 6–16.
3. Allwood, G. (2013). Gender mainstreaming and policy coherence for development: Unintended gender consequences and EU policy. *Women's Studies International Forum*, 39, 42–52.
4. Andrikienė, L., Vaičiūnienė, R. (2016). Lyčių nelygybė Lietuvoje: analizė ir vertinimas remiantis Lyčių lygybės indeksu 2015 (EIGE). *Kultūra ir visuomenė*, 7 (1), 33–52.
5. Astrauskas, A. (2014). Kam Lietuvoje laiduota (vietos) savivaldos teisė ir kaip ji įgyvendinama? *Viešoji politika ir administravimas*. 13 (4), 671–689.
6. Bellamy, R., Merkel, W., Bhargava, R., Bidadanure, J., Christiano, T., Felt, U., Hay, C., Lamboy, L., Pogrebinschi, T., Smith, G., Talshir, G., Urbinati, N., Verloo, M. (2018). *Challenges of inequality to democracy*. Cambridge University Press.
7. Besley, T., Folke, O., Persson, T., Rickne, J. (2017). Gender quotas and the crisis of the mediocre man: Theory and evidence from Sweden. *American economic review*, 107 (8), 2204–2242.
8. Bielskienė, J. (2016). „Profesionalaus“ pilietinio dalyvavimo įtaka demokratijos deficitui. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1 (38), 52–63.
9. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, L. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. I dalis. Klaipėda.
10. Bitinas, B., Rupšienė, L., Žydžiūnaitė, L. (2008). *Kokybinių tyrimų metodologija*. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams. II dalis. Klaipėda.
11. Breuer, C., Halleux, J. M. (2016). Spatiality of local governments in European intermediate urban regions: A methodological approach. *Quaestiones Geographicae*, 35 (2), 39–58.
12. Bryman, A. (2012). *Social Research Methods*. Fourth edition. Oxford University Press.
13. Buckley, F., Hofman, C. (2015). Women in local government: Moving in from the margins. *Administration*, 63 (2), 79–99.
14. Caglar, G. (2013). Gender mainstreaming. *Politics & Gender*, 9 (3), 336–344.
15. Campa, P., Bagues, M. (2017). *Can Gender Quotas in Candidate Lists Empower Women? Evidence from a Regression Discontinuity Design*, 2017 (06).
16. Carreras, M. (2017). High-profile female executive candidates and the political engagement of women: a multilevel analysis. *Political Research Quarterly*, 70 (1), 172–183.

17. de Silva de Alwis, R. (2013). *Why Women's Leadership is the Cause of Our Time*.
18. Domingo, P., Holmes, R., O'Neil, T., Jones, N., Bird, K., Larson, A., Presler-Marshall, E., Valters, C. (2015). *Women's voice and leadership in decision-making: Assessing the evidence*. London: ODI.
19. Eagly, A., Karau, S. (2002). Role congruity theory of prejudice toward female leaders'. *Psychological Review*, 109 (3), 573–598.
20. Ekman, J., Amnå, E. (2012). Political participation and civic engagement: Towards a new typology. *Human Affairs*, 22, 283–300.
21. Erlingsson, G., Ödalen, J. (2017). A Normative Theory of Local Government: Connecting Individual Autonomy and Local Self-Determination with Democracy. *Lex Localis*, 15 (2), 325–338.
22. Foreman, S. D., Godwin, M. L. (2014). *Local politics and mayoral elections in 21st century America: The keys to city hall*. Routledge.
23. Fraile, M. (2014). Do women know less about politics than men? The gender gap in political knowledge in Europe. *Social Politics*, 21 (2), 261–289.
24. Funk, K. D. (2017). *The Causes and Consequences of Women's Representation in Local Governments* (Doctoral dissertation, Texas A&M University).
25. Gaižauskaitė, I., Valavičienė, N. (2016). *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius.
26. Gilardi, F. (2015). The temporary importance of role models for women's political representation. *American Journal of Political Science*, 59 (4), 957–970.
27. Haraldsson, A., Wängnerud, L. (2018). The effect of media sexism on women's political ambition: Evidence from a worldwide study. *Feminist Media Studies*, 1–17.
28. Hasluck, E. L. (2010). *Local government in England*. Cambridge University Press.
29. Haveri, A., Paananen, H., Airaksinen, J. (2018). Narratives on Complexity: Interpretations on Local Government Leadership Change. *Administrative Culture*, 19 (1), 37–53.
30. Hennink, M., Hutter, I., Bailey, A. (2011). *Qualitative Research Methods*. Sage Publications.
31. Hill, C., Miller, K., Benson, K., Handley, G. (2016). Barriers and Bias: The Status of Women in Leadership. *American Association of University Women*.
32. Hyde, J. S. (2014). Gender similarities and differences. *Annual Review of Psychology*, 65, 373–398.
33. Imbrasaitė, J. (2011). Valdžios institucijų suvokimas ir politiniai veiksmai: parama demokratijai ar masinis protestas? *Filosofija. Sociologija*, 22 (2), 95–105.
34. Kadioğlu, A. (2009). Political Participation from a Citizenship Perspective. *Middle East Law and Governance*, 1, 90–116.

35. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. 2-asis pataisytas ir papildytas leidimas. Kaunas.
36. Karpowitz, C. F., Monson, J. Q., Preece, J. R. (2017). How to elect more women: Gender and candidate success in a field experiment. *American Journal of Political Science*, 61 (4), 927–943.
37. Kiaušienė, I. (2011). Lyčių dalyvavimo darbo rinkoje įvertinimas (daktaro disertacija, Vilniaus universitetas).
38. Kiurienė, V. (2013). Administrative Supervision of Local Self-Government as an Expression of the Rule of Law in the Context of Good Governance: the Case of Lithuania, *Socialiniai tyrimai / Social Research*, 4 (33), 44–55.
39. Kjaer, U. (2013). Local Political Leadership: The Art of Circulating Political Capital. *Local Government Studies*, 39 (2), 253–272.
40. Kondratienė, V. (2008). Vietos savivaldos sistemų teisinio reguliavimo mechanizmai, *Jurisprudencija*, 3 (105), 60–66.
41. Koprić, I., Hlynisdóttir, E. M., Džinić, J., Borghetto, E. (2018). Institutional Environments and Mayors' Role Perceptions. *Political Leaders and Changing Local Democracy*, 149–172.
42. Kraujutaitytė, L., Jurkevičiūtė T. (2016). Institucinis regiono valdysenos lyčių lygybės diskursas. *Regional formation and development studies*, 1 (18), 66–86.
43. Krinickienė, E. (2014). Lyčių aspekto poveikio ekonominei politikai vertinimas: Lietuvos atvejis (daktaro disertacija, Mykolo Romerio universitetas).
44. Krupavičius, A., Isoda, V., Vaišnoras, T. (2013). *Introduction to Comparative Politics*.
45. Kublickienė, L., Žvinklienė, A. (2013). Demokratizacijos procesai ES – lyčių lygybės suvokimas. *Filosofija. Sociologija*, 2 (24), 53–61.
46. Kukovič, S., Lazauskienė, A. (2018). Pre-mayoral Career and Incumbency of Local Leaders in Post-Communist Countries: Evidence from Lithuania and Slovenia. *Political Preferences*, 18, 5–22.
47. Landis, E. A., Hill, D., Harvey, M. R. (2014). A synthesis of leadership theories and styles. *Journal of Management Policy and Practice*, 15 (2), 97–100.
48. Lassman, P., Speirs, R. (2002). *Weber: political writings (Cambridge texts in the history of political thought)*, 2nd edition. Cambridge: Cambridge University Press.
49. Lawless, J. L., Fox, R. L. (2010). *It Still Takes a Candidate: Why Women Don't Run for Office*. Cambridge University Press, Cambridge.
50. Lazauskienė, A. (2016). Lietuvos merų politinės karjeros bruožai. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 7 (1), 113–133.

51. Lazauskienė, A., Bučaitė-Vilkė, J. (2018). Vietos politinės lyderystės paieškos: kokio mero nori Lietuvos gyventojai. *Filosofija. Sociologija*, 4 (29), 276–284.
52. Liu, S. S., Banaszak, L. A. (2016). Do Government Positions Held by Women Matter? A Cross-National Examination of Female Ministers' Impacts on Women's Political Participation. *Politics & Gender*, 1–31.
53. Matonytė, I. (2010). Lietuvos Respublikos Seimo narės: kas ir kaip vyksta keičiantis politinio atstovavimo tradicijoms ir organizacinėms struktūroms? *Lyčių studijos ir tyrimai*, 8, 6–19.
54. Matonytė, I. (2014). Lyčių demokratija Lietuvoje: ES direktyvos 2004/113/EB perkėlimo į nacionalinę teisę atvejo analizė. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 12, 6–22.
55. Mavin, S., Grandy, G. (2016). A theory of abject appearance: Women elite leaders' intra-gender 'management' of bodies and appearance. *Human relations*, 69 (5), 1095–1120.
56. McCracken, K., Lovenduski, J., Marquez, S., Parry, W., Niżyńska, A., Várnagy, R., Ghailani, D., Šidlauskienė, V. (2015). *Analysis of Political Parties' and Independent Candidates' Policies for Gender Balance in the European Parliament after the Elections of 2014, Study*. European Union, Brussels: Directorate General for Internal Policies Policy Department C: Citizens' Rights and Constitutional Affairs Women's Rights & Gender Equality.
57. Mejerė, O. (2012). Does Gender Matter in Governance? Gender Quotas as a Good Policy Tool: Practice and Failures in Lithuania. *Socialiniai tyrimai / Social Research*, 2 (27), 46–61.
58. Mejerė, O. (2010). Feministiniai politiniai debatai dėl lyčių lygybės vizijų ir strategijų. *Žurnalo „Jaunųjų mokslininkų darbai“ Nr. 1 (26) priedas. Supplement of „Journal of Young Scientists“ No. 1(26) Publications of International Conference „Young Science 2010“ 29-30 April 2010, Šiauliai, Lithuania*, 218–224.
59. Mickevičienė, V. (2015). Moterys politikoje: Lietuva pasaulio kontekste. *Studijos kintančioje verslo aplinkoje. Respublikinės mokslinės-praktinės konferencijos, įvykusios Alytaus kolegijoje 2015 m. balandžio 24 d., pranešimų medžiaga*, 35–42.
60. Mikėnė, S. (2012). Moterų padėtis Azerbaidžane ir Lietuvoje: lyčių lygybės aspektas. *Socialinių mokslų studijos*, 4 (3), 973–990.
61. Milazzo, A., Goldstein, M. (2017). *Governance and Women's Economic and Political Participation: Power Inequalities, Formal Constraints and Norms*.
62. Ndreu, A. (2016). The definition and importance of local governance. *Social and Natural Sciences Journal*, 10 (1), 5–8.
63. Nefas, S. (2012). Vietos demokratijos funkcionavimo objektas – savivaldybė, *Socialinių mokslų studijos*, 4 (3), 839–850.
64. O'Brien, D., Rickne, J. (2016). Gender Quotas and Women's Political Leadership. *American Political Science Review*, 110 (1), 112–126.

65. O'Rourke, C. (2014). 'Walk[Ing] the Halls of Power'? Understanding Women's Participation in International Peace and Security. *Melbourne Journal of International Law*, 15, 128–154.
66. Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research and Evaluation methods. 3rd edition*. London: Sage Publications.
67. Polston-Murdoch, L. (2013). An Investigation of path-goal theory, relationship of leadership style, supervisor-related commitment, and gender. *Emerging Leadership Journeys*, 6 (1), 13–44.
68. Quaranta, M. (2012). The Rise of Unconventional Political Participation in Italy: Measurement equivalence and trend over time, 1976-2009. *UC Irvine: Center for the Study of Democracy*, 1–21.
69. Riekašius, R. (2011). *Politinis dalyvavimas: samprata ir tipologija*. Klaipėda.
70. Ryan, M., Haslam, S. (2005). The glass cliff: Evidence that women over-presented in precarious leadership positions. *British Journal of Management*, 16, 81–90.
71. Rybnikova, I. (2012). Lithuanian Local Self-government: Truly Participative, Facade-building or Oligarchic?, *Socialiniai tyrimai / Social Research*, 3 (28), 43–52.
72. Røiseland, A., Vabo, S. (2015). Interactive – or counteractive – governance? Lessons learned about citizen participation and political leadership. *Critical reflections on interactive governance*. Edward Elgar Publishing.
73. Rupšienė, L. (2007). *Kokybinio tyrimo duomenų rinkimo metodologija*. Klaipėda: KU leidykla.
74. Shokri, M. (2017). What is Political Power? (Theory of Political Consciousness and Integrated Concept of Power). *Arts and Social Sciences Journal*, 8 (3).
75. Sidgwick, H. (2014). *The elements of politics*. London.
76. Skirmantienė, A., Jurgelionytė, A. (2011). *Lyginamosios politikos įvadas: seminarų metodinė medžiaga*. Vytauto Didžiojo universitetas.
77. Steyvers, K. (2012). Mayoral Leadership in Consensual Democracies. Towards Presidentialization in the Case of Belgium. *IPSA World Congress, Madrid*, 1–30.
78. Šidlauskienė, V. (2010). Ką atskleidžia moterų ir vyrų lygybės įmonėje vertinimas? Kaip priimti lyčių lygybės iššūkius darbovietėje? *Lyčių studijos ir tyrimai*, 8, 32–50.
79. Šidlauskienė, V. (2009). Moterų politinės socializacijos projekcijos savivaldos tarybų rinkimuose. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 7, 17-33.
80. Šidlauskienė, V. (2012). Norminių teisės aktų dėl moterų ir vyrų lygybės nuostatos moksle ir studijose analizė. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 10, 71–102.
81. Šidlauskienė, V., Jazdauskas, G., Pépin, A., Collin, J., Pontois, M. T., Drew, E., Marshall, C. (2015). Institutional gender equality change cases: Ireland and Lithuania. *Lyčių studijos ir tyrimai*, 2015 (13), 74–92.

82. Taylor, J., Machado, M. D. L. (2006). Higher education leadership and management: From conflict to interdependence through strategic planning. *Tertiary Education and Management*, 12 (2), 137–160.
83. Teorell, J., Torcal, M., Montero, J. R. (2007). Political Participation: Mapping the Terrain. *Citizenship and Involvement in European Democracies: A Comparative Analysis*. London & New York: Routledge.
84. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius.
85. Tijūnaitienė, R., Damkuvienė, M. (2010). Visuomenės dalyvavimo koncepcijos: teorinė prieiga. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1 (17), 125–132.
86. Todorova, E. (2018). Women and political participation – a precondition for gender equality and democracy. *Vizione*, 29, 259–267.
87. Torfing, J., Sørensen, E., Røiseland, A. (2016). Transforming the Public Sector Into an Arena for Co-Creation: Barriers, Drivers, Benefits, and Ways Forward. *Administration & Society*.
88. Tracy, S. J. (2013). *Qualitative Research Methods*. UK: Wiley-Blackwell.
89. True, J., Parisi, L. (2013). Gender Mainstreaming Strategies in International Governance. In Caglar, G., Prügl, E., Zwingel, S. (Eds.) *Feminist Strategies in International Governance* (59–78). London: Routledge.
90. Ulskytė, V. (2017). Lyčių lygybės politikos įgyvendinimas: Lietuvos ir Švedijos atvejo analizė. *Informacijos mokslai*, 77, 75–89.
91. Verge, T., De la Fuente, M. (2014). Playing with different cards: Party politics, gender quotas and women's empowerment. *International Political Science Review*, 35 (1), 67–79.
92. Visockaitė, A. (2015). Lenkų tautinės mažumos Lietuvoje politinis dalyvavimas. *Kultūra ir visuomenė. Socialinių tyrimų žurnalas*, 6 (1), 71–89.
93. Vojinović, B., Próchniak, M., Oplotnik, Ž. J. (2015). International Aspects of Fiscal Convergences on Regional and Local Level. *Lex localis*, 13 (3), 823–843.
94. Waylen, G. (2014). Informal institutions, institutional change, and gender equality. *Political Research Quarterly*, 67 (1), 212–223.
95. Walczak-Duraj, D. (2010). Social Capital of Women in Rural Areas and Their Participation in the Socio-political Life. *Polish Sociological Review*, 172, 429–446.
96. Wollmann, H. (2014). The directly-elected mayor in the German Länder – introduction, implementation and impact. *Public Money & Management*, 34 (5), 331–337.
97. Žvinklienė, A. (2016). Innovations ir gender equality politics in the Baltic states: from woman to gender mainstreaming. *Filosofija. Sociologija*, 4 (27), 353–363.
98. Žvinklienė, A. (2009). Lyčių atotrūkis ir patriarchyto raiška Baltijos valstybėse. Lietuvos ypatumai. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1 (24), 99–118.

99. Žvinklienė, A. (2013). Žmogaus teisės Lietuvoje: Lietuvos gyventojų lygybės ir diskriminacijos suvokimas Europos kontekste. *Sociologija. Mintis ir veiksmai*, 1 (32), 176–192.

Teisės aktai ir dokumentai:

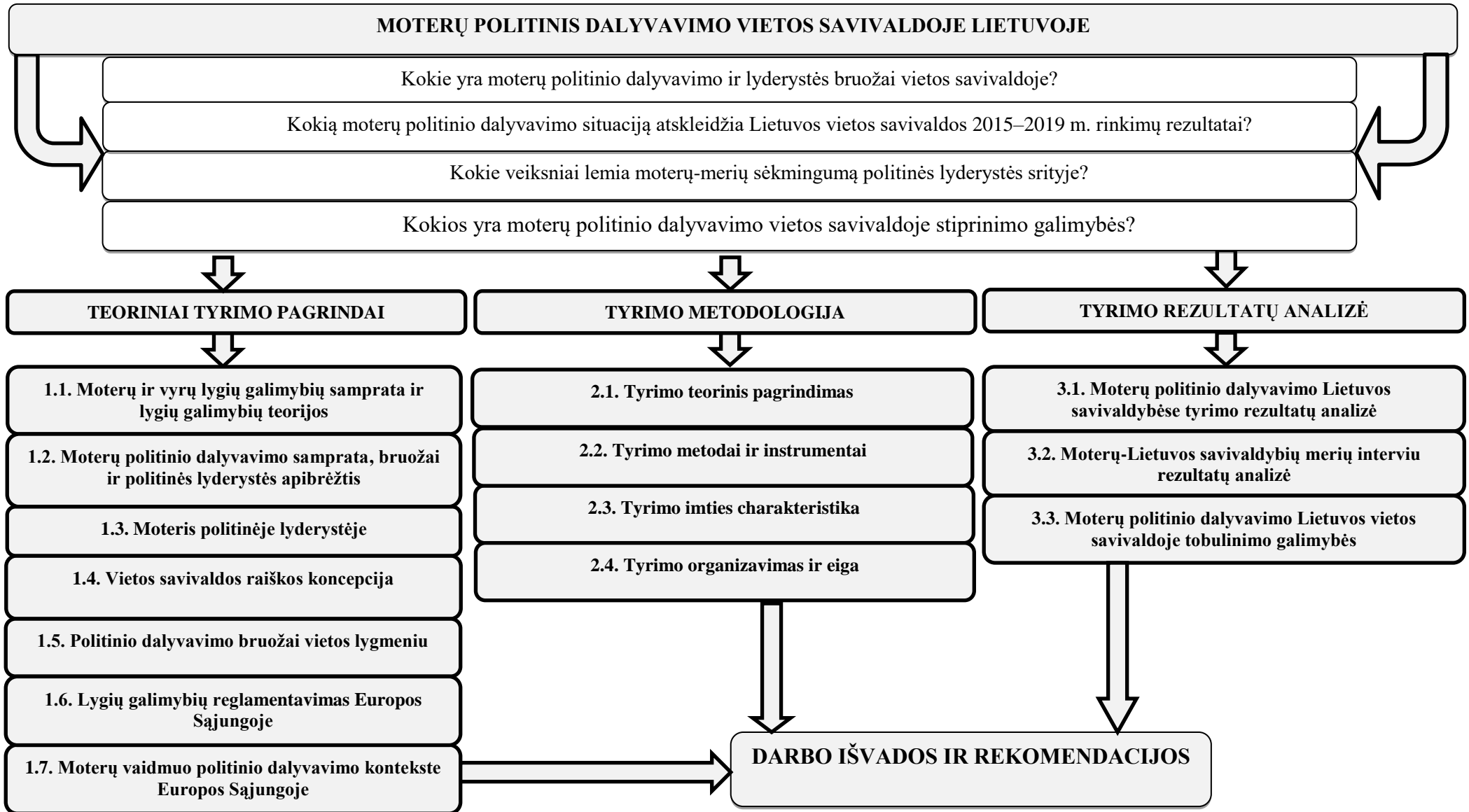
100. European Commission. (2016). Strategic Engagement for Gender Equality 2016–2019. Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/anti-trafficking/sites/antitrafficking/files/strategic_engagement_for_gender_equality_en.pdf. (Žiūrėta 2018-10-22).
101. Europos Komisija. (2010). Strategija „Europa 2020“. Prieiga per internetą: <http://ukmin.lrv.lt/uploads/ukmin/documents/files/Strategija%202020%20LT.pdf>. (Žiūrėta 2018-10-18).
102. Europos Sąjungos Taryba. (2011). Europos lyčių lygybės paktas (2011–2020 m.). Prieiga per internetą: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX%3A52011XG0525%2801%29>. (Žiūrėta 2018-11-27).
103. Europos Taryba. (1985). Europos vietos savivaldos chartija. Aktuali redakcija Nr. 82-2418, 1999-10-01, paskelbta *Valstybės žinios* 1999-10-01.
104. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014. Aktuali redakcija nuo 2014-01-24, Nr. KT2-N1/2014, 2014-01-24, paskelbta *TAR* 2014-01-24.
105. Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 112-3100. Aktuali redakcija Nr. XII-2767, 2016-11-08, paskelbta *TAR* 2016-11-17.
106. Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 53-996. Aktuali redakcija nuo 2019-01-01 iki 2019-06-30, Nr. XII-966, 2014-06-24, paskelbta *TAR* 2014-07-11.
107. Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 113-4290. Aktuali redakcija nuo 2019-01-02 iki 2019-06-30, Nr. XIII-1655, 2018-11-20, paskelbta *TAR* 2018-11-28.
108. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2015). Valstybinė moterų ir vyrų lygių galimybių 2015–2021 metų programa. Prieiga per internetą: https://socmin.lrv.lt/uploads/socmin/documents/files/pdf/9091_vmvlg_programa-2015-2021-m.pdf. (Žiūrėta 2018-10-22).
109. Visuotinė žmogaus teisių deklaracija. (1948). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>. (Žiūrėta 2018-11-30).

Kiti šaltiniai:

110. European Commission. (2016). Prieiga per internetą: https://ec.europa.eu/commission/index_en. (Žiūrėta 2018-12-27).
111. European Institute for Gender Equality (EIGE). (2018). Gender Equality Index 2017. Prieiga per internetą: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>. (Žiūrėta 2018-12-28).
112. European Institute for Gender Equality (EIGE). (2015): Gender equality in power and decision-making: review of the implementation of the Beijing platform for action in the EU member states. Prieiga per internetą: <https://eige.europa.eu/publications/gender-equality-power-and-decision-making-report>. (Žiūrėta 2019-04-15).
113. European Parliament. (2015). Analysis of political parties' and independent candidates' policies for gender balance in the European Parliament after the elections of 2014. Prieiga per internetą: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/574af67d-6d06-11e5-9317-01aa75ed71a1/language-en>. (Žiūrėta 2019-02-12).
114. Europos Vadovų Taryba ir Europos Sąjungos Taryba. (2015). Tarybos išvados. Moterų ir vyrų lygybė sprendimų priėmimo srityje. Prieiga per internetą: <https://www.consilium.europa.eu/lt/press/press-releases/2015/12/07/epsco-council-conclusions-on-equality-women-men-decision-making/>. (Žiūrėta 2018-10-18).
115. Europos savivaldybių ir regionų taryba. (2006). *Europos moterų ir vyrų lygybės vietos gyvenime chartija*. Prieiga per internetą: http://www.ccre.org/img/uploads/piecesjointe/filename/charte_egalite_lt.pdf. (Žiūrėta 2018-10-18).
116. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. (2019). 2019 m. kovo 3 d. savivaldybių tarybų rinkimai. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/2019-savivaldybiu-tarybu/rezultatai>. (Žiūrėta 2019-03-21).
117. Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija. (2015). Savivaldybių tarybų sudėtis pagal lytį, amžiaus vidurkį, tautybę. Prieiga per internetą: http://www.vrk.lt/statiniai/puslapiai/2015-savivaldybiu-tarybu-rinkimai/output_lt/rinkimu_diena/stat2.html. (Žiūrėta 2017-10-16).
118. Lietuvos statistikos departamentas. (2019). Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/>. (Žiūrėta 2019-01-25).
119. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. (2019). Prieiga per internetą: <https://lygybe.lt/lt/>. (Žiūrėta 2019-04-05).
120. Lygių galimybių kontrolieriaus tarnyba. (2011). *Lygių galimybių integravimas: teoriniai ir praktiniai aspektai*. Vilnius. Prieiga per internetą: http://www.lygybe.lt/data/public/uploads/2017/03/lg_apzvalga_172x240.pdf. (Žiūrėta 2018-10-18).
121. Purvaneckienė, G. (2014). Kas yra lyčių lygybė? Prieiga per internetą: <http://www.lygus.lt/kas-yra-lyciu-lygybe/>. (Žiūrėta 2018-06-24).

PRIEDAI

Magistro darbo tyrimo dizaino schema



Iš dalies struktūruoto interviu su moterimis-merėmis klausimyno gairės

Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto tyrėjų grupė atlieka mokslinį tyrimą, kurio tikslas – atskleisti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldose situaciją ir stiprinimo galimybes.

Tyrimo metu gauti duomenys bus naudojami plėtojant žinias apie moterų politinę lyderystę Lietuvoje. Apibendrinti duomenys bus viešinami Lietuvoje ir tarptautiniuose mokslo leidiniuose mokslo tikslais.

Tyrimo metu laikomasi svarbiausių tyrimo etikos principų, užtikrinamas tyrimo dalyvių konfidencialumas ir privatumas. Interviu metu žymimos pastabos ir daromas garso įrašas.

Interviu informacija:		Informacija apie informantą:	
Data:		Institucija:	
Vieta:		Vardas, pavardė:	
Pradžia:		Amžius:	
Pabaiga:		Pareigos:	
Trukmė:		Darbo stažas institucijoje:	
		Patirtis srityje (metais):	

Klausimų blokai	Klausimų gairės
Politinio darbo prasmė ir patirtis	<ol style="list-style-type: none"> 1. Kaip seniai dalyvaujate aktyvioje politikoje? 2. Kokia yra Jūsų dalyvavimo politikoje prasmė? 3. Kas paskatino / lėmė Jus pasirinkti politikės karjerą?
Pasiruošimas merės kandidatūrai	<ol style="list-style-type: none"> 4. Kas paskatino Jus kandidatuoti mero rinkimuose? 5. Kas kėlė abejonių? 6. Kas, siekiant mero posto, labiausiai Jus motyvavo? 7. Ar turėjote komandą? Kas Jums padėjo labiausiai? 8. Kaip ruošėtės kandidatavimui? Ar mero posto siekėte kryptingai ir tam ruošėtės iš anksto? 9. Kiek turėjote žinių kaip tai daryti? Ar mokėtės kaip tapti mere? 10. Kiek domėjotės savo, kaip būsimos merės, funkcijomis? 11. Kaip manote, kokios asmeninės savybės padėjo Jums laimėti? 12. Galbūt turite sėkmingos karjeros standartą ir juo sekate?
Požiūris į moteris politikoje ir politinio dalyvavimo kliūtyms	<ol style="list-style-type: none"> 13. Kiek lyties klausimai Jums buvo aktualūs sprendžiant apie dalyvavimą rinkimuose? 14. Kiek rinkimų metu buvo akcentuojama, kad Jūs esate moteris? 15. Kaip reaguoja šeima, kad jų duktė / žmona / mama yra merė? O kaip reaguoja pažįstami ir draugai? 16. Meras vyras ir merė moteris. Kokią reikšmę mero veiklai, Jūsų nuomone, turi lytiškumas, lytiškumo nulemta patirtis? Kodėl? 17. Ar teko pajusti diskriminacijos, kad ir švelnios, apraiškų dėl lytiškumo, kai kėlėte savo kandidatūrą? Kaip tai pasireiškė? Kas diskriminavo labiausiai? 18. Kaip Jūs reagavote į tai? Gal galite papasakoti?
Merės darbo aplinka	<ol style="list-style-type: none"> 19. Kaip Jūsų laimėjimą priėmė komanda? 20. Kaip Jus po laimėjimo priėmė Savivaldybės taryba? 21. Kaip į Jus, kaip į merę moterį, reaguoja gyventojai susitikimuose? 22. Kokia yra kolegų merų reakcija į Jus, kaip į miesto merę moterį? 23. Kaip formavote savo komandą? Kokius atrankos kriterijus taikėte? Kas lėmė tokį pasirinkimą? Ar labiau rinkotės moteris, ar vyrus? Kiek jų pasirinkote? 24. Ar savo programoje numatėte vykdyti lyčių lygybės prievolę, kuri apibrėžta Lietuvos Respublikos moterų ir vyrų lygių galimybių įstatyme? 25. Kaip Jūs, kaip merė, prisidedate prie įstatymo įgyvendinimo? Kokias iniciatyvas vykdote? 26. Kaip matote save minėto įstatymo kontekste?
Moterų politinės socializacijos gerinimo priemonės / rekomendacijos	<ol style="list-style-type: none"> 27. Kaip manote, nuo ko priklauso sėkminga moters politinė karjera? 28. Kaip galvojate, kokias kliūtis tenka patirti moterims, kad jos patektų į rinkiminius sąrašus? Kas joms tada geriausiai padeda? 29. Jūsų nuomone, ką reiktų daryti, kad daugiau moterų dalyvautų politikoje? 30. Kaip įsivaizduojate moterų politinio dalyvavimo situaciją, tarkime, po 10 metų?

Ačiū už skirtą laiką ir pokalbį.

Laisvos formos sutikimas dalyvauti moksliniame tyrime

.....
(vardas, pavardė)

.....
(kontaktiniai duomenys)

Šiaulių universiteto
Regionų plėtros institutui

SUTIKIMAS DALYVAUTI MOKSLINIAME TYRIME

20.....-.....-.....

.....
(Miestas)

Sutinku / nesutinku dalyvauti Šiaulių universiteto Regionų plėtros instituto tyrėjų grupės atliekamame moksliniame tyrime, kurio tikslas – atskleisti moterų politinio dalyvavimo Lietuvos vietos savivaldoje situaciją ir stiprinimo galimybes.

Sutinku / nesutinku, kad tyrimo metu gauti duomenys būtų naudojami plėtojant žinias apie moterų politinę lyderystę Lietuvoje, o rezultatai būtų viešinami Lietuvoje ir tarptautiniu mastu.

Sutinku / nesutinku, kad interviu metu būtų daromas garso įrašas.

Tyrėjų grupė įsipareigoja, kad apibendrinti duomenys būtų skelbiami tik mokslo tikslais.

Tyrimo metu laikomasi svarbiausių tyrimo etikos principų, užtikrinamas tyrimo dalyvių konfidencialumas ir privatumas.

Tyrimo dalyvis (-ė)

.....
(vardas, pavardė, parašas, data)

Tyrėjas

.....
(vardas, pavardė, parašas, data)

Tyrėjų grupės koordinatore
doc. dr. Vita Juknevičienė
8 677 79357, v.jukneviene@gmail.com
Šiaulių universitetas, Regionų plėtros institutas (P. Višinskio g. 25, Šiauliai)